

ΠΡΟΤΑΣΗ

ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ ΟΜΑΔΑΣ

ΠΑΣΟΚ – ΚΙΝΗΜΑ ΑΛΛΑΓΗΣ

ΠΡΟΣ ΤΗ ΔΙΑΚΟΜΜΑΤΙΚΗ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΜΕ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ:

«Τη Μελέτη των προβλημάτων και την επεξεργασία προτάσεων για την ενίσχυση του πρωτογενούς τομέα στη βάση των σύγχρονων προκλήσεων και των διεθνών εξελίξεων»

ΑΘΗΝΑ 2026

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Η κατάσταση του πρωτογενούς τομέα στην Ελλάδα το 2026	3
Η διακομματική επιτροπή και η θεσμική στάση του ΠΑΣΟΚ.....	6
Η πρόταση ΠΑΣΟΚ – ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ ΑΛΛΑΓΗΣ	8
Φυτική Παραγωγή	8
Ζωική παραγωγή	17
Αλιεία - Υδατοκαλλιέργεια	23
ΕΛΓΑ- Κλιματική Αλλαγή	26
Η Ενέργεια στην Υπηρεσία του Πρωτογενούς Τομέα.....	30
Ανεξάρτητος και αυτόνομος οργανισμός πληρωμών και ελέγχων αγροτικών ενισχύσεων	33
Νέα ΚΑΠ.....	36
Διαχείριση των υδάτινων πόρων και των αρδευτικών υποδομών.....	46
Ψηφιακό Κράτος και Ψηφιακός Μετασχηματισμός του Αγροδιατροφικού Τομέα	50
Διεπαγγελματικές Οργανώσεις – Συνεταιρισμοί.....	79
Σύνδεση Πρωτογενούς Τομέα και Τουρισμού	83
Νέοι Αγρότες	87
Αναβίωση της Υπαίθρου.....	90
Συμπέρασμα – Σύσταση Εθνικού Συμβουλίου Αγροτικής Πολιτικής.....	94

Η κατάσταση του πρωτογενούς τομέα στην Ελλάδα το 2026

Ο πρωτογενής τομέας αποτελεί διαχρονικά την ραχοκοκαλιά της ελληνικής οικονομίας και αναπόσπαστο μέρος της παραγωγικής, κοινωνικής και περιφερειακής συγκρότησης της χώρας. Είναι χαρακτηριστικό ότι η αξία της αγροτικής παραγωγής ανήλθε στα 12 δις. ευρώ (2024) και το απασχολούμενο εργατικό δυναμικό ανήλθε περίπου στα 500.000 άτομα¹. Κατ' ακολουθίαν, η συμβολή του πρωτογενούς κλάδου υπερβαίνει κατά πολύ τα στενά όρια της ίδιας της αγροτικής παραγωγής και συνδέεται άμεσα με ζητήματα που, ιδιαίτερα σε μία περίοδο αυξημένης αβεβαιότητας λόγω των γεωπολιτικών εξελίξεων και των διαταραχών στις εφοδιαστικές αλυσίδες, οφείλουν να αποτελούν εθνική προτεραιότητα, όπως: η επισιτιστική ασφάλεια, η βιώσιμη περιφερειακή ανάπτυξη, η συγκράτηση του πληθυσμού στην ύπαιθρο, η αντιμετώπιση του δημογραφικού ζητήματος, η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, η εξωστρέφεια της ελληνικής οικονομίας κ.α.

Η εικόνα που παρουσιάζει σήμερα ο ελληνικός πρωτογενής τομέας είναι σύνθετη. Από τη μία πλευρά, διαθέτει συγκριτικά πλεονεκτήματα, όπως προϊόντα υψηλής ποιότητας (3^η παγκοσμίως σε παραγωγή ελαιολάδου, 1^η στην Ε.Ε. σε αριθμό ΠΟΠ/ΠΓΕ προϊόντων ανά πληθυσμό), πλούσια βιοποικιλότητα, ισχυρή παραγωγική παράδοση, ανθρώπινο δυναμικό με σημαντική εμπειρία και τεχνογνωσία καθώς και εξαγωγικούς κλάδους που διακρίνονται στις διεθνείς αγορές.

Από την άλλη πλευρά, εξακολουθεί να αντιμετωπίζει σημαντικές διαρθρωτικές αδυναμίες, οι οποίες επί σειρά ετών παραμένουν σε μεγάλο βαθμό άλυτες και περιορίζουν τις πραγματικές δυνατότητες ανάπτυξής του. Μεταξύ αυτών συγκαταλέγονται το αυξημένο κόστος παραγωγής, η υποβάθμιση των συνθηκών διαβίωσης στην ύπαιθρο, η γήρανση του αγροτικού πληθυσμού, το χαμηλό ποσοστό αγροτικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, η έλλειψη εργατών γης, η δυσκολία πρόσβασης σε χρηματοδοτικά εργαλεία και απόκτησης αγροτικής γης, η υποβάθμιση των εδαφικών και υδάτινων πόρων, η έλλειψη υποδομών άρδευσης, το χαμηλό επίπεδο ψηφιακών και τεχνολογικών δεξιοτήτων, η γραφειοκρατία και, ευρύτερα, η περιορισμένη προσαρμοστικότητα της δημόσιας διοίκησης στις διαρκώς μεταβαλλόμενες απαιτήσεις της εποχής και, ιδίως, στις νέες συνθήκες που διαμορφώνει η κλιματική κρίση.

¹ Βλ. Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Ελληνική Γεωργία, Ιούνιος 2026, σελ. 7.

Κατά τη διάρκεια των εργασιών της Διακομματικής Κοινοβουλευτικής Επιτροπής κλήθηκαν προς ακρόαση δεκάδες εκπρόσωποι παραγωγικών φορέων, συνεταιρισμών, ομάδων παραγωγών, εκπροσώπων της επιστημονικής και της ακαδημαϊκής κοινότητας. Παρά τις διαφορετικές αφετηρίες και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά κάθε κλάδου υπήρξε μία αξιοσημείωτη σύγκλιση απόψεων ως προς τη διαπίστωση ότι η Ελληνική Πολιτεία, ιδίως κατά την τελευταία επταετία, όχι μονάχα δεν έχει στηρίξει με τρόπο ουσιαστικό και συνεκτικό τον πρωτογενή τομέα αλλά δεν έχει καταφέρει να διαμορφώσει ένα σταθερό και μακροχρόνιο πλαίσιο που προσφέρει προοπτική, ασφάλεια και αναπτυξιακή κατεύθυνση.

Ακριβώς σε αυτό το σημείο εντοπίζεται και η βασική αποτυχία της κυβερνητικής πολιτικής των τελευταίων επτά ετών. Παρά τις κατά καιρούς εξαγγελίες, η χώρα δεν απέκτησε ένα ολοκληρωμένο στρατηγικό σχέδιο για τον πρωτογενή τομέα. Δηλαδή, αντί για μια δομημένη πολιτική με σαφείς στόχους και συνέχεια, επικράτησε η λογική της επικοινωνιακής, αποσπασματικής και εν τέλει αναποτελεσματικής διαχείρισης κάθε νέας κρίσης.

Κατ' αρχάς, η έλλειψη αυτής της στρατηγικής αποτυπώνεται στη λειτουργία των ίδιων των θεσμών. Οι συνεχείς αλλαγές στην πολιτική ηγεσία του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, αλλά και οι αλλεπάλληλες αλλαγές στις διοικήσεις του ΟΠΕΚΕΠΕ (*7 Υπουργοί και 7 Πρόεδροι ΟΠΕΚΕΠΕ σε επτά έτη*), δεν αποτελούν απλώς διοικητικά γεγονότα. Αντίθετα, αντανακλούν την απουσία σταθερής κατεύθυνσης και θεσμικής συνέχειας σε έναν τομέα που απαιτεί μακροχρόνιο σχεδιασμό, συνέπεια και αξιοπιστία.

Ωστόσο, η πολιτική αστάθεια, πέρα από την αδυναμία χάραξης και υλοποίησης ενός ολοκληρωμένου εθνικού σχεδίου για τον πρωτογενή τομέα, είχε και άμεσες και μετρήσιμες συνέπειες σε μία σειρά από κρίσιμα ζητήματα, τα οποία επιδεινώθηκαν την τελευταία επταετία με κύρια ευθύνη της Κυβέρνησης της Νέας Δημοκρατίας. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν τα ακόλουθα:

- **Αύξηση κόστους παραγωγής:** i) Μεσοσταθμικά +33% σε σχέση με το 2020, ii) Ενδεικτικά: +64,7% λιπάσματα, +42,9% ενέργεια, +17,2% γεωργικά φάρμακα, + 22% κτηνιατρικά φάρμακα +32,9% ζωοτροφές². Είναι χαρακτηριστικό, ότι το κόστος των

² ΕΛΣΤΑΤ

ζωοτροφών ανήλθε 3,16 δις ευρώ όταν η αξία της ζωικής παραγωγής στα 2,89 δις ευρώ³.

- Δημιουργία **περισσότερων από 70.000 κενών θέσεων εργατών γης** εξαιτίας της μη απλοποίησης των διαδικασιών για τις μετακλήσεις πολιτών από τρίτες χώρες, της υποστελέχωσης των τμημάτων αλλοδαπών και των προξενείων και της περιορισμένης αξιοποίησης των υφιστάμενων διακρατικών συμφωνιών.
- **Απώλεια άνω των 500.000 ζώων από ζωνοδίκτυα** εξαιτίας της ελλιπούς θωράκισης των πυλών εισόδου της χώρας, της υποστελέχωσης των δημόσιων κτηνιατρικών υπηρεσιών, της απουσίας ουσιαστικής ενημέρωσης των παραγωγών και της μη έγκαιρης λήψης μέτρων βιοασφάλειας.
- **Απαρχαιωμένος, ψηφιακά υποβαθμισμένος και υποστελεχωμένος ΕΛΓΑ** – Αδυναμία ανταπόκρισης στις σημερινές προκλήσεις και επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής, αφού η τελευταία τροποποίηση του κανονισμού πραγματοποιήθηκε το 2011.
- **Αδιαφάνεια στη διαχείριση των ευρωπαϊκών ενισχύσεων, απαξίωση, πολιτική εκμετάλλευση και εν τέλει κατάργηση του ΟΠΕΚΕΠΕ** με αποτέλεσμα η Ελλάδα να είναι η μόνη χώρα στην Ε.Ε που δεν διαθέτει αυτόνομο αναπτυξιακό αγροτικό οργανισμό.
- **Ανολοκλήρωτα εγχειρίδια έργα – Ενεργειακή Εξάρτηση των ΤΟΕΒ** από το δίκτυο με όποιες συνέπειες για την αύξηση του κόστους του νερού εις βάρος των αγροτών.
- **Καθυστερήσεις στην αποκατάσταση των καταστροφών** που προκάλεσαν οι κακοκαιρίες DANIEL και ELIAS στη Θεσσαλία.
- Απουσία ουσιαστικού ελεγκτικού μηχανισμού **για την αντιμετώπιση των παράνομων ελληνοποιήσεων** σε μία σειρά από αγροτικά προϊόντα όπως το μέλι, τα ψάρια, το ελαιόλαδο, το κρέας κ.α.
- **Έκτεθειμένη Ελληνική Αλιεία και Υδατοκαλλιέργεια:** Ανεπαρκής προστασία των Ελλήνων Ψαράδων από την παράνομη παρουσία των τουρκικών αλιευτικών σκαφών στα ελληνικά ύδατα, αρρύθμιστο καθεστώς της ερασιτεχνικής αλιείας, γερασμένος αλιευτικός στόλος, ανολοκλήρωτος χωροταξικός σχεδιασμός της Υδατοκαλλιέργειας, αναξιόποιhta κονδύλια από το πρόγραμμα Αλιείας και Υδατοκαλλιέργειας και Θάλασσας για παραγωγικές επενδύσεις.

³ Βλ. Εισήγηση Γεωργίου Παπαδομιχαλάκη, Καθηγητή Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών, Πρακτικά Διακομματική Επιτροπής 18.02.2026

Η διακομματική επιτροπή και η θεσμική στάση του ΠΑΣΟΚ

Η πρόταση του Πρωθυπουργού Κ. Μητσοτάκη για τη σύσταση της παρούσας Διακομματικής Επιτροπής πραγματοποιήθηκε σε μια χρονική συγκυρία κατά την οποία ο πρωτογενής τομέας βρισκόταν στο επίκεντρο της δημόσιας συζήτησης, τόσο λόγω των σοβαρών εξελίξεων που αφορούσαν το σκάνδαλο του ΟΠΕΚΕΠΕ όσο και λόγω της κορύφωσης των αγροτικών κινητοποιήσεων σε ολόκληρη τη χώρα. Επομένως, η Διακομματικής Επιτροπή δεν αποτέλεσε μέρος ενός μακροπρόθεσμου σχεδιασμού αλλά μία προσπάθεια για την επικοινωνιακή διαχείριση της πίεσης που διαμορφώθηκε εις βάρος της Κυβέρνησης, λίγο πριν την λήξη της θητείας της.

Για τους παραπάνω λόγους, η κοινοβουλευτική ομάδα του ΠΑΣΟΚ – Κινήματος Αλλαγής καταψήφισε την πρόταση του Πρωθυπουργού και αντιπρότεινε την συγκρότηση μιας Εθνικής Επιτροπής Αγροτικής Παραγωγής και Διατροφικής Ανθεκτικότητας με σαφή δομή, αποστολή και χρονοδιάγραμμα, σε τρεις διακριτές φάσεις:

α) Επιστημονική φάση, διάρκειας τεσσάρων μηνών, με ανεξάρτητη επιτροπή κορυφαίων ειδικών από την Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση, πανεπιστήμια και τον αγροτικό τομέα, η οποία θα καταρτίσει τεκμηριωμένο σχέδιο για την πολιτική γης, τις αναδιαρθρώσεις καλλιεργειών και προϊόντων με στόχο την επιλογή στρατηγικών προϊόντων της χώρας, τους στόχους αυτάρκειας, τη μείωση της εξάρτησης από εισαγόμενες εισροές και τη στοχευμένη αξιοποίηση της ΚΑΠ, την οργάνωση συλλογικών σχημάτων παραγωγής και εμπορίας, τον ψηφιακό μετασχηματισμό της αγροτικής δραστηριότητας, την εκπαίδευση και διαρκή κατάρτιση των αγροτών, τιν ρόλο, τη δομή του ΥΠΑΑΤ και των φορέων χορήγησης των ενισχύσεων, καθώς και ένα συνεκτικό σχέδιο προσέλκυσης νέων στο αγροτικό επάγγελμα μέσα από εκπαίδευση, κίνητρα, πρόσβαση στη γη και εκσυγχρονισμό του αγροτικού επαγγέλματος.

(β) Φάση εθνικού διαλόγου και σύνθεσης, με βάση το επιστημονικό σχέδιο, με τη συμμετοχή όλων των κοινοβουλευτικών κομμάτων, των οργανώσεων των αγροτών, των συνεταιρισμών, της κτηνοτροφίας, των επιχειρήσεων της διατροφικής βιομηχανίας και της πανεπιστημιακής κοινότητας, ώστε ο διάλογος να καταλήξει σε μια εθνική στρατηγική για την αγροτική

παραγωγή και τη διατροφική ανθεκτικότητα, με συγκεκριμένους στόχους, εργαλεία και χρονοδιαγράμματα.

(γ) Θεσμική φάση, κατά την οποία η εθνική στρατηγική κατατίθεται στη Βουλή και τα κόμματα προχωρούν στην τελική τους τοποθέτηση, με στόχο –εφόσον επιτευχθεί– τη διαμόρφωση ευρείας συναίνεσης δεσμευτικής για την επόμενη δεκαετία, ώστε η αγροτική πολιτική να αποκτήσει συνέχεια, σταθερότητα, ανθεκτικότητα και προβλεψιμότητα.

Παρόλο που η παραπάνω πρόταση δεν υιοθετήθηκε από την κυβερνητική πλειοψηφία και ανεξάρτητα από τις αφορμές που οδήγησαν στη συγκρότηση και τη λειτουργία της Διακομματικής Επιτροπής, το ΠΑΣΟΚ επέλεξε εξ αρχής να αντιμετωπίσει τη διαδικασία με θεσμική υπευθυνότητα. Συγκεκριμένα, τα μέλη – Βουλευτές της παράταξης δεν περιορίστηκαν σε μία στείρα αντιπολιτευτική στάση ούτε επέλεξαν να απαξιώσουν τη λειτουργία της Επιτροπής. Αντιθέτως, συμμετείχαν ενεργά σε όλες τις συνεδριάσεις, ανέδειξαν με τεκμηριωμένες παρεμβάσεις τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι επιμέρους κλάδοι της παραγωγής, κατέθεσαν συγκεκριμένες προτάσεις και επιδίωξαν να αξιοποιήσουν τη διαδικασία ως ευκαιρία ουσιαστικού εθνικού διαλόγου.

Το παρόν πόρισμα αποτυπώνει αυτήν ακριβώς τη φιλοσοφία. Δεν περιορίζεται στην καταγραφή των αδυναμιών της υφιστάμενης κατάστασης, αλλά επιχειρεί να μετατρέψει τις διαπιστώσεις που προέκυψαν από τις εργασίες της Επιτροπής, όπως αυτές εκφράστηκαν από τους εκπροσώπους των φορέων, σε ένα συνεκτικό πλαίσιο πολιτικών προτάσεων που πρέπει να εφαρμοστούν παράλληλα με τις επιστημονικές και τεχνοκρατικές εισηγήσεις της επιστημονικής κοινότητας και ιδίως της μελέτης που κατέθεσε το Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Η πρόταση ΠΑΣΟΚ – ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ ΑΛΛΑΓΗΣ

Η πρόταση του ΠΑΣΟΚ καλύπτει το σύνολο των κρίσιμων παραμέτρων του πρωτογενούς τομέας και συγκεκριμένα: **i)** τη φυτική παραγωγή, **ii)** τη ζωική παραγωγή, **iii)** την αλιεία και υδατοκαλλιέργεια, **iv)** την αντιμετώπιση των συνεπειών της κλιματικής κρίσης – ΕΛΓΑ, **v)** τον ΟΠΕΚΕΠΕ, **vi)** τη νέα ΚΑΠ, **vii)** τη διαχείριση του νερού, **viii)** τη ψηφιοποίηση και τη μείωση της γραφειοκρατίας, **ix)** την ενίσχυση των διεπαγγελματικών οργανώσεων/Συνεταιρισμών/Ομάδων Παραγωγών και την εξωστρέφεια αυτών, **x)** Την ανανέωση του αγροτικού πληθυσμού και **xi)** την αναβίωση της υπαίθρου.

Φυτική Παραγωγή

Η φυτική παραγωγή αποτελεί το θεμέλιο της επισιτιστικής ασφάλειας, της περιφερειακής συνοχής, της εξαγωγικής βάσης και της προστασίας των φυσικών πόρων της χώρας.

Η Ελλάδα χρειάζεται ένα νέο παραγωγικό μοντέλο που να αυξάνει την εγχώρια προστιθέμενη αξία, να εγγυάται αξιοπρεπές εισόδημα στον παραγωγό και να υιοθετεί την πράσινη και ψηφιακή μετάβαση.

Το νέο αγροτικό παραγωγικό πρότυπο οφείλει να είναι δίκαιο, επιστημονικά τεκμηριωμένο, εθελοντικό όπου αφορά παραγωγικές επιλογές, πλήρως χρηματοδοτούμενο και σχεδιασμένο μαζί με τους παραγωγούς, τους συνεταιρισμούς, την επιστημονική κοινότητα και τις Περιφέρειες.

Η ελληνική φυτική παραγωγή βρίσκεται μπροστά σε μια διπλή πρόκληση: να διατηρήσει και να αυξήσει την παραγωγική της ικανότητα και, ταυτόχρονα, να προσαρμοστεί στις κλιματικές μεταβολές, στην πίεση των φυσικών πόρων και στις νέες απαιτήσεις των αγορών. Η απάντηση δεν μπορεί να είναι η σταδιακή συρρίκνωση της παραγωγής ούτε η υποκατάστασή της από εισαγωγές. Χρειάζεται οργανωμένη παραγωγική ανασυγκρότηση με επίκεντρο το εισόδημα του ενεργού παραγωγού, την επισιτιστική ασφάλεια, την ποιότητα και την εγχώρια προστιθέμενη αξία.

Για το ΠΑΣΟΚ, η τεχνολογική και περιβαλλοντική μετάβαση προϋποθέτει ισχυρούς δημόσιους θεσμούς, χρηματοδότηση, σύγχρονες υποδομές και αναβαθμισμένη θέση του παραγωγού στην αλυσίδα αξίας. Η πολιτεία οφείλει να εξασφαλίζει σταθερότητα στις πληρωμές, πρόσβαση σε ρευστότητα, προσιτή ενέργεια και νερό, γεωργική συμβουλευτική, αποτελεσματική ασφάλιση και συνθήκες διαμόρφωσης δίκαιων τιμών.

Η επιστημονική γνώση και τα ψηφιακά εργαλεία πρέπει να κατευθύνουν τον σχεδιασμό, τα κίνητρα και την πρόληψη, χωρίς να δημιουργούν αυτόματους αποκλεισμούς από ενισχύσεις, άρδευση ή ασφαλιστική κάλυψη. Η αγροκλιματική ζωνοποίηση, η αναδιάρθρωση, η ιχνηλασιμότητα και οι νέες περιβαλλοντικές αγορές οφείλουν να λειτουργούν με δημόσιους κανόνες, διαφάνεια και προστασία των δικαιωμάτων και των δεδομένων του παραγωγού.

➤ ***Εθνικό σχέδιο φυτικής παραγωγής με περιφερειακή εξειδίκευση***

Το ΠΑΣΟΚ προτείνει Εθνικό Σχέδιο Φυτικής Παραγωγής δεκαετούς ορίζοντα, ενταγμένο σε έναν Εθνικό Οδικό Χάρτη Αγροτικής Πολιτικής και σε μόνιμο θεσμό διαλόγου με δεσμευτική παρακολούθηση. Το σχέδιο δεν θα είναι κατάλογος επιδοτήσεων, αλλά συμφωνία για το τι, πού, πώς και για ποια αγορά παράγει η χώρα, με στόχους για το εισόδημα, την αυτάρκεια, τις εξαγωγές, το νερό, το έδαφος και τη δημογραφική ανανέωση της υπαίθρου.

Περιφερειακά σχέδια παραγωγής, με εδαφοκλιματικά δεδομένα, υδατικό ισοζύγιο, υποδομές, δυνατότητες μεταποίησης και πραγματικές προοπτικές αγοράς.

Ετήσιους μετρήσιμους στόχους για καλλιεργούμενη γη, παραγωγικότητα, κόστος ανά μονάδα προϊόντος, χρήση νερού και εισροών, εγχώρια προστιθέμενη αξία και εξαγωγές επώνυμων προϊόντων.

Συμμετοχή αγροτών-χρηστών, συνεταιρισμών, επιμελητηρίων, ΓΕΩΤ.Ε.Ε., πανεπιστημίων και Περιφερειών στη λήψη αποφάσεων και στην αξιολόγηση των μέτρων.

Σύνδεση έρευνας, γεωργικών συμβουλών, κατάρτισης και επιδεικτικών αγρών, ώστε η γνώση να φτάνει δωρεάν ή με πολύ χαμηλό κόστος σε κάθε εκμετάλλευση.

➤ ***Κόστος εισροών, λίπανση και εφοδιαστική ασφάλεια***

Η γεωπολιτική αστάθεια έχει προκαλέσει διεθνώς αύξηση του κόστους των πρώτων υλών, της ενέργειας και των μεταφορών που μεταφέρεται άμεσα στη λίπανση. Η περιορισμένη ρευστότητα λόγω της μείωσης των αγροτικών εισοδημάτων έχει οδηγήσει σε πολλές περιπτώσεις σε περιορισμό στη χρήση ακόμα και των αναγκαίων ποσοτήτων λιπασμάτων. Το φαινόμενο απειλεί ταυτόχρονα την απόδοση, την ποιότητα, τη γονιμότητα των εδαφών και την επισιτιστική ασφάλεια. Η απάντηση δεν μπορεί να είναι ούτε η άκριτη επιδότηση κατανάλωσης ούτε η εγκατάλειψη της θρέψης των καλλιεργειών.

➤ *Άμεσα μέτρα*

Στοχευμένη ενίσχυση αγοράς λιπασμάτων για επαγγελματίες παραγωγούς, με αντικειμενικά όρια ανά καλλιέργεια και έκταση, έλεγχο παραστατικών και προτεραιότητα στις εκμεταλλεύσεις που αντιμετωπίζουν αποδεδειγμένο κίνδυνο μειωμένης θρέψης.

Υπαγωγή στο 6% ΦΠΑ όλων των αναγνωρισμένων προϊόντων λίπανσης και εδαφοβελτίωσης αποκλειστικά γεωργικής χρήσης, ανεξάρτητα από δασμολογική κλάση, με αυστηρό έλεγχο τελικής χρήσης.

Αξιοποίηση των εθνικών εσόδων από τον CBAM (*Carbon Border Adjustment Mechanism*) για αντιστάθμιση του πρόσθετου κόστους στους παραγωγούς και για πράσινο εκσυγχρονισμό των ελληνικών μικρομεσαίων μονάδων του κλάδου.

Έλεγχος του κόστους των αγροτικών εφοδίων και πλήρης διαφάνεια τιμών, περιθωρίων και αποθεμάτων από τις αρμόδιες αρχές, με ενεργοποίηση της Επιτροπής Ανταγωνισμού όπου υπάρχουν ενδείξεις στρεβλώσεων.

Θεσμοθέτηση ανώτατης τιμής για γεωργικά και κτηνιατρικά φάρμακα και σπόρους, έως +30% από τον μέσο όρο των πέντε χαμηλότερων τιμών στα κράτη-μέλη της ΕΕ, με βάση τη δραστική ουσία.

Διαρθρωτική πολιτική

Η δημόσια στήριξη πρέπει να μετακινήσει το σύστημα από τη γενικευμένη χρήση στην ορθολογική θρέψη: εδαφολογικές αναλύσεις, σχέδια λίπανσης ανά αγρό, γεωργία ακριβείας, αναστολείς, λιπάσματα βραδείας αποδέσμευσης, οργανική ουσία, κομπόστ και βιοδιεγέρτες όπου υπάρχει επιστημονική τεκμηρίωση. Η ένταξη τέτοιων πρακτικών στα οικολογικά σχήματα είναι θετική μόνο με απλούς κανόνες, πραγματικό περιβαλλοντικό αποτέλεσμα και επαρκή αμοιβή. **Οι βιοδιεγέρτες δεν υποκαθιστούν τη βασική λίπανση και δεν πρέπει να προωθούνται χωρίς ανεξάρτητη αξιολόγηση αποτελεσματικότητας.**

➤ *Σύγχρονη φυτοπροστασία με ασφάλεια και αποτελεσματικότητα*

Η μείωση των κινδύνων από τα φυτοπροστατευτικά προϊόντα δεν μπορεί να επιτευχθεί μόνο με οριζόντιες απαγορεύσεις χωρίς διαθέσιμες, αποτελεσματικές και οικονομικά προσιτές εναλλακτικές προτάσεις. **Για τις μεσογειακές καλλιέργειες, η απόσυρση δραστικών ουσιών χωρίς σχέδιο μετάβασης μπορεί να προκαλέσει απώλειες παραγωγής, αύξηση εισαγωγών από χώρες με χαμηλότερα πρότυπα και εγκατάλειψη καλλιεργειών.**

Εθνικό πρόγραμμα ολοκληρωμένης φυτοπροστασίας ανά καλλιέργεια και Περιφέρεια, με δίκτυο έγκαιρων προειδοποιήσεων, παγίδες, μετεωρολογικά δεδομένα και ψηφιακές οδηγίες.

Ταχεία, διαφανής αξιολόγηση βιολογικών και χαμηλού κινδύνου σκευασμάτων και ενίσχυση ερευνητικών λύσεων για τις καλλιέργειες μικρής έκτασης.

Εφαρμογή της γεωργικής συμβουλευτικής για την ορθή χρήση, την προστασία των επικονιαστών και την αποφυγή ανθεκτικότητας των εχθρών και ασθενειών.

Εντατικοί έλεγχοι κατά της παράνομης διακίνησης, της χρήσης μη εγκεκριμένων ουσιών και των υπολειμμάτων, με ισοδύναμα πρότυπα για τα εισαγόμενα προϊόντα και ρήτρες αμοιβαιότητας στις εμπορικές συμφωνίες.

Συστηματική συλλογή και ασφαλής διαχείριση κενών συσκευασιών και ληγμένων προϊόντων, με ευθύνη όλης της αλυσίδας.

➤ *Αναγεννητική γεωργία και υγεία του εδάφους*

Το ΠΑΣΟΚ στηρίζει τη μετάβαση από την απλή συμμόρφωση σε ένα μοντέλο που αποκαθιστά τη γονιμότητα του εδάφους, αυξάνει την οργανική ουσία, περιορίζει τη διάβρωση και βελτιώνει την ανθεκτικότητα στην ξηρασία. Αμειψισπορά, φυτοκάλυψη, μειωμένη κατεργασία, ενσωμάτωση υπολειμμάτων, αγροδοασοπονία και ορθολογική βόσκηση μπορούν να έχουν σημαντικό όφελος, αλλά απαιτούν προσαρμογή στις τοπικές συνθήκες.

Προτείνουμε πολυετείς συμβάσεις μετάβασης μέσω της ΚΑΠ, με πληρωμή που καλύπτει το κόστος εφαρμογής, την απώλεια εισοδήματος με μετρήσιμο περιβαλλοντικό όφελος. Η αξιολόγηση πρέπει να συνδυάζει πρακτικές και αποτελέσματα, με δημόσια πρωτόκολλα μέτρησης και χωρίς δυσανάλογο διοικητικό βάρος.

Θέλουμε να κάνουμε σαφές πως θεωρούμε ότι τα δικαιώματα άνθρακα μπορούν να αποτελέσουν μόνο συμπληρωματικό εισόδημα. Δεν υποκαθιστούν τη δημόσια χρηματοδότηση της ΚΑΠ. Τα δεδομένα και τα περιβαλλοντικά δικαιώματα του αγρού ανήκουν στον παραγωγό, οι συμβάσεις είναι διαφανείς και απαγορεύονται καταχρηστικές δεσμεύσεις μεγάλης διάρκειας.

➤ *Καινοτόμες καλλιέργειες και συμβολαιακή ασφάλεια*

Η διαφοροποίηση προς αρωματικά και φαρμακευτικά φυτά, όσπρια, πρωτεϊνούχες καλλιέργειες και προϊόντα υψηλής αξίας μπορεί να δημιουργήσει νέες πηγές εισοδήματος. Η χώρα, όμως, έχει πληρώσει στο παρελθόν την προώθηση “μοντέρνων” καλλιεργειών χωρίς

αγορά, μεταποίηση και τεχνική υποστήριξη. Κάθε πρόγραμμα πρέπει να περνά από έλεγχο πραγματικής ζήτησης και βιωσιμότητας.

Πιλοτική εφαρμογή ανά ζώνη και καλλιέργεια πριν από τη μαζική επιδότηση.

Προσύμφωνα διάθεσης ή αξιόπιστη μελέτη αγοράς, συλλογική οργάνωση παραγωγής και εξασφαλισμένη πρόσβαση σε πιστοποιημένο πολλαπλασιαστικό υλικό.

Επενδύσεις σε ξήρανση, τυποποίηση, αποθήκευση, μεταποίηση και εξαγωγική προώθηση, ώστε η αξία να παραμένει στον τόπο παραγωγής.

Εθνική στρατηγική πρωτεϊνούχων και κτηνοτροφικών φυτών για μείωση της εξάρτησης από εισαγόμενες ζωοτροφές και σύνδεση φυτικής και ζωικής παραγωγής.

➤ ***Ψηφιακή ιχνηλασιμότητα***

Η ιχνηλασιμότητα είναι κρίσιμη για την προστασία των ΠΟΠ και ΠΓΕ προϊόντων, την αντιμετώπιση των ελληνοποιήσεων, την ανάκληση μη ασφαλών προϊόντων και την τεκμηρίωση της ποιότητας. Ένα σύγχρονο ψηφιακό σύστημα ιχνηλασιμότητας, το οποίο επιτρέπει την ασφαλή και δύσκολα αλλοιώσιμη καταγραφή της προέλευσης και της διαδρομής των αγροτικών προϊόντων από το χωράφι έως το ράφι μπορεί να αποτελεί μία τεχνική επιλογή, όχι όμως αυτοσκοπό. Η αξία προκύπτει από την ποιότητα των πρωτογενών δεδομένων, τους ελέγχους και τη διαλειτουργικότητα

Ενιαία δημόσια αρχιτεκτονική ιχνηλασιμότητας, διαλειτουργική με ΟΣΔΕ, ΕΛΓΟ-ΔΗΜΗΤΡΑ, τελωνεία, ελεγκτικές αρχές και συστήματα των επιχειρήσεων.

Αρχή “**μία φορά τα δεδομένα**”: ο παραγωγός δεν επανυποβάλλει πληροφορίες που ήδη διαθέτει η διοίκηση.

Δωρεάν βασική πρόσβαση για αγρότες και συνεταιρισμούς, ανοικτά πρότυπα, κυβερνοασφάλεια και ρητή προστασία εμπορικών και προσωπικών δεδομένων.

Πιλοτική εφαρμογή σε ελαιόλαδο, οπωροκηπευτικά, οίνο και λοιπά προϊόντα υψηλού κινδύνου νοθείας ή μεγάλης εξαγωγικής αξίας, με ανεξάρτητη αξιολόγηση πριν από την επέκταση.

➤ ***Ζωνοποίηση και αναδιάρθρωση χωρίς τιμωρητικούς αποκλεισμούς***

Το ΠΑΣΟΚ προτείνει την κατάρτιση Εθνικού Χάρτη Αγροκλιματικής και Υδατικής Καταλληλότητας, με επικαιροποίηση ανά πενταετία και ανοικτά επιστημονικά δεδομένα. Ο

χάρτης θα λειτουργεί ως εργαλείο πρόληψης, επενδυτικού σχεδιασμού και θετικών κινήτρων. Δεν θα μετατρέπεται αυτομάτως σε εργαλείο στέρησης νερού, ενισχύσεων ή ασφαλιστικής κάλυψης από υφιστάμενες εκμεταλλεύσεις.

Αρχές εφαρμογής

- Μεταβατικότητα: εύλογος χρόνος προσαρμογής, ιδίως για πολυετείς φυτείες και επενδύσεις που έγιναν με προηγούμενες δημόσιες κατευθύνσεις.
- Εθελοντική μετάβαση με ισχυρά κίνητρα: κάλυψη εκρίζωσης και εγκατάστασης, απώλειας εισοδήματος μέχρι την παραγωγική ωρίμανση, τεχνικής υποστήριξης και ασφάλισης του επενδυτικού κινδύνου.
- Πρώτα οι υποδομές: πριν ζητηθεί αλλαγή καλλιέργειας, αξιολόγηση λύσεων αποθήκευσης νερού, κλειστών δικτύων, αποστράγγισης, επαναχρησιμοποίησης, ενεργειακής αναβάθμισης και αντιχαλαζικής ή αντιπαγετικής προστασίας.
- Αγορά και αλυσίδα αξίας: καμία αναδιάρθρωση χωρίς σχέδιο διάθεσης, συλλογικότητα, μεταποίηση και ελάχιστη τεκμηρίωση οικονομικής βιωσιμότητας.
- Δίκαιη ασφάλιση: αναθεώρηση του κανονισμού ΕΛΓΑ για κάλυψη των σύγχρονων κλιματικών κινδύνων σε όλα τα στάδια παραγωγής, με κίνητρα πρόληψης αλλά χωρίς αποκλεισμό των παραγωγών από τη βασική προστασία.

➤ Σύγχρονο Ελαιοκομικό Μητρώο και δηλώσεις συγκομιδής χωρίς πρόσθετη γραφειοκρατία

Η ελαιοκομία αποτελεί στρατηγικό πυλώνα της ελληνικής φυτικής παραγωγής, της περιφερειακής οικονομίας και των εξαγωγών. Ωστόσο, η χώρα εξακολουθεί να μη διαθέτει ένα πλήρες, σύγχρονο και διαλειτουργικό σύστημα καταγραφής του ελαιοκομικού της δυναμικού. Η τεχνολογική απαξίωση και οι ελλείψεις του υφιστάμενου Ελαιοκομικού Μητρώου δεν επιτρέπουν την αξιόπιστη αποτύπωση του αριθμού των ελαιοδέντρων, των ποικιλιών, των καλλιεργούμενων εκτάσεων και των παραγόμενων ποσοτήτων ελαιολάδου και επιτραπέζιας ελιάς.

Το ΠΑΣΟΚ προτείνει τη δημιουργία ενός ενιαίου, ψηφιακού και διαρκώς επικαιροποιούμενου Ελαιοκομικού Μητρώου, το οποίο θα αποτελέσει βασικό εργαλείο για τον σχεδιασμό της εθνικής ελαιοκομικής πολιτικής, την προστασία της ποιότητας, την ιχνηλασιμότητα, τη

διαφανή διαχείριση των ενισχύσεων και την αποτελεσματική διενέργεια των ελέγχων. Σε συνδυασμό με ένα αξιόπιστο σύστημα ισοζυγίων ελαιολάδου και επιτραπέζιων ελίων, θα συμβάλει αποφασιστικά στην αντιμετώπιση της νοθείας, των παράνομων διακινήσεων και των ελληνοποιήσεων.

Η λειτουργία του νέου συστήματος πρέπει να στηρίζεται στην αρχή «**μία φορά τα δεδομένα**». Ο παραγωγός δεν μπορεί να υποχρεώνεται να καταθέτει επανειλημμένα στοιχεία και δικαιολογητικά που βρίσκονται ήδη στη διάθεση της δημόσιας διοίκησης. Για τον λόγο αυτό, το Ελαιοκομικό Μητρώο πρέπει να **διασυνδεθεί αυτόματα με το ΟΣΔΕ, το Κτηματολόγιο, το Δασολόγιο, το gov.gr, τις αρμόδιες υπηρεσίες του ΥΠΑΑΤ και τα ηλεκτρονικά συστήματα των ελαιοτριβείων και των επιχειρήσεων μεταποίησης**. Η αρχική αποτύπωση των ελαιώνων μπορεί να υποστηριχθεί από σύγχρονες δορυφορικές και γεωχωρικές τεχνολογίες, ενώ η ετήσια επικαιροποίηση θα απαιτείται μόνο όταν υπάρχουν πραγματικές μεταβολές.

Οι δηλώσεις συγκομιδής δεν πρέπει να αποτελέσουν μία ακόμη γραφειοκρατική και οικονομική επιβάρυνση για τον ελαιοπαραγωγό. Για τον ελαιόκαρπο που προορίζεται για ελαιοποίηση, η καταγραφή των παραδιδόμενων ποσοτήτων **πραγματοποιείται ήδη στα ελαιοτριβεία**, τα οποία διαθέτουν ηλεκτρονικά συστήματα ζύγισης και έκδοσης παραστατικών. Επομένως, η δήλωση συγκομιδής πρέπει να παράγεται αυτοματοποιημένα κατά την παράδοση του καρπού στο ελαιοτριβείο και να διαβιβάζεται ηλεκτρονικά στο Ελαιοκομικό Μητρώο, χωρίς δεύτερη δήλωση των ίδιων στοιχείων από τον παραγωγό.

Το νέο σύστημα πρέπει να εξασφαλίζει:

- την αυτόματη αναζήτηση των αναγκαίων δικαιολογητικών από τις δημόσιες υπηρεσίες,
- την πρόσβαση κάθε παραγωγού σε ψηφιακή πύλη για τον έλεγχο, την επιβεβαίωση και τη διόρθωση των στοιχείων του,
- τη διασύνδεση των ποσοτήτων ελαιοκάρπου με τις παραγόμενες ποσότητες ελαιολάδου και επιτραπέζιας ελιάς,
- την προστασία των προσωπικών και εμπορικών δεδομένων των παραγωγών,
- τη δωρεάν εξυπηρέτηση των παραγωγών και την αποφυγή μετακύλισης σε αυτούς του κόστους λειτουργίας,
- τη στελέχωση και τεχνική ενίσχυση των Διευθύνσεων Αγροτικής Οικονομίας και Κτηνιατρικής, ώστε να μπορούν να υποστηρίξουν αποτελεσματικά τη μετάβαση.

Για τη θεσμική εποπτεία και την αξιοπιστία του συστήματος προτείνεται η σύσταση Εθνικής Επιτροπής Ελαιοκομικού Μητρώου, με τη συμμετοχή του ΥΠΑΑΤ, του ΟΠΕΚΕΠΕ, του ΓΕΩΤ.Ε.Ε., των Περιφερειών, των συνεταιρισμών και αντιπροσωπευτικών φορέων των ελαιοπαραγωγών και των επιχειρήσεων του κλάδου. Αποστολή της θα είναι η παρακολούθηση της εφαρμογής, η επίλυση λειτουργικών προβλημάτων και η υποβολή προτάσεων για τη συνεχή βελτίωση του συστήματος.

Το ΠΑΣΟΚ δεσμεύεται για τη νομοθετική αναμόρφωση του πλαισίου, την εξασφάλιση της αναγκαίας χρηματοδότησης και την ενεργό συμμετοχή των παραγωγών και των συνεταιρισμών στον σχεδιασμό και στη λειτουργία του νέου Μητρώου. Στόχος μας είναι ένα σύστημα που θα ενισχύει τη διαφάνεια και την ιχνηλασιμότητα, θα προστατεύει το ελληνικό ελαιόλαδο και την επιτραπέζια ελιά και θα εξυπηρετεί τον παραγωγό, αντί να τον επιβαρύνει με νέες υποχρεώσεις.

➤ ***Συνοπτικές προτάσεις για τη φυτική παραγωγή***

1. Θεσμοθέτηση Εθνικού Σχεδίου Φυτικής Παραγωγής και περιφερειακών σχεδίων με δεκαετή ορίζοντα και ετήσια λογοδοσία.
2. Μόνιμος μηχανισμός παρακολούθησης κόστους εισροών και στοχευμένη προστασία περιοχών και καλλιεργειών με μειωμένη θρέψη φυτών, με διαφάνεια και ελέγχους.
3. Ενιαίος συντελεστής ΦΠΑ 6% για όλα τα αναγνωρισμένα προϊόντα λίπανσης αποκλειστικά γεωργικής χρήσης.
4. Θεσμοθέτηση ανώτατης τιμής για γεωργικά και κτηνιατρικά φάρμακα και σπόρους, έως +30% από τον μέσο όρο των πέντε χαμηλότερων τιμών στα κράτη-μέλη της ΕΕ, με βάση τη δραστική ουσία.
5. Εθνικό πρόγραμμα εδαφολογικών αναλύσεων, ψηφιακών χαρτών και δημόσιας γεωργικής συμβουλευτικής.
6. Ολοκληρωμένη φυτοπροστασία ανά καλλιέργεια, γρήγορη πρόσβαση σε λύσεις χαμηλού κινδύνου και αυστηρός έλεγχος παράνομων προϊόντων και εισαγωγών.
7. Πολυετή συμβόλαια αναγεννητικής γεωργίας, με πλήρη κάλυψη κόστους μετάβασης και ιδιοκτησία δεδομένων από τον παραγωγό.

8. Πρόγραμμα πρωτεϊνούχων και κτηνοτροφικών φυτών που συνδέει τις καλλιέργειες με την εγχώρια κτηνοτροφία και μεταποίηση.
9. Δημόσιο, διαλειτουργικό σύστημα ιχνηλασιμότητας για την προστασία ελληνικών προϊόντων και την πάταξη των ελληνοποιήσεων.
10. Χάρτης αγροκλιματικής καταλληλότητας ως σύστημα θετικών κινήτρων και πρόγραμμα αναδιάρθρωσης με εγγυημένη αγορά, υποδομές και εισοδηματική γέφυρα.
11. Αναθεώρηση ΕΛΓΑ και διεκδίκηση πρόσθετου Ευρωπαϊκού Ταμείου Κλιματικής Προσαρμογής για τη γεωργία της Μεσογείου.
12. Δημιουργία Ελαιοκομικού Μητρώου που στηρίζεται στην αρχή «μία φορά τα δεδομένα» διασυνδεδεμένο με το ΟΣΔΕ, και τα ηλεκτρονικά συστήματα των ελαιοτριβείων και των επιχειρήσεων μεταποίησης.

Συμπεράσματα

Η ελληνική φυτική παραγωγή μπορεί να γίνει πιο ανταγωνιστική, ανθεκτική και εξωστρεφής, αρκεί η πολιτική να πάψει να εξαντλείται στη διαχείριση ενισχύσεων και έκτακτων κρίσεων.

Η πρόταση του ΠΑΣΟΚ συνδέει την παραγωγική ανασυγκρότηση με την κοινωνική δικαιοσύνη: μειώνει το κόστος, επενδύει στη γνώση και στις υποδομές, προστατεύει το έδαφος και το νερό, αυξάνει την αξία των ελληνικών προϊόντων και διασφαλίζει ότι ο παραγωγός παραμένει στο κέντρο της μετάβασης.

Η πράσινη μετάβαση χωρίς εισόδημα δεν είναι βιώσιμη.

Η ψηφιακή μετάβαση χωρίς δημόσιους κανόνες δεν είναι δίκαιη.

Και η αναδιάρθρωση χωρίς αγορά, νερό, υποδομές και ασφάλεια δεν είναι πολιτική - είναι μεταφορά του κινδύνου στον αγρότη.

Το ΠΑΣΟΚ προτείνει ένα νέο παραγωγικό και κοινωνικό συμβόλαιο για τη φυτική παραγωγή, με καθαρές δεσμεύσεις, συμμετοχή των παραγωγών και μετρήσιμα αποτελέσματα.

Ζωική παραγωγή

Η ζωική παραγωγή αποτελεί έναν από τους πλέον κρίσιμους πυλώνες του ελληνικού πρωτογενούς τομέα, με ιδιαίτερη σημασία για την οικονομική και κοινωνική ζωή της υπαίθρου, τη διατήρηση της παραγωγικής δραστηριότητας σε ορεινές, μειονεκτικές και νησιωτικές περιοχές, αλλά και για την επισιτιστική ασφάλεια της χώρας. Παράλληλα, η ελληνική κτηνοτροφία συνδέεται άμεσα με την παραγωγή προϊόντων υψηλής διατροφικής και προστιθέμενης αξίας, όπως το γάλα, τα τυροκομικά προϊόντα και το κρέας, ενώ αποτελεί βασικό κρίκο της αγροδιατροφικής αλυσίδας και της ελληνικής μεταποίησης. Ωστόσο, η σημερινή της κατάσταση δημιουργεί σοβαρές ανησυχίες ως προς τη δυνατότητα διατήρησης και ανάπτυξης της παραγωγικής της βάσης.

Τα τελευταία χρόνια καταγράφεται πτωτική τάση τόσο του ζωικού κεφαλαίου όσο και του αριθμού και του μεγέθους των κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων. Η συρρίκνωση αυτή δεν αποτελεί μόνο οικονομικό πρόβλημα για τους ίδιους τους παραγωγούς, αλλά δημιουργεί ευρύτερες συνέπειες για την αυτάρκεια της χώρας, την απασχόληση στην ύπαιθρο και τη διατήρηση της παραγωγικής δραστηριότητας στις πλέον ευάλωτες περιοχές. Ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο κλάδος είναι το υψηλό κόστος παραγωγής και, ειδικότερα, το κόστος των ζωοτροφών, το οποίο αντιστοιχεί περίπου στο 50% έως 75% των συνολικών δαπανών παραγωγής.

Η εικόνα αυτή αποτυπώνεται με ιδιαίτερα χαρακτηριστικό τρόπο στα διαθέσιμα στοιχεία. Σύμφωνα με τα στοιχεία που παρουσιάστηκαν στη Διακομματική Επιτροπή, το κόστος των ζωοτροφών στην Ελλάδα ανήλθε σε 3,16 δισ. ευρώ, όταν η συνολική αξία της ζωικής παραγωγής δεν ξεπερνά τα 2,89 δισ. ευρώ. Αντίστοιχα, σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, η κατανάλωση ζωοτροφών ανέρχεται περίπου σε 85 δισ. ευρώ, ενώ η αξία της ζωικής παραγωγής υπερβαίνει τα 169 δισ. ευρώ.⁴ Οι αριθμοί αυτοί αναδεικνύουν το εξαιρετικά περιορισμένο περιθώριο κέρδους του Έλληνα κτηνοτρόφου, το οποίο σε ορισμένες περιπτώσεις καθίσταται σχεδόν ανύπαρκτο. Παράλληλα, η μεγάλη εξάρτηση από εισαγόμενες πρώτες ύλες, ιδίως πρωτεϊνούχες ζωοτροφές, καθιστά την ελληνική κτηνοτροφία ιδιαίτερα ευάλωτη στις διακυμάνσεις των διεθνών αγορών.

Το πρόβλημα είναι ακόμη εντονότερο στις νησιωτικές περιοχές, όπου το αυξημένο μεταφορικό κόστος επιβαρύνει σημαντικά την παραγωγική διαδικασία. Χαρακτηριστικό παράδειγμα

⁴ Γεώργιος Παπαδομιχελάκης, Καθηγητής Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών, Συνεδρίαση Διακομματικής Επιτροπής για τον Πρωτογενή Τομέα 18.02.2026.

αποτελεί η τιμή του τριφυλλιού, η οποία, σύμφωνα με τα στοιχεία που τέθηκαν υπόψη της Επιτροπής, κυμαίνεται στην ηπειρωτική Ελλάδα μεταξύ 0,15 και 0,20 ευρώ ανά κιλό, ενώ στην Κρήτη μπορεί να ανέλθει από 0,40 έως και 0,60 ευρώ. Την ίδια στιγμή, το κρητικό πρόβειο γάλα πωλείται σε μέση τιμή περίπου 1,06 ευρώ ανά κιλό, έναντι περίπου 1,60 ευρώ στην ηπειρωτική χώρα. Η διαφοροποίηση αυτή καταδεικνύει ότι η νησιωτική κτηνοτροφία αντιμετωπίζει διαρθρωτικά μειονεκτήματα τα οποία δεν μπορούν να αντιμετωπιστούν με οριζόντιες πολιτικές και καθιστά αναγκαία την υιοθέτηση ειδικού θεσμικού πλαισίου και την λήψη ειδικών μέτρων για την νησιωτική κτηνοτροφία.

Παράλληλα, σημαντικές αδυναμίες εμφανίζονται στον τομέα της γενετικής βελτίωσης και της αναπαραγωγής του ζωικού κεφαλαίου. Η υποβάθμιση και το κλείσιμο δομών γενετικής βελτίωσης έχουν περιορίσει τις δυνατότητες εγχώριας παραγωγής γενετικά βελτιωμένου ζωικού υλικού, ενισχύοντας την εξάρτηση από εισαγωγές. Είναι χαρακτηριστικό ότι, σύμφωνα με όσα αναφέρθηκαν στη Διακομματική Επιτροπή, περίπου το 90% του ζωικού υλικού στην προβατοτροφία είναι εισαγόμενο, υβριδικό ή προέρχεται από καθαρόαιμα ζώα κυρίως από τη Γαλλία και την Ισπανία. Η κατάσταση αυτή περιορίζει την ανταγωνιστικότητα της ελληνικής κτηνοτροφίας και δημιουργεί πρόσθετες εξαρτήσεις.

Στην ίδια κατεύθυνση, ιδιαίτερη σημασία έχουν οι παράνομες ελληνοποιήσεις, οι οποίες πλήττουν τόσο το εισόδημα των παραγωγών όσο και την αξιοπιστία των ελληνικών προϊόντων. Η απουσία αποτελεσματικών ελεγκτικών μηχανισμών δημιουργεί συνθήκες αθέμιτου ανταγωνισμού, καθώς προϊόντα εισαγωγής μπορούν να διατίθενται στην αγορά ως ελληνικά, υπονομεύοντας την προσπάθεια των παραγωγών που επενδύουν στην ποιότητα και την τήρηση των προβλεπόμενων κανόνων. Παράλληλα, η ανεπαρκής ιχνηλασιμότητα και ο κατακερματισμός των πληροφοριών για το ζωικό κεφάλαιο περιορίζουν την αποτελεσματικότητα των ελέγχων και της πολιτικής πρόληψης.

Ιδιαίτερα κρίσιμο είναι και το ζήτημα της ζωικής υγείας. Η εμφάνιση και εξάπλωση ζωνοόσων τα τελευταία χρόνια ανέδειξε τις αδυναμίες του υφιστάμενου συστήματος πρόληψης και αντιμετώπισης επιζωοτιών, ενώ η απώλεια άνω των 500.000 ζώων έχει σημαντικές οικονομικές και παραγωγικές συνέπειες. Η προστασία της ζωικής παραγωγής απαιτεί, επομένως, μετάβαση από την εκ των υστέρων διαχείριση των κρίσεων σε ένα ολοκληρωμένο σύστημα πρόληψης, βιοασφάλειας, έγκαιρης ανίχνευσης και άμεσης παρέμβασης.

Τέλος, η υποστελέχωση των δημόσιων κτηνιατρικών υπηρεσιών αποτελεί οριζόντιο πρόβλημα που επηρεάζει ένα μεγάλο μέρος της λειτουργίας του κλάδου. Οι συνέπειες δεν περιορίζονται στη διαχείριση των ζωνοδόων, αλλά επεκτείνονται στην εφαρμογή των προγραμμάτων υγείας των ζώων, στους ελέγχους μετακίνησης, στη γενετική βελτίωση, στην εποπτεία της αγοράς και στην παροχή τεχνικής υποστήριξης προς τους παραγωγούς.

Για την αντιμετώπιση των παραπάνω προβλημάτων απαιτείται ένα συνεκτικό σχέδιο ανασυγκρότησης της ελληνικής κτηνοτροφίας, το οποίο θα συνδυάζει την άμεση στήριξη του εισοδήματος με διαρθρωτικές παρεμβάσεις που θα ενισχύουν την παραγωγικότητα, την αυτάρκεια και την ανταγωνιστικότητα του κλάδου:

- **Μείωση του κόστους παραγωγής και ενίσχυση των οικονομιών κλίμακας.**
Η μείωση του κόστους των ζωοτροφών και των λοιπών εισροών πρέπει να αποτελέσει βασική προτεραιότητα. Η ενίσχυση των κτηνοτροφικών συνεταιρισμών και των συλλογικών σχημάτων μπορεί να δημιουργήσει οικονομίες κλίμακας μέσω της από κοινού προμήθειας ζωοτροφών, εφοδίων και υπηρεσιών, ενισχύοντας παράλληλα τη διαπραγματευτική θέση των παραγωγών. Παράλληλα, απαιτείται ενίσχυση της εγχώριας παραγωγής ζωοτροφών και περιορισμός της υπερβολικής εξάρτησης από εισαγόμενες πρώτες ύλες.
- **Ειδικό θεσμικό και χρηματοδοτικό πλαίσιο για τη νησιωτική κτηνοτροφία.**
Οι ιδιαίτερες συνθήκες που αντιμετωπίζουν οι παραγωγοί των νησιωτικών περιοχών επιβάλλουν τη θεσμική διαφοροποίηση της νησιωτικής από την ηπειρωτική κτηνοτροφία. Προτείνεται η ενίσχυση της συνδεδεμένης ενίσχυσης στις νησιωτικές περιοχές, η προσαρμογή των ενισχύσεων στο αυξημένο κόστος παραγωγής και η αποτελεσματικότερη εφαρμογή του μεταφορικού ισοδύναμου δια της μεταφοράς του στον ίδιο τον παραγωγό.
- **Εθνικό σχέδιο γενετικής βελτίωσης και αναπαραγωγής του ζωικού κεφαλαίου.**
Απαιτείται η επαναλειτουργία και ο εκσυγχρονισμός των δημόσιων δομών γενετικής βελτίωσης, καθώς και η δημιουργία δημόσιων κέντρων αναπαραγωγής. Στόχος πρέπει να είναι η σταδιακή μείωση της εξάρτησης από εισαγόμενο γενετικό υλικό και η ανάπτυξη ενός παραγωγικότερου και προσαρμοσμένου στις ελληνικές συνθήκες ζωικού κεφαλαίου.
- **Εθνικό σχέδιο πρόληψης και αντιμετώπισης επιζωοτιών.**
Η αντιμετώπιση των επιζωοτιών πρέπει να μετατοπιστεί από την εκ των υστέρων

διαχείριση στην πρόληψη. Απαιτούνται σύγχρονα πρωτόκολλα βιοασφάλειας, συστηματική ενημέρωση των παραγωγών, ενίσχυση των ελέγχων στις πύλες εισόδου της χώρας, έγκαιρη ανίχνευση των κρουσμάτων και στοχευμένοι εμβολιασμοί όπου αυτοί επιστημονικά και υγειονομικά ενδείκνυνται.

- **Πλήρης στελέχωση και ουσιαστική ενίσχυση των δημόσιων κτηνιατρικών υπηρεσιών.**

Η υποστελέχωση των κτηνιατρικών υπηρεσιών περιορίζει την αποτελεσματικότητα των ελέγχων, της πρόληψης και της αντιμετώπισης των επιζωοτιών. Απαιτείται κάλυψη των οργανικών κενών, με ανταγωνιστικές συνθήκες αμοιβής και κατάλληλα κίνητρα, ιδίως για τις δυσπρόσιτες και νησιωτικές περιοχές.

- **Ταχεία και πλήρης αποζημίωση των κτηνοτρόφων που πλήττονται από επιζωοτίες.**

Η αποζημίωση πρέπει να καταβάλλεται εντός τριμήνου, με στόχο όχι μόνο την αναπλήρωση της απώλειας εισοδήματος αλλά και την ταχεία αντικατάσταση του απολεσθέντος ζωικού κεφαλαίου και την επαναφορά της παραγωγικής δραστηριότητας.

- **Δημιουργία ενιαίας εθνικής βάσης πληροφοριών και ιχνηλασιμότητας του ζωικού κεφαλαίου.**

Προτείνεται η δημιουργία ενός ενιαίου, ψηφιακά ενοποιημένου και επιχειρησιακά αξιόπιστου συστήματος διαχείρισης του ζωικού κεφαλαίου, με δυνατότητα διασταύρωσης των στοιχείων και άμεσης παρακολούθησης των γεννήσεων, μετακινήσεων, σφαγών και απωλειών ζώων. Το σύστημα αυτό θα ενισχύσει τόσο την αποτελεσματικότητα των ελέγχων όσο και την αντιμετώπιση των παράνομων ελληνοποιήσεων.

- **Αυστηροποίηση και ενίσχυση των ελέγχων για τις παράνομες ελληνοποιήσεις.**

Η προστασία της ελληνικής παραγωγής απαιτεί αποτελεσματικό σύστημα ελέγχων σε όλα τα στάδια της αλυσίδας, από την εισαγωγή και τη μετακίνηση των ζώων έως τη σφαγή, την τυποποίηση και τη διάθεση των προϊόντων. Η ιχνηλασιμότητα πρέπει να αξιοποιηθεί ως βασικό εργαλείο για την καταπολέμηση των παράνομων πρακτικών και την προστασία τόσο του παραγωγού όσο και του καταναλωτή.

- **Βελτίωση της πρόσβασης στη χρηματοδότηση.**

Απαιτείται ένα σταθερό και προσβάσιμο χρηματοδοτικό πλαίσιο για επενδύσεις στον εκσυγχρονισμό των κτηνοτροφικών μονάδων, στην ενεργειακή αναβάθμιση, στον εξοπλισμό και στις νέες τεχνολογίες. Ιδιαίτερη μέριμνα πρέπει να δοθεί στις μικρές

οικογενειακές εκμεταλλεύσεις, οι οποίες συχνά αδυνατούν να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις της τραπεζικής χρηματοδότησης.

- **Απλούστευση των διαδικασιών ίδρυσης και αδειοδότησης κτηνοτροφικών μονάδων.**

Η γραφειοκρατία και η πολυπλοκότητα των διαδικασιών αποτελούν αντικίνητρο για νέες επενδύσεις. Απαιτείται απλοποίηση και ψηφιοποίηση των διαδικασιών, σαφές θεσμικό πλαίσιο και περιορισμός των αλληλοεπικαλυπτόμενων εγκρίσεων και δικαιολογητικών.

- **Εκπαίδευση, τεχνική υποστήριξη και ψηφιακός μετασχηματισμός της κτηνοτροφίας.**

Η ενίσχυση της παραγωγικότητας προϋποθέτει πρόσβαση των κτηνοτρόφων στη γνώση και στην τεχνολογία. Προτείνεται η ανάπτυξη προγραμμάτων κατάρτισης και συμβουλευτικής υποστήριξης, καθώς και η αξιοποίηση έξυπνων συστημάτων διαχείρισης των ποιμνίων, ψηφιακής παρακολούθησης της παραγωγής και εργαλείων ακριβείας.

- **Εκπόνηση και ολοκλήρωση των Διαχειριστικών Σχεδίων Βόσκησης.**

Η ολοκλήρωση των σχεδίων αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για την ορθολογική διαχείριση των βοσκήσιμων εκτάσεων, την προστασία των φυσικών πόρων και τη δημιουργία ενός σταθερού πλαισίου για τη βιώσιμη ανάπτυξη της εκτατικής κτηνοτροφίας.

- **Ενίσχυση των συλλογικών σχημάτων και των κτηνοτροφικών συνεταιρισμών.**

Ο μικρός και οικογενειακός χαρακτήρας της πλειονότητας των ελληνικών κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων καθιστά αναγκαία τη δημιουργία ισχυρότερων συλλογικών δομών. Οι συνεταιρισμοί μπορούν να λειτουργήσουν ως εργαλεία για τη μείωση του κόστους, τη συλλογική προμήθεια εισροών, την καλύτερη πρόσβαση στη χρηματοδότηση και την ισχυρότερη διαπραγματευτική θέση των παραγωγών.

- **Ενίσχυση της αυτάρκειας και της εγχώριας παραγωγικής βάσης.**

Η υψηλή εξάρτηση από εισαγόμενα προϊόντα και πρώτες ύλες καθιστά την ελληνική κτηνοτροφία ευάλωτη στις διεθνείς αναταράξεις. Απαιτείται συνεκτική πολιτική για την αύξηση της εγχώριας παραγωγής κρέατος, γάλακτος και ζωοτροφών, με στόχο τη σταδιακή βελτίωση του βαθμού αυτάρκειας της χώρας.

Συνολικά, η ανασυγκρότηση της ελληνικής κτηνοτροφίας δεν μπορεί να στηριχθεί αποκλειστικά στην αύξηση των ενισχύσεων. Απαιτείται μετάβαση σε ένα παραγωγικό

μοντέλο που μειώνει το κόστος, ενισχύει την αυτάρκεια, προστατεύει το ζωικό κεφάλαιο, αξιοποιεί την τεχνολογία και δημιουργεί μεγαλύτερη προστιθέμενη αξία για τον παραγωγό. Η κτηνοτροφία πρέπει να αντιμετωπιστεί ως στρατηγικός τομέας για την οικονομία, την περιφερειακή ανάπτυξη και την επισιτιστική ασφάλεια της χώρας.

Αλιεία - Υδατοκαλλιέργεια

Εκτός από τη γεωργία και την κτηνοτροφία, η αλιεία και η υδατοκαλλιέργεια αποτελούν ένα σημαντικό κομμάτι της πρωτογενούς παραγωγής, τη μπλε διάσταση της πράσινης ανάπτυξης. Οι κλάδοι αυτοί συμβάλλουν τόσο στην επισιτιστική ασφάλεια της χώρας όσο και στην ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και την τόνωση της οικονομίας νησιωτικών και μειονεκτικών περιοχών της χώρας. Γι' αυτό αποτελούν σημαντικό πυλώνα ανάπτυξης.

Επιπλέον, οι ψαράδες με τα αλιευτικά τους σκάφη αποτελούν τους “φρουρούς της θάλασσας”, ιδιαίτερα στο Αιγαίο, όπου η παράνομη αλιεία των γειτόνων, ακόμα και εντός των εθνικών χωρικών υδάτων, αποτελεί συχνό φαινόμενο τα τελευταία χρόνια.

Η Ελληνική Πολιτεία πρέπει να χαράξει ένα ολοκληρωμένο σχέδιο που να στηρίζει την βιώσιμη αλιεία και παράλληλα να προωθεί ενέργειες για τη διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος στις θάλασσες, με τη δημιουργία θαλάσσιων προστατευόμενων περιοχών και πάρκων. Ωστόσο, κάθε μέτρο απαγόρευσης της αλιείας πρέπει να γίνεται μετά από διαβούλευση με τους ψαράδες και να στηρίζεται σε επιστημονικά στοιχεία δημόσιων ερευνητικών φορέων, που να αποδεικνύουν την επίδραση της αλιείας στα προστατευόμενα είδη και τους οικοτόπους κάθε περιοχής. Παράλληλα, θα πρέπει να συνοδεύεται από ουσιώδη αντισταθμιστικά μέτρα για την τυχόν απώλεια εισοδήματος των ψαράδων από τυχόν τέτοιες απαγορεύσεις.

Η ελληνική υδατοκαλλιέργεια αποτελεί μια λαμπρή περίπτωση βιώσιμης ανάπτυξης, καθώς χαρακτηρίζεται από εξωστρέφεια, εγχώρια τεχνογνωσία και συγκριτικά χαμηλό περιβαλλοντικό αποτύπωμα. Είναι χαρακτηριστικό ότι το 2025 άνω του 80% της παραγωγής σε τσιπούρα και λαβράκι κατευθύνθηκε στις διεθνείς αγορές με συνολική αξία 672 εκ. ευρώ. Παράλληλα, ο κλάδος συντηρεί περίπου 12.000 θέσεις άμεσης και έμμεσης απασχόλησης κυρίως σε νησιωτικές, παράκτιες και μειονεκτικές περιοχές με όποιες συνέπειες για την κοινωνική συνοχή και την ενίσχυση των τοπικών κοινωνιών. Γι' αυτό πρέπει να προωθηθεί η οργανωμένη ανάπτυξη του κλάδου, ιδίως μέσω ενός Χωροταξικού Σχεδιασμού και την ίδρυσης των σχετικών Περιοχών Οργανωμένης Ανάπτυξης Υδατοκαλλιεργειών.

Ειδικότερα, η Ελληνική Πολιτεία οφείλει να λάβει τα εξής μέτρα:

⇒ **Βιώσιμη επαγγελματική αλιεία και ερασιτεχνική αλιεία:**

- Διαμόρφωση Εθνικής Αλιευτικής Πολιτικής και ισχυρή διαπραγμάτευση ώστε η αναθεώρηση της Κ.Αλ.Π. να διασφαλίσει την ορθολογική διαχείριση των πόρων, το

αξιοπρεπές βιοτικό επίπεδο των ψαράδων, την ασφάλεια και την υγιεινή των εργαζομένων.

- Ορθολογική εφαρμογή του νέου Κανονισμού Ελέγχου σε όλα τα σκάφη άνω των 6 μ. με επιδότηση και μέρους του λειτουργικού κόστους των συσκευών ελέγχου επί των σκαφών.
- Εκσυγχρονισμός της νομοθεσίας για τα επαγγελματικά σκάφη και επαναθεσμοθέτηση των αδειών ερασιτεχνικής αλιείας.
- Θεσμοθέτηση Θαλάσσιων Προστατευόμενων Περιοχών, όταν τεκμηριώνεται η σχέση της αλιευτικής δραστηριότητας με το προστατευτέο είδος ή οικοτόπο από δημόσιο επαναστατικό φορέα.
- Σχεδιασμός μέτρων και δράσεων με επαρκείς πιστώσεις για ουσιαστικό εκσυγχρονισμό του στόλου.
- Παροχή κινήτρων για την είσοδο νέων στο επάγγελμα, συμπεριλαμβανομένων μέτρων οικονομικής ενίσχυσης για αγορά επαγγελματικού σκάφους.
- Εφαρμογή μόνιμου βελτιωμένου συστήματος χορήγησης transit καυσίμου στα επαγγελματικά αλιευτικά σκάφη.
- Ρυθμιστικά μέτρα αλιείας που στηρίζονται σε επιστημονικά στοιχεία και ελέγχονται από δημόσιες αρχές με την συνδρομή των ψαράδων και άλλων συλλογικών φορέων.
- Πρόβλεψη οικονομικών και κοινωνικών αντισταθμιστικών μέτρων για κάθε μόνιμο ή προσωρινό μέτρο απαγόρευσης αλιείας.
- Αυτοτελής συνδικαλιστική οργάνωση των επαγγελματιών αλιέων σε δευτεροβάθμιο και τρίτοβάθμιο επίπεδο
- Αναμόρφωση καθεστώτος λειτουργίας ιχθυοσκαλών.

⇒ **Ανθεκτική και Ανταγωνιστική υδατοκαλλιέργεια**

- Αναθεώρηση και έκδοση νέου ειδικού χωροταξικού πλαισίου και ενσωμάτωση του κλάδου στον θαλάσσιο χωροταξικό σχεδιασμό.
- Ισόρροπη ανάδειξη της οικονομικής, κοινωνικής και περιβαλλοντικής διάστασης του κλάδου και αναγνώριση της συμβολής του στην επισιτιστική ασφάλεια.
- Εκσυγχρονισμός του θεσμικού πλαισίου για τους όρους ίδρυσης και λειτουργίας των μονάδων και προώθηση νέων μορφών υδατοκαλλιέργειας στην κατεύθυνση της κυκλικής οικονομίας.

- Στήριξη της ανταγωνιστικότητας, μέτρα μείωσης του κόστους παραγωγής και μέτρα κατά του αθέμιτου ανταγωνισμού τρίτων χωρών.

⇒ **Κοινή Αλιευτική Πολιτική και ευρωπαϊκά εργαλεία**

- Αναθεώρηση της Ενωσιακής πολιτικής για την αλιευτική ικανότητα του στόλου (αύξηση χωρητικότητας σκαφών και ισχύος των μηχανών υπο προϋποθέσεις), ώστε να υποστηρίζεται η ενεργειακή μετάβαση και να βελτιώνονται οι συνθήκες εργασίας και διαμονής στα σκάφη.
- Διαπραγμάτευση για επανεξέταση της υποχρεωτικής εκφόρτωσης αλιευμάτων με βάση τα πραγματικά δεδομένα της μεσογειακής αλιείας.
- Απαίτηση για αύξηση των πιστώσεων για αλιεία-υδατοκαλλιέργεια στα πλαίσια του Μεσοπρόθεσμου Δημοσιονομικού Πλαισίου 2028 – 2034.

ΕΛΓΑ- Κλιματική Αλλαγή

Η κλιματική κρίση έχει μεταβάλει ουσιαστικά το περιβάλλον μέσα στο οποίο ασκείται σήμερα η αγροτική δραστηριότητα. Τα ακραία καιρικά φαινόμενα εμφανίζονται πλέον με μεγαλύτερη συχνότητα και ένταση, ενώ φαινόμενα όπως οι παρατεταμένες περίοδοι ξηρασίας και υψηλών θερμοκρασιών, οι έντονες βροχοπτώσεις, οι πλημμύρες, οι χαλαζοπτώσεις και οι πυρκαγιές προκαλούν σημαντικές και επαναλαμβανόμενες απώλειες στην αγροτική παραγωγή. Οι καταστροφές που προκάλεσαν οι κακοκαιρίες Daniel και Elias στη Θεσσαλία ανέδειξαν με τον πλέον emphaticό τρόπο τις επιπτώσεις αυτής της νέας πραγματικότητας, καθώς χιλιάδες παραγωγοί βρέθηκαν αντιμέτωποι με απώλειες καλλιεργειών, ζωικού κεφαλαίου, εξοπλισμού και παραγωγικών υποδομών.

Η εξέλιξη αυτή καθιστά αναγκαία την επανεξέταση συνολικά του τρόπου με τον οποίο η Πολιτεία ασφαλίζει και προστατεύει το αγροτικό εισόδημα. Η γεωργική ασφάλιση δεν μπορεί πλέον να περιορίζεται στην αποζημίωση του παραγωγού μετά την επέλευση της ζημιάς. Οφείλει να ενσωματώνει την πρόληψη, την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, την έγκαιρη εκτίμηση των ζημιών και τη συνολική διαχείριση του κινδύνου.

Η ανάγκη αυτή δεν είναι νέα. Κατ' αρχάς, το 2010 επί Κυβερνήσεως ΠΑΣΟΚ επετεύχθη η οικονομική εξυγίανση του ΕΛΓΑ, η οποία υλοποιήθηκε με τις διατάξεις του ν.3877/2010. Επίσης, το 2014 υλοποιήθηκε η διασύνδεση του ΕΛΓΑ με τη Γενική Γραμματεία Πληροφοριακών Συστημάτων για την θωράκιση της διαφάνειας της προάσπισης των δημοσίων οικονομικών.

Ακολούθως, ήδη από τον **Δεκέμβριο του 2014**, το ΠΑΣΟΚ είχε αναγνωρίσει την ανάγκη εκσυγχρονισμού του συστήματος γεωργικής ασφάλισης και είχε προχωρήσει στην εκπόνηση αναλογιστικής μελέτης για την αναμόρφωση του Κανονισμού του ΕΛΓΑ, η οποία τέθηκε τότε σε δημόσια διαβούλευση. Κεντρική μεταρρυθμιστική πρότασή του ΠΑΣΟΚ για τον ΕΛΓΑ ήταν ότι πρέπει –επιπλέον του λειτουργικού πυλώνα (κρατική συμμετοχή) και του ανταποδοτικού πυλώνα (εισφορά παραγωγού)- να εισαχθεί τρίτος πυλώνας στον ΕΛΓΑ από το Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης (ΠΑΑ), με έμφαση αφενός μεν στα διαρθρωτικού χαρακτήρα μέτρα, αφετέρου στο σκέλος των αποζημιώσεων που σχετίζονται ιδιαίτερα με την κλιματική αλλαγή.

Οι αναγκαίες αυτές μεταρρυθμίσεις, ωστόσο, δεν ολοκληρώθηκαν από τις επόμενες κυβερνήσεις του ΣΥΡΙΖΑ και της Νέας Δημοκρατίας. Κατά την επόμενη δεκαετία, παρά τη δραματική μεταβολή των κλιματικών συνθηκών και την αύξηση των ζημιών στην αγροτική

παραγωγή, δεν υπήρξε η απαιτούμενη συνολική αναμόρφωση του θεσμικού και χρηματοδοτικού πλαισίου.

Κατά τη διάρκεια των εργασιών της Διακομματικής Επιτροπής, η ανάγκη αυτή αναδείχθηκε επανειλημμένα από τους εκπροσώπους των παραγωγικών φορέων και της επιστημονικής κοινότητας (όπως η ΕΘΕΑΣ, το ΓΕΩΤΕΕ, το Γεωπονικό Πανεπιστήμιο κ.ο.κ). Οι παρεμβάσεις τους ανέδειξαν ότι η προσαρμογή του συστήματος γεωργικής ασφάλισης στις νέες κλιματικές συνθήκες δεν αποτελεί πλέον επιλογή, αλλά αναγκαία προϋπόθεση για τη διατήρηση της παραγωγικής δραστηριότητας και του αγροτικού εισοδήματος.

Παράλληλα, αναδείχθηκε η ανάγκη να αντιμετωπιστούν οι αδυναμίες του υφιστάμενου μηχανισμού ως προς την ταχύτητα των εκτιμήσεων, τη διαφάνεια των διαδικασιών, την αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών και την περιφερειακή του παρουσία. Η αποτελεσματικότητα του συστήματος δεν κρίνεται μόνο από το ύψος των αποζημιώσεων, αλλά και από το κατά πόσο ο παραγωγός μπορεί να γνωρίζει με σαφήνεια πότε και με ποια διαδικασία θα αποζημιωθεί, καθώς και από το κατά πόσο το σύστημα μπορεί να λειτουργήσει προληπτικά.

Ιδιαίτερη σημασία αποκτά, επομένως, η αξιοποίηση της τεχνολογικής προόδου. Η γεωχωρική πληροφορία, η δορυφορική τηλεπισκόπηση, τα συστήματα έγκαιρης προειδοποίησης και τα εργαλεία τεχνητής νοημοσύνης μπορούν να περιορίσουν σημαντικά τον χρόνο εκτίμησης και επαλήθευσης των ζημιών, χωρίς να υποκαθιστούν την επιστημονική κρίση και την επιτόπια αξιολόγηση όπου αυτή απαιτείται. Ταυτόχρονα, η διασύνδεση του ΕΛΓΑ με κρίσιμες δημόσιες βάσεις δεδομένων και επιστημονικούς φορείς μπορεί να βελτιώσει την ακρίβεια και την αποτελεσματικότητα των ελέγχων.

Στο πλαίσιο αυτό, το ΠΑΣΟΚ – Κίνημα Αλλαγής θεωρεί ότι ο δημόσιος και κοινωνικός χαρακτήρας του ΕΛΓΑ πρέπει να διατηρηθεί και να ενισχυθεί, με παράλληλο εκσυγχρονισμό της λειτουργίας και της χρηματοδότησής του. Η γεωργική ασφάλιση πρέπει να περάσει από τη λογική της καθυστερημένης αποζημίωσης σε ένα σύγχρονο σύστημα πρόληψης, ταχείας εκτίμησης και ολοκληρωμένης διαχείρισης του κινδύνου.

Στο πλαίσιο αυτό, προτείνονται:

1. Αναθεώρηση του Κανονισμού Ασφάλισης του ΕΛΓΑ.

Εκσυγχρονισμός του Κανονισμού με βάση τα νέα δεδομένα της κλιματικής κρίσης και τις μεταβαλλόμενες συνθήκες παραγωγής.

Επέκταση της ασφαλιστικής κάλυψης σε κινδύνους όπως η ξηρασία, ο καύσωνας, η εδαφική διάβρωση και νέοι βιοτικοί εχθροί.

Διαμόρφωση όρων αποζημίωσης που θα λειτουργούν παράλληλα ως κίνητρο για την εφαρμογή καλών γεωργικών πρακτικών και μέτρων ενεργητικής προστασίας.

2. Ψηφιοποίηση και τεχνολογικός εκσυγχρονισμός.

Πλήρης ψηφιοποίηση των δηλώσεων, της παρακολούθησης, των εκτιμήσεων και της διαδικασίας υποβολής και εξέτασης ενστάσεων.

Αξιοποίηση γεωχωρικών δεδομένων, δορυφορικής τηλεπισκόπησης και εργαλείων τεχνητής νοημοσύνης για την ταχύτερη εκτίμηση και επαλήθευση των ζημιών.

Διασύνδεση του ΕΛΓΑ με τον αρμόδιο Οργανισμό Αγροτικών Πληρωμών, το Κτηματολόγιο, την ΕΜΥ και τα ερευνητικά κέντρα.

3. Διαφάνεια, αξιοκρατία και δημόσια λογοδοσία.

Αναβάθμιση του ρόλου των πιστοποιημένων γεωτεχνικών εκτιμητών και καθιέρωση συστήματος αξιολόγησης της απόδοσής τους.

Εφαρμογή διπλού επιπέδου ελέγχου, με συνδυασμό επιτόπιων εκτιμήσεων και δειγματοληπτικών ελέγχων μέσω ψηφιακών και δορυφορικών δεδομένων.

Δημοσιοποίηση συγκεντρωτικών στοιχείων για τον χρόνο αποζημίωσης, τις εκτιμήσεις ανά περιοχή και τον μέσο χρόνο διεκπεραίωσης των υποθέσεων.

4. Νέο χρηματοδοτικό πλαίσιο με δημόσιο και κοινωνικό χαρακτήρα.

Διατήρηση του δημόσιου χαρακτήρα του ΕΛΓΑ, με ένα σύγχρονο και βιώσιμο χρηματοδοτικό μείγμα που θα περιλαμβάνει κρατική συμμετοχή, εισφορές των παραγωγών και αξιοποίηση ευρωπαϊκών χρηματοδοτικών εργαλείων.

Δημιουργία Αποθεματικού Κλιματικού Κινδύνου, το οποίο θα λειτουργεί ως ασφαλιστικό απόθεμα για την αντιμετώπιση ακραίων και συστημικών γεγονότων.

5. Πρόληψη, προσαρμογή και ενίσχυση της περιφερειακής παρουσίας.

Παροχή κινήτρων για την εγκατάσταση ανεμοφρακτών, αντιπαγετικών συστημάτων, αντιχαλαζικών δικτύων και άλλων μέτρων ενεργητικής προστασίας.

Συστηματική συνεργασία του ΕΛΓΑ με τον ΕΛΓΟ – ΔΗΜΗΤΡΑ, τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα και τα ερευνητικά ινστιτούτα για την πρόβλεψη και χαρτογράφηση των κινδύνων.

Δημιουργία Περιφερειακών Μονάδων Εκτιμήσεων, στελεχωμένων με γεωτεχνικούς που διαθέτουν γνώση των ιδιαίτερων παραγωγικών και κλιματικών χαρακτηριστικών κάθε περιοχής.

Ενίσχυση του συμβουλευτικού ρόλου του ΕΛΓΑ, ώστε ο Οργανισμός να μην περιορίζεται στην εκτίμηση της ζημιάς, αλλά να συμβάλλει ενεργά στην πρόληψη και στην προσαρμογή των παραγωγών.

Συμπερασματικά, η προσαρμογή της γεωργικής ασφάλισης στις νέες κλιματικές συνθήκες αποτελεί αναγκαίο στοιχείο της συνολικής ανασυγκρότησης του πρωτογενούς τομέα. Το ζητούμενο δεν είναι απλώς ένας ΕΛΓΑ που θα αποζημιώνει ταχύτερα, αλλά ένας σύγχρονος δημόσιος οργανισμός που θα λειτουργεί προληπτικά, θα αξιοποιεί την επιστήμη και την τεχνολογία, θα διαθέτει επαρκείς και σταθερούς πόρους και θα παρέχει στον παραγωγό ασφάλεια και προβλεψιμότητα. Η κατεύθυνση αυτή αξιοποιεί και επικαιροποιεί τη μακρά θεσμική και πολιτική παρακαταθήκη του ΠΑΣΟΚ στον χώρο της γεωργικής ασφάλισης, προσαρμόζοντάς την στις απαιτήσεις μιας περιόδου κατά την οποία η κλιματική κρίση έχει καταστεί ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες αβεβαιότητας για την ελληνική παραγωγή.

Η Ενέργεια στην Υπηρεσία του Πρωτογενούς Τομέα

Οι Ενεργειακές Κοινότητες είναι ένας σύγχρονος συμμετοχικός θεσμός, μέσω του οποίου πολίτες, δήμοι, αγρότες και τοπικές επιχειρήσεις μπορούν να παράγουν, να συμψηφίζουν και να διαχειρίζονται τη δική τους καθαρή ενέργεια. Συνεταιριστικά σχήματα που μειώνουν το ενεργειακό κόστος, αντιμετωπίζουν την ενεργειακή φτώχεια στην πράξη, στηρίζουν τον πρωτογενή τομέα και θωρακίζουν τις τοπικές κοινωνίες απέναντι στις κρίσεις.

Στην Ευρώπη αναπτύσσονται ταχύτατα, με πάνω από 8.000 ενεργά σχήματα. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, μέσα από το σχέδιο «Citizens Energy Package» και την πρωτοβουλία «Accelerate EU», αναγνωρίζει τις Ενεργειακές Κοινότητες ως βασικό πυλώνα, θέτοντας τον φιλόδοξο στόχο δεκαπλασιασμού της ισχύος τους έως το 2030. Η νέα ευρωπαϊκή πολιτική αναγνωρίζει ότι η ενεργειακή ασφάλεια, η προστασία των πολιτών από τις κρίσεις καυσίμων, η μείωση της εξάρτησης από εισαγόμενη ενέργεια και η κοινωνικά δίκαιη μετάβαση δεν μπορούν να επιτευχθούν χωρίς την ενεργή συμμετοχή των τοπικών κοινωνιών, των δήμων, των αγροτών και των πολιτών στην παραγωγή και διαχείριση της ενέργειας.

Στην Ελλάδα, ωστόσο, η κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας έχει κινηθεί προς την ακριβώς αντίθετη κατεύθυνση. Αντί να αξιοποιήσει τον θεσμό ως εργαλείο κοινωνικής συνοχής και ενεργειακής ασφάλειας, οικοδόμησε μια πολιτική κομμένη και ραμμένη στα μέτρα των λίγων και ισχυρών:

- Παραχώρησε τον ηλεκτρικό χώρο στα μεγάλα συμφέροντα, με απόλυτη προτεραιότητα πρόσβασης στο δίκτυο, ενώ καταδίκασε τις Ενεργειακές Κοινότητες στην τελευταία σειρά αναμονής.
- Αφαίρεσε κρίσιμα κίνητρα, δυσχέρανε το πλαίσιο σύστασής τους και περιόρισε ουσιαστικά τη δυνατότητα ενεργειακού συμψηφισμού.
- Άφησε να χαθούν πολύτιμα κονδύλια του Ταμείου Ανάκαμψης για τις Περιφέρειες της χώρας, ενώ το πολυδιαφημισμένο πρόγραμμα «Απόλλων» παραμένει μετέωρο.

Το αποτέλεσμα είναι ορατό: χιλιάδες πολίτες και τοπικοί φορείς αποκλεισμένοι από την ενεργειακή μετάβαση, την ώρα που το ενεργειακό κόστος πιέζει ασφυκτικά νοικοκυριά και παραγωγή. Είναι η πολιτική επιλογή της συγκέντρωσης ισχύος έναντι της κοινωνικής συμμετοχής — των υπερκερδών έναντι της ενεργειακής δικαιοσύνης.

Το ΠΑΣΟΚ προτείνει μια εντελώς διαφορετική πολιτική με επίκεντρο την κοινωνική συμμετοχή, την ενεργειακή δημοκρατία και τη δίκαιη κατανομή των οφελών της πράσινης μετάβασης.. Η χώρα χρειάζεται:

- Πραγματική στήριξη των Ανοιχτών Ενεργειακών Κοινοτήτων ευρείας κοινωνικής βάσης
- Προτεραιότητα στον ενεργειακό συμψηφισμό για νοικοκυριά, δήμους, αγρότες και μικρές επιχειρήσεις, ΤΟΕΒ. Η παραγόμενη ενέργεια πρέπει να μπορεί να μεταφράζεται σε άμεσο και μετρήσιμο όφελος για τους συμμετέχοντες.
- Εξασφάλιση ηλεκτρικού χώρου για έργα κοινωνικού χαρακτήρα. Η πρόσβαση στο δίκτυο δεν μπορεί να εξαρτάται αποκλειστικά από τη δυνατότητα ενός επενδυτή να εξασφαλίσει γρήγορα όρους σύνδεσης. Απαιτείται ειδικός σχεδιασμός και πρόβλεψη διαθέσιμου ηλεκτρικού χώρου για ενεργειακές κοινότητες, έργα αυτοπαραγωγής και πρωτοβουλίες που έχουν σαφή κοινωνικό, αυτοδιοικητικό ή αγροτικό χαρακτήρα.
- Ισχυρά χρηματοδοτικά εργαλεία και αξιοποίηση ευρωπαϊκών πόρων. Οι Ενεργειακές Κοινότητες χρειάζονται πρόσβαση σε χρηματοδότηση, τεχνική υποστήριξη και εργαλεία εγγυοδοσίας, ώστε το αρχικό κόστος μιας επένδυσης να μην αποτελεί εμπόδιο για τη συμμετοχή πολιτών, μικρών δήμων, συνεταιρισμών και κοινωνικών φορέων.
- Ενίσχυση της αποκεντρωμένης παραγωγής, της αποθήκευσης και των έξυπνων δικτύων. Η ανάπτυξη συστημάτων αποθήκευσης και ψηφιακής διαχείρισης μπορεί να ενισχύσει την αξιοποίηση της παραγόμενης ενέργειας και να συμβάλει στη μεγαλύτερη ανθεκτικότητα των τοπικών ενεργειακών συστημάτων.
- Διαφάνεια και απλοποίηση στις διαδικασίες σύνδεσης. Χρειάζεται ένα σαφές και προβλέψιμο πλαίσιο, με ενιαία πληροφόρηση για τους ενδιαφερόμενους, ψηφιοποίηση των διαδικασιών και διαφανή κριτήρια προτεραιοποίησης. Η γραφειοκρατία και η αβεβαιότητα δεν πρέπει να λειτουργούν αποτρεπτικά για μικρές και συλλογικές πρωτοβουλίες.
- Ουσιαστικό ρόλο για την αυτοδιοίκηση, τους συνεταιρισμούς, τους ΤΟΕΒ και την κοινωνική οικονομία. Οι τοπικοί φορείς μπορούν να λειτουργήσουν ως βασικοί πυλώνες για την ανάπτυξη ενεργειακών κοινοτήτων, αξιοποιώντας δημόσιες και δημοτικές υποδομές, διαθέσιμες εκτάσεις και τοπικές ενεργειακές ανάγκες. Ιδιαίτερα στην αγροτική οικονομία, η ενεργειακή συνεργασία μπορεί να συνδεθεί με τη μείωση του κόστους άρδευσης και παραγωγής.

- Ουσιαστική συμμετοχή πολιτών και αυτοδιοίκησης για την ενίσχυση της κοινωνικής οικονομίας. Η συμμετοχή δεν πρέπει να περιορίζεται στην οικονομική συνεισφορά, αλλά να αφορά και τη λειτουργία, τη διακυβέρνηση και την κατανομή των οφελών. Με αυτόν τον τρόπο, η ενεργειακή μετάβαση μπορεί να ενισχύσει την κοινωνική οικονομία και να δημιουργήσει ένα νέο μοντέλο τοπικής ανάπτυξης.

Οι Ενεργειακές Κοινότητες μπορούν να αποτελέσουν σημαντικό εργαλείο για τη στήριξη του πρωτογενούς τομέα, μειώνοντας το ενεργειακό κόστος και ενισχύοντας την ανθεκτικότητα της αγροτικής παραγωγής. Μέσα από συλλογικά σχήματα παραγωγής και αυτοκατανάλωσης ενέργειας, αγρότες, συνεταιρισμοί και ΤΟΕΒ μπορούν να αξιοποιήσουν τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας προς όφελος της παραγωγής και του εισοδήματός τους. Η ενεργειακή μετάβαση μπορεί έτσι να συνδεθεί ουσιαστικά με τη βιωσιμότητα της ελληνικής υπαίθρου και τη διατήρηση μιας ισχυρής και ανταγωνιστικής αγροτικής παραγωγής.

Ανεξάρτητος και αυτόνομος οργανισμός πληρωμών και ελέγχων αγροτικών ενισχύσεων

Η υπόθεση του ΟΠΕΚΕΠΕ αποτελεί ίσως το χαρακτηριστικότερο παράδειγμα των θεσμικών και διοικητικών αδυναμιών που χαρακτήρισαν την αγροτική πολιτική της τελευταίας επταετίας. Δεν αφορά μόνο τη διαχείριση των κοινοτικών ενισχύσεων ούτε μόνο τις ευθύνες για τις παρατυπίες που ερευνώνται. Αφορά πρωτίστως την ικανότητα του ελληνικού κράτους να προστατεύει τους ευρωπαϊκούς πόρους, να διασφαλίζει ότι οι ενισχύσεις κατευθύνονται στους πραγματικούς δικαιούχους και, ταυτόχρονα, να γνωρίζει ο παραγωγός πότε και πόσα χρήματα δικαιούται να λάβει.

Το κόστος των διαχρονικών αδυναμιών του συστήματος δεν έμεινε, όμως, μόνο σε επίπεδο θεσμικής αξιοπιστίας. Μεταφέρθηκε και στον Έλληνα φορολογούμενο και τον Έλλην αγρότη. Τον Ιούνιο του 2025 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή επέβαλε χρηματοοικονομική διόρθωση ύψους περίπου 415 εκατ. ευρώ στην Ελλάδα για ελλείψεις στο σύστημα διαχείρισης και ελέγχου των αγροτικών ενισχύσεων κατά την περίοδο 2015-2022. Πρόκειται, δηλαδή, για χρήματα που δεν θα κατευθυνθούν στην παραγωγή, στις υποδομές ή στη στήριξη των πραγματικών αγροτών, αλλά αποτελούν το δημοσιονομικό κόστος μιας αποτυχημένης λειτουργίας του συστήματος.

Την ίδια στιγμή, οι πραγματικοί παραγωγοί βρέθηκαν αντιμέτωποι με μια πρωτοφανή για τα δεδομένα της τελευταίας περιόδου αβεβαιότητα ως προς τον χρόνο και το ύψος των πληρωμών τους. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της προκαταβολής της βασικής ενίσχυσης για το 2025. Από τα περίπου 580 εκατ. ευρώ που θα μπορούσαν να καταβληθούν ως προκαταβολή, καταβλήθηκαν 363 εκατ. ευρώ, δηλαδή περίπου το 44% αντί του 70%, με διαφορά περίπου 217 εκατ. ευρώ. Ακόμη, όμως, και το 2026, η ΑΑΔΕ κλήθηκε να διεκπεραιώσει εκκρεμότητες προηγούμενων ετών.

Η κατάσταση αυτή δεν μπορεί να αποδοθεί απλώς σε «κακούς υπολογισμούς» ή σε μια δύσκολη συγκυρία. Αποτελεί αποτέλεσμα συσσωρευμένων θεσμικών και διοικητικών αδυναμιών. Ο ΟΠΕΚΕΠΕ λειτουργούσε με σοβαρή υποστελέχωση. Οι περίπου 520 εργαζόμενοι καλούνταν να διαχειριστούν έναν εξαιρετικά μεγάλο όγκο εργασίας και κοινοτικών πόρων, ενώ οι οργανικές θέσεις που προβλέπονταν για τον Οργανισμό ήταν 1200.

Παράλληλα, το πληροφοριακό μοντέλο του ΟΠΕΚΕΠΕ παρέμεινε προβληματικό και εξαρτημένο από ιδιώτες - εξωτερικούς τεχνικούς συμβούλους. Την ίδια στιγμή, η απουσία επαρκών και έγκαιρων διασταυρώσεων με κρίσιμες δημόσιες βάσεις δεδομένων, λόγω

χαμηλής διασύνδεσης και διαλειτουργικότητας, περιορίσει την αποτελεσματικότητα των ελέγχων. Η αξιοποίηση δεδομένων όπως της ΑΑΔΕ, του Κτηματολογίου, των δασικών χαρτών, του ΕΦΚΑ και άλλων δημόσιων μητρώων πρέπει να αποτελεί αυτονόητη προϋπόθεση ενός σύγχρονου συστήματος πληρωμών και ελέγχων.

Η έλλειψη σταθερότητας αποτυπώθηκε και στη διοίκηση του Οργανισμού. Από το 2019 έως το 2025 πέρασαν από τη θέση του Προέδρου επτά διαφορετικά πρόσωπα: Γρηγόριος Βάρρας, Θεοφάνης Παπάς, Δημήτριος Μελάς, Ευάγγελος Σημανδράκος, Κυριάκος Μπαμπασιδής, Νικόλαος Σαλάτας και Ιωάννης Καββαδάς. Η διαδοχή αυτή, σε συνδυασμό με τις συνεχείς αλλαγές στην πολιτική ηγεσία του Υπουργείου, δεν συνάδει με την ανάγκη θεσμικής συνέχειας που απαιτεί η διαχείριση ενός οργανισμού ο οποίος εποπτεύει και διαχειρίζεται κοινοτικούς πόρους δισεκατομμυρίων ευρώ.

Μέσα σε αυτό το περιβάλλον, η επιλογή της Νέας Δημοκρατίας δεν ήταν η θωράκιση του οργανισμού αλλά η επικοινωνιακή διαχείριση της κατάστασης μέσω της κατάργησης του ΟΠΕΚΕΠΕ, δηλαδή ενός φορέα αγροτικής ανάπτυξης και ευρωπαϊκών ενισχύσεων και της μεταφοράς του στην ΑΑΔΕ, δηλαδή σε ένα φορέα είσπραξης δημοσίων εσόδων.

Ιδιαίτερα σημαντικό είναι ότι **το σύνολο των εκπροσώπων των φορέων που εξέθεσαν τις απόψεις τους κατά τη διάρκεια των εργασιών της Διακομματικής Επιτροπής εξέφρασαν την ευθεία αντίθεση τους με την ανωτέρω επιλογή της Κυβέρνησης και ανέδειξαν την ανάγκη ύπαρξης ενός αυτόνομου, ισχυρού, αξιόπιστου και ανεξάρτητου οργανισμού αγροτικών πληρωμών και ελέγχων.**

Στο πλαίσιο αυτό, η Ελληνική Πολιτεία πρέπει να δρομολογήσει την σύσταση ενός νέου, σύγχρονου και πραγματικά ανεξάρτητου οργανισμού αγροτικών πληρωμών, με οργανωτική και ψηφιακή λειτουργία ως εξής:

Πρώτον, προτείνεται η θεσμική θωράκιση του Οργανισμού, με σαφώς διακριτές αρμοδιότητες από το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων και ισχυρές δικλίδες ασφαλείας που θα αποτρέπουν παρεμβάσεις της εκάστοτε πολιτικής ηγεσίας στη λειτουργία του.

Δεύτερον, προτείνεται η θεσμοθέτηση αντικειμενικών και αξιοκρατικών διαδικασιών επιλογής του Προέδρου και των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου, μέσω ανοικτού διαγωνισμού, με πενταετή θητεία και έγκριση από την Επιτροπή Θεσμών και Διαφάνειας της Βουλής, ώστε η διοίκηση του Οργανισμού να αποκτήσει θεσμική συνέχεια και ανεξαρτησία.

Τρίτον, απαιτείται πλήρης στελέχωση του Οργανισμού με εξειδικευμένο προσωπικό, ώστε να μπορεί να ανταποκρίνεται αποτελεσματικά στον όγκο των ελέγχων και των πληρωμών, παράλληλα με διαφανές και αξιοκρατικό σύστημα αξιολόγησης του προσωπικού.

Τέταρτον, προτείνεται η πλήρης διασύνδεση των πληροφοριακών συστημάτων του ΟΠΕΚΕΠΕ με κρίσιμους δημόσιους φορείς, όπως η ΑΑΔΕ, το Κτηματολόγιο, το Δασολόγιο και τα λοιπά διαθέσιμα δημόσια μητρώα. Η διαλειτουργικότητα πρέπει να γίνει το βασικό εργαλείο για την πρόληψη της απάτης, την επιτάχυνση των ελέγχων και την έγκαιρη πληρωμή των πραγματικών δικαιούχων.

Τέλος, προτείνεται η δημιουργία σύγχρονου, δημόσιου και ιδιόκτητου πληροφοριακού συστήματος του Οργανισμού, με ίδια τεχνογνωσία και πόρους, ώστε να πάψει η εξάρτηση από εξωτερικές ιδιωτικές εταιρείες τεχνικών συμβούλων. Οι ιδιώτες μπορούν να παρέχουν τεχνική υποστήριξη όπου απαιτείται, αλλά η αρχιτεκτονική, η διαχείριση των δεδομένων, οι κρίσιμες διαδικασίες ελέγχου και η επιχειρησιακή ευθύνη πρέπει να ανήκουν στο ίδιο το Δημόσιο.

Η μεταρρύθμιση του συστήματος των αγροτικών ενισχύσεων δεν μπορεί να εξαντληθεί στην αλλαγή ενός οργανωτικού σχήματος. Χρειάζεται έναν νέο, αξιόπιστο θεσμό, με ανεξαρτησία, προσωπικό, τεχνολογία, διαφάνεια και λογοδοσία. **Το ζητούμενο δεν είναι απλώς να πληρώνονται οι ενισχύσεις. Είναι να πληρώνονται έγκαιρα, σωστά και στους πραγματικούς δικαιούχους, με τρόπο που να προστατεύει ταυτόχρονα τον παραγωγό, τον Έλληνα φορολογούμενο και τους ευρωπαϊκούς πόρους.**

Νέα ΚΑΠ

Η Κοινή Αγροτική Πολιτική αποτελεί μία από τις σημαντικότερες κοινές πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης και διαχρονικά υπήρξε βασικός πυλώνας της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Η αποστολή της παραμένει επίκαιρη: η διασφάλιση της παραγωγής ασφαλών και ποιοτικών τροφίμων, η στήριξη του αγροτικού εισοδήματος, η σταθερότητα των αγορών και η ισόρροπη ανάπτυξη της υπαίθρου. Στις σημερινές συνθήκες, η σημασία της είναι ακόμη μεγαλύτερη, καθώς η Ευρώπη καλείται να θωρακίσει την επισιτιστική της επάρκεια και να ενισχύσει την ανθεκτικότητά της απέναντι στις διαρκώς αυξανόμενες διεθνείς προκλήσεις.

Η ευρωπαϊκή γεωργία βρίσκεται σήμερα σε ένα κρίσιμο σταυροδρόμι. Η κλιματική κρίση, η απώλεια της βιοποικιλότητας, οι γεωπολιτικές αναταράξεις, η ενεργειακή αστάθεια, οι πληθωριστικές πιέσεις και η αυξανόμενη αστάθεια των αγορών συμπίεζουν το εισόδημα των παραγωγών και απειλούν τη βιωσιμότητα χιλιάδων γεωργικών και κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων. Ταυτόχρονα, η γήρανση του αγροτικού πληθυσμού, η εγκατάλειψη της υπαίθρου και η συνεχής μείωση του αριθμού των εκμεταλλεύσεων δημιουργούν σοβαρούς κινδύνους για το μέλλον της ευρωπαϊκής παραγωγής.

Οι μεγάλες κινητοποιήσεις των Ευρωπαίων αγροτών το 2024 ανέδειξαν με τον πιο ξεκάθαρο τρόπο ότι η μετάβαση σε ένα πιο βιώσιμο παραγωγικό μοντέλο δεν μπορεί να επιβληθεί εις βάρος των παραγωγών. **Δεν μπορεί να υπάρξει πράσινη μετάβαση χωρίς οικονομικά βιώσιμες εκμεταλλεύσεις,** ούτε επισιτιστική ασφάλεια χωρίς αγρότες και κτηνοτρόφους που μπορούν να ζουν αξιοπρεπώς από την εργασία τους.

Η επόμενη Κοινή Αγροτική Πολιτική οφείλει να επαναφέρει στο επίκεντρο τον άνθρωπο της παραγωγής. Χρειάζεται μια πολιτική που θα στηρίζει ουσιαστικά τον ενεργό αγρότη, θα μειώνει τη γραφειοκρατία, θα ενισχύει την εμπιστοσύνη μεταξύ διοίκησης και παραγωγών και θα αξιοποιεί τα δημόσια κονδύλια με διαφάνεια, αποτελεσματικότητα και κοινωνική δικαιοσύνη.

Η νέα ΚΑΠ οφείλει επίσης να υπηρετεί τη βιώσιμη ανάπτυξη μέσα από τη διατήρηση και την **αύξηση της παραγωγικής ικανότητας της ευρωπαϊκής γεωργίας.** Η περιβαλλοντική προσαρμογή δεν μπορεί να οδηγεί σε μείωση της παραγωγής, εγκατάλειψη καλλιεργειών και ενίσχυση της εξάρτησης της Ευρώπης από εισαγόμενα τρόφιμα. Η βιωσιμότητα πρέπει να συνδέεται με την παραγωγικότητα, την επάρκεια τροφίμων και την επισιτιστική ασφάλεια.

Η απλούστευση των διαδικασιών αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση, χωρίς όμως να υπονομεύεται η λογοδοσία, η προστασία του δημόσιου χρήματος και η επίτευξη των κοινών ευρωπαϊκών στόχων.

Ειδικότερα, η Ελληνική Πολιτεία οφείλει να λάβει τα εξής μέτρα:

- **Μια ισχυρή, αυτόνομη και πραγματικά κοινή ευρωπαϊκή πολιτική**

Κρίσιμη προτεραιότητα αποτελεί η διατήρηση της αυτονομίας και του διακριτού χαρακτήρα της ΚΑΠ. **Θέση της Ελληνικής Κυβέρνησης πρέπει να είναι η μη ενσωμάτωση του προϋπολογισμού της ΚΑΠ σε ένα γενικό ευρωπαϊκό χρηματοδοτικό εργαλείο**, στο οποίο η γεωργία θα ανταγωνίζεται άλλες πολιτικές και προτεραιότητες.

Η ΚΑΠ πρέπει να παραμείνει πραγματικά Κοινή πολιτική, με ισχυρό και ανεξάρτητο προϋπολογισμό και με διατήρηση της αρχιτεκτονικής των δύο Πυλώνων. Ο Πρώτος Πυλώνας πρέπει να συνεχίσει να παρέχει εισοδηματική σταθερότητα και προστασία από τις διακυμάνσεις της αγοράς. Ο Δεύτερος Πυλώνας πρέπει να χρηματοδοτεί τις επενδύσεις, την αναδιάρθρωση, την αγροτική ανάπτυξη και τη μετάβαση σε περισσότερες ανταγωνιστικές και ανθεκτικές εκμεταλλεύσεις.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν μπορεί να αφήνει κανένα κράτος-μέλος μόνο του απέναντι σε κρίσεις που επηρεάζουν την επισιτιστική ασφάλεια, την παραγωγή και την κοινωνική συνοχή. Τα κράτη-μέλη δεν πρέπει να λειτουργούν ανταγωνιστικά μεταξύ τους, αλλά συνεργατικά, στο πλαίσιο μιας πραγματικής ευρωπαϊκής αλληλεγγύης.

Η δυνατότητα ενός κράτους να στηρίζει τη γεωργία του δεν μπορεί να εξαρτάται αποκλειστικά από τη δημοσιονομική του ισχύ. Μια υπερβολική μεταφορά του χρηματοδοτικού βάρους στους εθνικούς προϋπολογισμούς θα δημιουργούσε γεωργίες διαφορετικών ταχυτήτων και θα υπονόμει τον κοινό χαρακτήρα της ΚΑΠ.

Οι μέχρι σήμερα συζητήσεις για τη νέα προγραμματική περίοδο δημιουργούν την πιθανότητα σημαντικής αύξησης της εθνικής συγχρηματοδότησης. Η Ελληνική Κυβέρνηση οφείλει να ενημερώσει έγκαιρα τη Βουλή και τους παραγωγικούς φορείς για το δημοσιονομικό κόστος που μπορεί να προκύψει, παρουσιάζοντας διαφορετικά σενάρια ανάλογα με την τελική κατανομή των ευρωπαϊκών πόρων και τη σχέση μεταξύ των προτεραιοτήτων.

Απαιτείται συγκεκριμένο σχέδιο για την κάλυψη της εθνικής συμμετοχής. Δεν είναι αποδεκτό η χώρα να συμφωνήσει σε ένα νέο ευρωπαϊκό πλαίσιο και στη συνέχεια να αποδειχθεί ότι δεν διαθέτει τους αναγκαίους εθνικούς πόρους για την πλήρη αξιοποίησή του.

- **Ρύθμιση της αγοράς, δίκαιο εμπόριο και οικονομική βιωσιμότητα του παραγωγού**

Η γεωργία του μέλλοντος πρέπει να είναι οικονομικά βιώσιμη και κερδοφόρα για τον παραγωγό. **Χωρίς πραγματικό εισόδημα δεν μπορεί να υπάρξει ούτε πράσινη μετάβαση ούτε ανανέωση του αγροτικού πληθυσμού.**

Η ανταγωνιστικότητα δεν μπορεί να αντιμετωπίζεται μόνο ως ένας γενικός οικονομικός δείκτης. Πρέπει να μεταφράζεται σε θετικό αποτέλεσμα για την αγροτική εκμετάλλευση, σε δυνατότητα επενδύσεων και σε αξιοπρεπές οικογενειακό εισόδημα. Δεν αρκεί μια καλλιέργεια να εμφανίζεται λογιστικά βιώσιμη επειδή το μεγαλύτερο μέρος του εισοδήματος του παραγωγού προέρχεται από τις ενισχύσεις.

Η νέα ΚΑΠ πρέπει να συμβάλει στη μείωση του κόστους παραγωγής, στην αύξηση της παραγωγικότητας, στην ενίσχυση της προστιθέμενης αξίας και στη δικαιότερη κατανομή της αξίας κατά μήκος της αγροδιατροφικής αλυσίδας.

Η πώληση προϊόντων κάτω από το πραγματικό κόστος παραγωγής δεν μπορεί να αποτελεί αποδεκτή πρακτική. **Απαιτούνται αυστηρότεροι κανόνες κατά των αθέμιτων εμπορικών πρακτικών, διαφάνεια στη διαμόρφωση των τιμών, ενίσχυση των ελέγχων και πραγματική δυνατότητα συλλογικής διαπραγμάτευσης των παραγωγών.**

Οι Ευρωπαίοι παραγωγοί εφαρμόζουν από τα υψηλότερα πρότυπα παγκοσμίως σε θέματα ασφάλειας τροφίμων, προστασίας του περιβάλλοντος, ευζωίας των ζώων και εργασιακών δικαιωμάτων.

Οι εμπορικές πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης που συνάπτει **διακρατικές συμφωνίες με τρίτες χώρες** όπως της Λατινικής Αμερικής **EE-Mercosur** και της ΕΕ- Ινδίας δημιουργούν συνθήκες αθέμιτου ανταγωνισμού.

Δεν είναι δυνατόν να καλούνται να ανταγωνίζονται εισαγόμενα προϊόντα που παράγονται χωρίς αντίστοιχες υποχρεώσεις. **Για τον λόγο αυτό, η Ελληνική Κυβέρνηση οφείλει να υποστηρίξει την εφαρμογή της αρχής της αμοιβαιότητας στις εμπορικές συμφωνίες της**

Ευρωπαϊκής Ένωσης, ώστε κάθε προϊόν που εισέρχεται στην ευρωπαϊκή αγορά να πληροί ισοδύναμα πρότυπα με εκείνα που εφαρμόζονται στους Ευρωπαίους παραγωγούς.

Η Νέα Κοινή Αγροτική Πολιτική δεν πρέπει να περιορίζεται στη διαχείριση των προβλημάτων του πρωτογενούς τομέα. Οφείλει να αποτελέσει ένα ολοκληρωμένο αναπτυξιακό εργαλείο για την ευρωπαϊκή ύπαιθρο, που θα συνδυάζει την παραγωγή ποιοτικών τροφίμων, την προστασία του περιβάλλοντος, τη δημιουργία αξιοπρεπών εισοδημάτων, την κοινωνική συνοχή και την ανανέωση των γενεών. Μόνο μέσα από μια τέτοια ολοκληρωμένη προσέγγιση μπορεί η ελληνική και η ευρωπαϊκή γεωργία να παραμείνουν ανταγωνιστικές, βιώσιμες και ικανές να ανταποκριθούν στις προκλήσεις των επόμενων δεκαετιών.

- **Αξιολόγηση του υφιστάμενου Στρατηγικού Σχεδίου πριν από τον νέο σχεδιασμό**

Η διαμόρφωση του επόμενου Στρατηγικού Σχεδίου της ΚΑΠ δεν πρέπει να αντιμετωπιστεί ως μια τυπική διοικητική διαδικασία. Πριν από οποιαδήποτε νέα επιλογή απαιτείται ανεξάρτητη, δημόσια και τεκμηριωμένη αξιολόγηση του ισχύοντος Στρατηγικού Σχεδίου.

Πρέπει να εξεταστεί:

- εάν οι παρεμβάσεις πέτυχαν τους στόχους τους,
- εάν οι πόροι κατευθύνθηκαν σε πραγματικούς παραγωγούς και παραγωγικούς τομείς,
- εάν τα οικολογικά σχήματα παρήγαγαν ουσιαστικό και μετρήσιμο αποτέλεσμα,
- εάν οι επενδυτικές παρεμβάσεις αύξησαν την ανταγωνιστικότητα,
- εάν οι μικρές και μεσαίες εκμεταλλεύσεις είχαν πραγματική πρόσβαση στα προγράμματα,
- εάν οι διαδικασίες ελέγχου και πληρωμών λειτούργησαν έγκαιρα και αξιόπιστα.

Παράλληλα, πρέπει να αξιολογηθεί ο βαθμός ετοιμότητας των παραγωγών να ανταποκριθούν στις νέες περιβαλλοντικές, ψηφιακές και διοικητικές απαιτήσεις. Εξίσου σημαντική είναι η αξιολόγηση της ικανότητας των κρατικών δομών, του οργανισμού πληρωμών, των περιφερειακών υπηρεσιών και του συστήματος γεωργικών συμβουλών να υποστηρίξουν ένα περισσότερο σύνθετο μοντέλο εφαρμογής.

Η Πολιτεία δεν μπορεί να επιβάλλει νέες υποχρεώσεις στους παραγωγούς όταν η ίδια δεν διαθέτει λειτουργικά πληροφοριακά συστήματα, επαρκές προσωπικό, αξιόπιστους ελέγχους και σταθερό χρονοδιάγραμμα πληρωμών.

Τα μέτρα της ΚΑΠ πρέπει να σχεδιάζονται ως τμήματα μιας ενιαίας στρατηγικής. Οι άμεσες ενισχύσεις, τα επενδυτικά προγράμματα, η κατάρτιση, οι γεωργικές συμβουλές, η έρευνα, η διαχείριση κινδύνων και οι παρεμβάσεις στις αγορές πρέπει να δημιουργούν συνέργειες και να πολλαπλασιάζουν το αναπτυξιακό τους αποτέλεσμα.

Εξίσου σημαντική είναι **η ενίσχυση της συμμετοχής** των ίδιων των αγροτών, των συνεταιρισμών, του ΓΕΩΤΕΕ, των επιστημονικών φορέων, της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και των κοινωνικών εταίρων στη διαμόρφωση και αξιολόγηση των Στρατηγικών Σχεδίων της ΚΑΠ. Η αγροτική πολιτική δεν μπορεί να σχεδιάζεται αποκλειστικά μέσα από κεντρικούς διοικητικούς μηχανισμούς, αλλά πρέπει να διαμορφώνεται με τη συμμετοχή εκείνων που γνωρίζουν τις πραγματικές ανάγκες της ελληνικής υπαίθρου.

- **Δικαιότερη στόχευση των ενισχύσεων**

Κεντρικός στόχος της νέας ΚΑΠ πρέπει να είναι η ουσιαστική στήριξη του ενεργού παραγωγού. Οι πόροι πρέπει να κατευθύνονται κατά προτεραιότητα σε όσους παράγουν, επενδύουν, δημιουργούν απασχόληση και συμβάλλουν στην επισιτιστική ασφάλεια και στη διατήρηση της αγροτικής δραστηριότητας.

Η αποκλειστική σύνδεση των πληρωμών με την κατοχή επιλέξιμης έκτασης δεν ανταποκρίνεται πλέον στις ανάγκες της σύγχρονης γεωργίας. Η νέα πολιτική πρέπει να επιβραβεύει την πραγματική παραγωγή, την απασχόληση, τη συμμετοχή σε συλλογικά σχήματα, την προστασία των φυσικών πόρων και τη δημιουργία προστιθέμενης αξίας.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η ελαιοπαραγωγή, για την οποία η Ελληνική Πολιτεία πρέπει να διεκδικήσει την ένταξη της **στις συνδεδεμένες ενισχύσεις με βάση ποιοτικά κριτήρια στο πλαίσιο της νέας ΚΑΠ για τους κατ' επάγγελμα ελαιοπαραγωγούς.** Άλλωστε, είναι αξιοσημείωτο ότι στον ευρωπαϊκό κατάλογο προϊόντων ΠΟΠ και ΠΓΕ έχουν καταχωρηθεί 33 προϊόντα ελαιόλαδου και 11 προϊόντα επιτραπέζιας ελιάς, γεγονός που αναδεικνύει τη σημαντική θέση της ελαιοπαραγωγής στην ελληνική αγροδιατροφική οικονομία και την ανάγκη για στοχευμένες πολιτικές στήριξης της παραγωγής, της ποιότητας και της προστιθέμενης αξίας.

Ένα κρίσιμο ζήτημα είναι **η διάκριση μεταξύ επαγγελματιών αγροτών και ετεροαπασχολούμενων παραγωγών.** Η διατήρηση του σημερινού μοντέλου χωρίς ουσιαστικές αλλαγές δύσκολα θα οδηγήσει σε διαφορετικά αποτελέσματα. Ωστόσο, **δεν πρέπει να υιοθετηθεί ένας οριζόντιος αποκλεισμός των ετεροαπασχολούμενων.**

Σε πολλές ορεινές, νησιωτικές και μειονεκτικές περιοχές η πολυδραστηριότητα αποτελεί αναγκαία συνθήκη επιβίωσης και συγκράτησης του πληθυσμού. Για τον λόγο αυτό χρειάζονται διαβαθμισμένα και αντικειμενικά κριτήρια, τα οποία θα δίνουν προτεραιότητα σε όσους εξαρτώνται ουσιαστικά από τη γεωργική δραστηριότητα, χωρίς να οδηγούν στην εγκατάλειψη μικρών αλλά ενεργών εκμεταλλεύσεων.

Ιδιαίτερη βαρύτητα πρέπει να δοθεί **στους νέους αγρότες, στις γυναίκες της υπαίθρου, στις μικρές και μεσαίες οικογενειακές εκμεταλλεύσεις, στα συλλογικά σχήματα** και στους παραγωγούς των **ορεινών, νησιωτικών και μειονεκτικών** περιοχών.

Παράλληλα, η νέα ΚΑΠ οφείλει να ενσωματώσει ισχυρότερη κοινωνική διάσταση. **Η στήριξη της ευρωπαϊκής γεωργίας πρέπει να συνοδεύεται από σεβασμό στα εργασιακά δικαιώματα, αξιοπρεπείς συνθήκες εργασίας και ίση μεταχείριση όλων των εργαζομένων στον πρωτογενή τομέα.** Η κοινωνική αιρεσιμότητα πρέπει να εφαρμόζεται με συνέπεια, ενώ η πολιτεία οφείλει να στηρίζει τους παραγωγούς ώστε να ανταποκρίνονται στις υποχρεώσεις αυτές χωρίς να αυξάνεται δυσανάλογα το διοικητικό και οικονομικό τους βάρος.

- **Νέα ισορροπία μεταξύ εισοδηματικών ενισχύσεων και επενδύσεων**

Απαιτείται μια στρατηγική συζήτηση για τη μελλοντική σχέση μεταξύ των άμεσων ενισχύσεων του Πρώτου Πυλώνα και των επενδυτικών και αναπτυξιακών παρεμβάσεων του Δεύτερου Πυλώνα.

Οι άμεσες ενισχύσεις παραμένουν απαραίτητες, ιδιαίτερα σε μια περίοδο έντονης αστάθειας των αγορών και πολλαπλών κλιματικών κινδύνων. Χωρίς αυτές, μεγάλος αριθμός ευρωπαϊκών και ελληνικών εκμεταλλεύσεων δεν θα μπορούσε να επιβιώσει.

Παράλληλα, ο **ευρωπαϊκός προϋπολογισμός για τη γεωργία πρέπει να προστατεύεται από τις επιπτώσεις του πληθωρισμού** μέσω μηχανισμού τακτικής αναπροσαρμογής, ώστε η πραγματική αξία των ενισχύσεων να μην μειώνεται διαχρονικά. Οι παραγωγοί δεν μπορούν να καλούνται να ανταποκρίνονται σε νέες περιβαλλοντικές, κοινωνικές και τεχνολογικές υποχρεώσεις με ολοένα μικρότερους πραγματικούς πόρους.

Ωστόσο, χωρίς επενδύσεις σε υποδομές, τεχνολογία, εξοικονόμηση ενέργειας και νερού, σύγχρονο εξοπλισμό, μεταποίηση, αποθήκευση και συλλογικά σχήματα, οι ενισχύσεις δεν μπορούν από μόνες τους να αλλάξουν τις παραγωγικές δυνατότητες της ελληνικής γεωργίας.

Η νέα ισορροπία δεν πρέπει να προκύψει από μια μηχανιστική μεταφορά πόρων από τον έναν Πυλώνα στον άλλον. Πρέπει να βασιστεί σε σαφή αξιολόγηση των αναγκών κάθε τομέα και κάθε περιοχής. Στόχος πρέπει να είναι η προστασία του σημερινού εισοδήματος και ταυτόχρονα η δημιουργία των προϋποθέσεων για ένα περισσότερο βιώσιμο εισόδημα στο μέλλον.

- **Ενίσχυση των εργαλείων διαχείρισης κινδύνων και πρόληψης κρίσεων**

Η αυξανόμενη αστάθεια των διεθνών αγορών, οι επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής και οι επαναλαμβανόμενες φυσικές καταστροφές επιβάλλουν μια ουσιαστική αναθεώρηση των μηχανισμών διαχείρισης κρίσεων της ΚΑΠ. Η Ευρωπαϊκή Ένωση χρειάζεται ισχυρότερους μηχανισμούς πρόληψης και ταχείας παρέμβασης, ικανούς να προστατεύουν το εισόδημα των παραγωγών και να διασφαλίζουν την ομαλή λειτουργία της αγοράς σε περιόδους κρίσης. Η δημιουργία ισχυρότερων αποθεματικών, η ενίσχυση των ασφαλιστικών εργαλείων, η ανάπτυξη ευρωπαϊκών μηχανισμών αντασφάλισης και η ταχεία χρηματοδότηση της αποκατάστασης μετά από φυσικές καταστροφές ή ζωνόσους αποτελούν αναγκαίες προϋποθέσεις για μια πραγματικά ανθεκτική ευρωπαϊκή γεωργία.

- **Μια πράσινη και ανταγωνιστική γεωργία με επίκεντρο τον παραγωγό**

Η μετάβαση σε ένα πιο βιώσιμο αγροδιατροφικό μοντέλο αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για την προστασία των φυσικών πόρων, την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής και τη διασφάλιση της επισιτιστικής ασφάλειας των επόμενων γενεών. Η μετάβαση αυτή, όμως, δεν μπορεί να στηρίζεται αποκλειστικά σε νέες υποχρεώσεις για τους παραγωγούς. Οφείλει να συνοδεύεται **από επαρκή χρηματοδότηση, τεχνολογική υποστήριξη, επενδύσεις και πραγματικά οικονομικά κίνητρα**, ώστε η προστασία του περιβάλλοντος να αποτελεί ταυτόχρονα μοχλό ανάπτυξης και βελτίωσης του αγροτικού εισοδήματος.

Η Ελληνική Κυβέρνηση οφείλει να υποστηρίξει μια νέα Κοινή Αγροτική Πολιτική που θα επιτυγχάνει ισορροπία ανάμεσα στην οικονομική βιωσιμότητα των εκμεταλλεύσεων, την κοινωνική συνοχή της υπαίθρου και την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος. Η κλιματική προσαρμογή, η διατήρηση της βιοποικιλότητας, η προστασία των εδαφών και των υδάτων και η ευζωία των ζώων αποτελούν αναπόσπαστα στοιχεία μιας σύγχρονης αγροτικής πολιτικής, υπό την προϋπόθεση ότι εφαρμόζονται με ευελιξία, λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαίτερες συνθήκες κάθε περιοχής και κάθε παραγωγικού συστήματος.

Η αντιμετώπιση της κλιματικής κρίσης απαιτεί επενδύσεις σε νέες καλλιεργητικές πρακτικές, ανθεκτικότερο φυτικό και ζωικό κεφάλαιο, σύγχρονες υποδομές και τεχνολογίες που μειώνουν το περιβαλλοντικό αποτύπωμα της γεωργίας. Η υιοθέτηση της γεωργίας ακριβείας, της αγροδοασοπονίας, της αναγεννητικής γεωργίας, της ορθολογικής διαχείρισης των θρεπτικών στοιχείων και των σύγχρονων συστημάτων διαχείρισης της κτηνοτροφίας μπορεί να συμβάλει ουσιαστικά τόσο στη μείωση του κόστους παραγωγής όσο και στην ενίσχυση της ανθεκτικότητας των εκμεταλλεύσεων απέναντι στις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής.

Η προστασία του εδάφους και του νερού αποτελεί στρατηγική προτεραιότητα για τη χώρα μας. Η Ελλάδα συγκαταλέγεται στις ευρωπαϊκές χώρες που πλήττονται περισσότερο από τη λειψυδρία, τις παρατεταμένες ξηρασίες, τις πλημμύρες και τις δασικές πυρκαγιές. Για τον λόγο αυτό, η νέα ΚΑΠ πρέπει να δώσει ιδιαίτερη έμφαση στη βιώσιμη διαχείριση των υδάτινων πόρων, στον εκσυγχρονισμό των αρδευτικών υποδομών, στην εξοικονόμηση νερού, στην επαναχρησιμοποίηση υδάτων όπου αυτό είναι εφικτό και στην προστασία της γονιμότητας των γεωργικών εδαφών. Παράλληλα, απαιτείται συστηματική προστασία των υγροτόπων, των βοσκοτόπων και των φυσικών οικοσυστημάτων που στηρίζουν την αγροτική παραγωγή και ενισχύουν την ανθεκτικότητα απέναντι στις φυσικές καταστροφές.

- **Στήριξη της μετάβασης προς πιο βιώσιμες πρακτικές παραγωγής τροφίμων**

Η μετάβαση σε πιο βιώσιμα παραγωγικά πρότυπα δεν μπορεί να επιτευχθεί χωρίς ενεργή συμμετοχή των ίδιων των παραγωγών. **Η βιολογική γεωργία, η ολοκληρωμένη διαχείριση, η αναγεννητική γεωργία και οι λοιπές περιβαλλοντικά φιλικές πρακτικές πρέπει να ενισχυθούν μέσω ουσιαστικών οικονομικών κινήτρων, επενδυτικών εργαλείων και αποτελεσματικών υπηρεσιών γεωργικών συμβουλών.** Η ενίσχυση της ζήτησης ποιοτικών και πιστοποιημένων προϊόντων, τόσο μέσω της αγοράς όσο και μέσω των δημόσιων προμηθειών, αποτελεί βασική προϋπόθεση για τη βιωσιμότητα αυτών των συστημάτων παραγωγής.

Η προστασία της δημόσιας υγείας, η διατήρηση των υψηλών ευρωπαϊκών προτύπων ασφάλειας τροφίμων και η ενίσχυση των συστημάτων ποιότητας, όπως τα **προϊόντα ΠΟΠ και ΠΓΕ**, αποτελούν στρατηγικές επιλογές για την ελληνική αγροδιατροφική οικονομία.

Η Ελληνική Πολιτεία οφείλει να υποστηρίξει τη σταδιακή μείωση της εξάρτησης από τις χημικές εισροές, με τρόπο όμως που δεν θα υπονομεύει την παραγωγικότητα και την ανταγωνιστικότητα των ελληνικών εκμεταλλεύσεων. Η ευρύτερη εφαρμογή της ολοκληρωμένης φυτοπροστασίας, η ανάπτυξη νέων βιολογικών μέσων αντιμετώπισης εχθρών

και ασθενειών, η αξιοποίηση της έρευνας και η ταχύτερη διάθεση ασφαλών και αποτελεσματικών εναλλακτικών λύσεων αποτελούν βασικές προϋποθέσεις για μια επιτυχημένη μετάβαση. Η περιβαλλοντική πολιτική οφείλει να στηρίζεται στην επιστημονική τεκμηρίωση, στην καινοτομία και στη συνεργασία με τον παραγωγικό κόσμο και όχι σε οριζόντιες απαγορεύσεις που δημιουργούν αδιέξοδα.

• **Επενδύοντας στην έρευνα και την καινοτομία για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της ανάπτυξης**

Η ανταγωνιστικότητα της ευρωπαϊκής γεωργίας εξαρτάται πλέον σε μεγάλο βαθμό από την έρευνα, την καινοτομία και τον ψηφιακό μετασχηματισμό. Η τεχνητή νοημοσύνη, οι εφαρμογές γεωργίας ακριβείας, οι αισθητήρες, τα δορυφορικά δεδομένα, τα μη επανδρωμένα αεροσκάφη, η ρομποτική και τα σύγχρονα συστήματα υποστήριξης αποφάσεων δημιουργούν νέες δυνατότητες για την αύξηση της παραγωγικότητας, τη μείωση του κόστους και τη βελτίωση της περιβαλλοντικής επίδοσης των εκμεταλλεύσεων. Η αξιοποίηση των τεχνολογιών αυτών πρέπει να καταστεί προσβάσιμη όχι μόνο στις μεγάλες επιχειρήσεις αλλά και στις μικρές και μεσαίες οικογενειακές εκμεταλλεύσεις που αποτελούν τη ραχοκοκαλιά της ελληνικής γεωργίας.

Παράλληλα, η νέα ΚΑΠ πρέπει να επενδύσει περισσότερο στη σύνδεση της έρευνας με την παραγωγή. Η μεταφορά τεχνογνωσίας από τα πανεπιστήμια και τα ερευνητικά ιδρύματα προς τον αγρό, η αναβάθμιση των γεωργικών συμβουλευτικών υπηρεσιών, η διαρκής επιμόρφωση των παραγωγών και η ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ επιστημονικής κοινότητας, συνεταιρισμών και επιχειρήσεων αποτελούν βασικές προϋποθέσεις για έναν ανταγωνιστικό και ανθεκτικό πρωτογενή τομέα.

Η καινοτομία δεν αποτελεί πολυτέλεια αλλά αναγκαία επένδυση για το μέλλον της ελληνικής γεωργίας. Η αξιοποίηση των ευρωπαϊκών προγραμμάτων έρευνας, η ανάπτυξη ψηφιακών υποδομών στην ύπαιθρο και η ενίσχυση των νέων τεχνολογιών πρέπει να αποτελέσουν σταθερές προτεραιότητες της επόμενης προγραμματικής περιόδου. Η πράσινη μετάβαση θα είναι επιτυχημένη μόνο εφόσον συνοδεύεται από αύξηση της παραγωγικότητας, βελτίωση του αγροτικού εισοδήματος και ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής αγροδιατροφής.

Η νέα Κοινή Αγροτική Πολιτική πρέπει να αποτελέσει το βασικό εργαλείο μετάβασης προς ένα παραγωγικό μοντέλο που θα συνδυάζει την προστασία του περιβάλλοντος με την οικονομική ανάπτυξη. Μια πολιτική που θα ανταμείβει τον παραγωγό για την περιβαλλοντική του προσφορά, θα ενισχύει την καινοτομία και θα δημιουργεί τις προϋποθέσεις ώστε η

ελληνική γεωργία να παραμείνει ανταγωνιστική, εξωστρεφής και βιώσιμη μέσα στις μεγάλες προκλήσεις των επόμενων δεκαετιών.

Διαχείριση των υδάτινων πόρων και των αρδευτικών υποδομών

➤ *Η Κρίση Λειψυδρίας και η νέα πραγματικότητα*

Η κλιματική κρίση δεν αποτελεί πλέον μια μελλοντική απειλή, αλλά μια σκληρή, καθημερινή πραγματικότητα που αναδιατάσσει βίαια τις παραγωγικές δυνατότητες της χώρας μας. Στο επίκεντρο αυτής της κρίσης βρίσκεται ο πολυτιμότερος φυσικός πόρος: το νερό. Η παρατεταμένη ανομβρία, η δραματική μείωση των υπόγειων υδροφόρων οριζόντων και τα ακραία καιρικά φαινόμενα συνθέτουν ένα σκληρό οξείας λειψυδρίας. Το πρόβλημα πλήττει οριζόντια την ελληνική επικράτεια, από τις παραδοσιακά άνυδρες νησιωτικές περιοχές μέχρι τους μεγάλους παραγωγικούς κάμπους της Θεσσαλίας, της Μακεδονίας και της Πελοποννήσου.

Η Ελλάδα κατατάσσεται πλέον στις ζώνες υψηλού κινδύνου παγκοσμίως όσον αφορά την υδατική καταπόνηση. Αυτή η εξέλιξη απειλεί άμεσα την κοινωνική συνοχή, την εθνική οικονομία και τη βιωσιμότητα του πρωτογενούς τομέα. Ο αγροδιατροφικός κλάδος, ο οποίος απορροφά άνω του 80% των συνολικών απολήψεων νερού στη χώρα, βρίσκεται στην πρώτη γραμμή των επιπτώσεων. Χωρίς νερό δεν υφίσταται αγροτική παραγωγή, δεν υφίσταται κτηνοτροφία, δεν υφίσταται μεταποίηση και, εν τέλει, δεν υφίσταται διατροφική ασφάλεια για τους Έλληνες πολίτες.

Η διαχείριση των υδάτινων πόρων αποτελεί το κρίσιμότερο εθνικό στοίχημα των επόμενων δεκαετιών. Η προσέγγιση του ζητήματος δεν μπορεί να είναι αποσπασματική, πελατειακή ή τεχνοκρατικά στεγνή. Απαιτείται μια ριζική αναθεώρηση του μοντέλου διαχείρισης. Η πολιτική αυτή πρέπει να εγγυάται την αειφορία των πόρων, την κοινωνική δικαιοσύνη και την απρόσκοπτη στήριξη των παραγωγών της υπαίθρου.

➤ *Το Ιδεολογικό και Πολιτικό Πλαίσιο: Το νερό ως Κοινωνικό Κεκτημένο*

Στο πλαίσιο του κοινοβουλευτικού διαλόγου και της επεξεργασίας των θέσεων για τον πρωτογενή τομέα, το ΠΑΣΟΚ – Κίνημα Αλλαγής διατυπώνει μια καθαρή, συνεκτική και προοδευτική φιλοσοφία για το νερό.

Η θέση αυτή συνοψίζεται σε μια απαρέγκλιτη αρχή: **το νερό ήταν, είναι και οφείλει να παραμείνει Δημόσιο Αγαθό**. Δεν αποτελεί εμπορικό προϊόν, δεν υπόκειται στους νόμους της ελεύθερης αγοράς και δεν μπορεί να αντιμετωπίζεται ως πεδίο κερδοσκοπίας ή εμπορευματοποίησης. Η πρόσβαση σε καθαρό, ποιοτικό και επαρκές νερό αποτελεί

αναφαίρετο ανθρώπινο δικαίωμα, συνταγματικά κατοχυρωμένο και επικυρωμένο από τις ιστορικές αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας (ΣτΕ).

Η κριτική που ασκήθηκε με ένταση στο πρόσφατο κυβερνητικό νομοθέτημα, το οποίο επιχειρεί τη συγκέντρωση της διαχείρισης των υδάτων σε μεγάλες ανώνυμες εταιρείες μέσω της απορρόφησης των Δημοτικών Επιχειρήσεων Ύδρευσης Αποχέτευσης (ΔΕΥΑ) και των Τοπικών Οργανισμών Εγγείων Βελτιώσεων (ΤΟΕΒ), αναδεικνύει τον πυρήνα της εναλλακτικής πρότασης. Η χώρα δεν έχει ανάγκη από γιγαντωμένες ανώνυμες εταιρείες που λειτουργούν με ιδιωτικοοικονομικά κριτήρια. Αντίθετα, χρειάζεται μια σύγχρονη, αποκεντρωμένη και δημόσια ελεγχόμενη πολιτική, η οποία θα διατηρήσει τον έλεγχο του νερού στην ίδια την κοινωνία, στους δήμους και στους παραγωγούς.

Η μετακύλιση του συνολικού κόστους συντήρησης, επενδύσεων και αποσβέσεων των δικτύων στους καταναλωτές και τους αγρότες, μέσω της στρεβλής εφαρμογής της «αρχής ανάκτησης κόστους», απειλεί να τινάξει στον αέρα το κόστος παραγωγής του πρωτογενούς τομέα. Το ΠΑΣΟΚ υποστηρίζει ότι η Ευρωπαϊκή Οδηγία-Πλαίσιο για τα ύδατα παρέχει την απαραίτητη ευελιξία ώστε να εξαιρούνται οι ευάλωτες κοινωνικές ομάδες και ο αγροτικός κόσμος από δυσβάσταχτες επιβαρύνσεις. Το κράτος οφείλει να εγγυάται το χαμηλό κόστος του αγροτικού νερού ως μορφή έμμεσης αλλά ουσιαστικής ενίσχυσης της παραγωγής.

➤ Οι Πέντε (5) Εθνικοί Άξονες για τη Σύγχρονη Διαχείριση των Υδάτων

Άξονας 1: Διατήρηση του Δημόσιου και Αποκεντρωμένου Χαρακτήρα

Η διαχείριση των υδάτων πρέπει να παραμείνει υπό δημόσιο έλεγχο, με ισχυρό ρόλο της Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Αντί για αναγκαστικές συγχωνεύσεις και απορροφήσεις από ανώνυμες εταιρείες, προτείνεται η δημιουργία δημόσιων διαδημοτικών φορέων. Αυτοί οι φορείς θα έχουν την ευθύνη του σχεδιασμού σε επίπεδο λεκάνης απορροής, διασφαλίζοντας ότι οι αποφάσεις λαμβάνονται τοπικά, με βάση τις πραγματικές ανάγκες της κάθε περιοχής και των ανθρώπων της.

Άξονας 2: Ολοκληρωμένο Εθνικό Πρόγραμμα Υποδομών

Η αντιμετώπιση της λειψυδρίας απαιτεί ένα γενναίο, πολυετές χρηματοδοτικό πρόγραμμα για την υποδομή των δικτύων. Οι απώλειες νερού στα υφιστάμενα, πεπαλαιωμένα δίκτυα ύδρευσης και άρδευσης αγγίζουν σε πολλές περιοχές το 50% ή και το 60%. Στόχος είναι η άμεση χρηματοδότηση έργων για:

- Την αντικατάσταση και τον εκσυγχρονισμό των δικτύων μεταφοράς.
- Την κατασκευή μικρής και μέσης κλίμακας ταμιευτήρων, λιμνοδεξαμενών και φραγμάτων ανάσχεσης.
- Την προώθηση της «έξυπνης» άρδευσης με ψηφιακά συστήματα ελέγχου (υδρομετρητές, στάγδην άρδευση).

Άξονας 3: Αξιοποίηση Εναλλακτικών Πηγών και Κυκλική Οικονομία

Στην εποχή της κλιματικής αλλαγής, δεν μπορούμε να βασιζόμαστε μόνο στις παραδοσιακές βροχοπτώσεις. Απαιτείται η θεσμική και τεχνική προώθηση της επανάκτησης και επαναχρησιμοποίησης των επεξεργασμένων αστικών λυμάτων για τις ανάγκες της γεωργίας. Παράλληλα, για τις νησιωτικές και παρακτίσιες περιοχές, πρέπει να αναπτυχθούν σύγχρονες μονάδες αφαλάτωσης, τροφοδοτούμενες κατά προτίμηση από Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (ΑΠΕ), ώστε να μειωθεί το ενεργειακό κόστους λειτουργίας τους.

Άξονας 4: Αναδιοργάνωση και Εκσυγχρονισμός των ΤΟΕΒ/ΓΟΕΒ

Οι Τοπικοί και Γενικοί Οργανισμοί Εγγείων Βελτιώσεων (ΤΟΕΒ/ΓΟΕΒ) αποτελούν τους πνεύμονες της αγροτικής άρδευσης, αλλά σήμερα λειτουργούν υπό καθεστώς οικονομικής ασφυξίας και διοικητικής απαξίωσης. Η πρόταση περιλαμβάνει την εξυγίανσή τους, την ψηφιοποίηση των αρχείων και των χαρτών τους, και την παροχή τεχνικής υποστήριξης. Οι ΤΟΕΒ πρέπει να μετατραπούν σε σύγχρονους, βιώσιμους οργανισμούς συνδιαχείρισης, όπου οι ίδιοι οι παραγωγοί θα έχουν λόγο και ευθύνη για την ορθολογική χρήση του νερού.

Άξονας 5: Δίκαιη Τιμολόγηση και Προστασία του Παραγωγού

Η τιμολογιακή πολιτική πρέπει να έχει διττό στόχο: την αποτροπή της σπατάλης και την προστασία του αγροτικού εισοδήματος. Προτείνεται η καθιέρωση κλιμακωτών τιμολογίων, όπου η βασική ποσότητα νερού που απαιτείται για τις καλλιέργειες θα παρέχεται σε προσιτή, εγγυημένη τιμή. Οι επενδύσεις και οι αποσβέσεις των μεγάλων έργων υποδομής πρέπει να καλύπτονται από το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων και τους ευρωπαϊκούς πόρους, και να μην μετακυλίνουν στους λογαριασμούς των αγροτών.

➤ *Νερό και Πρωτογενής Τομέας: Η Σύνδεση με την Αγροτική Παραγωγή*

Η επιβίωση της ελληνικής υπαίθρου εξαρτάται άμεσα από τη διαθεσιμότητα του νερού. Οι ελληνικές καλλιέργειες, στην πλειονότητά τους, είναι δυναμικές και απαιτούν συστηματική άρδευση. Η έλλειψη νερού οδηγεί σε άμεση μείωση των στρεμματικών αποδόσεων,

υποβάθμιση της ποιότητας των προϊόντων και, τελικά, σε εγκατάλειψη της γης από τους νέους αγρότες.

Στον τομέα της κτηνοτροφίας, η λειψυδρία περιορίζει τη διαθεσιμότητα βοσκοτόπων και αυξάνει κατακόρυφα το κόστος αγοράς ζωοτροφών, οδηγώντας σε μείωση του ζωικού κεφαλαίου της χώρας. Επιπλέον, η υποβάθμιση των υδάτινων οικοσυστημάτων πλήττει καίρια την εσωτερική αλιεία και τις υδατοκαλλιέργειες, έναν κλάδο με έντονο εξαγωγικό προσανατολισμό.

Το ΠΑΣΟΚ υπογραμμίζει ότι το ζήτημα του νερού πρέπει να βρεθεί στον σκληρό πυρήνα της αγροτικής πολιτικής. Δεν νοείται συζήτηση για την Κοινή Αγροτική Πολιτική (ΚΑΠ), για τις νέες τεχνολογίες στον πρωτογενή τομέα ή για την αναδιάρθρωση των καλλιεργειών, εάν προηγουμένως δεν έχει εξασφαλιστεί η βιωσιμότητα των υδάτινων πόρων. Η μετάβαση σε καλλιέργειες που είναι πιο ανθεκτικές στην ξηρασία είναι μια αναγκαία συζήτηση, αλλά πρέπει να γίνει οργανωμένα, με επιστημονική καθοδήγηση και οικονομική στήριξη των παραγωγών, και όχι ως αποτέλεσμα αναγκαστικής χρεοκοπίας λόγω έλλειψης υποδομών.

Το νερό δεν μπορεί να περιμένει. Οι καθυστερήσεις στην υλοποίηση των υποδομών μεταφράζονται σε εκατομμύρια κυβικά μέτρα χαμένου νερού και σε απόγνωση για χιλιάδες παραγωγούς που βλέπουν το βίος τους να στερεύει.

Η Ελληνική Πολιτεία οφείλει να φτιάξει έναν οδικό χάρτη εθνικής σωτηρίας για την ελληνική γεωργία και κτηνοτροφία, με το νερό να αποτελεί τη βάση αυτού του σχεδιασμού. Υιοθετώντας μια προοδευτική προσέγγιση, απορρίπτουμε κάθε προσπάθεια εμπορευματοποίησης του πόρου. Αντιτασσόμαστε στην αποδιοργάνωση των τοπικών κοινωνιών και των παραγωγικών ιστών που θα επέφερε μια συγκεντρωτική, ιδιωτικοοικονομική διαχείριση. Το νερό είναι κοινωνικό κεκτημένο και εθνικός πλούτος. Η επόμενη μέρα απαιτεί πολιτική βούληση, γενναίες επενδύσεις, αποκέντρωση των αρμοδιοτήτων και, πάνω από όλα, εμπιστοσύνη στους ανθρώπους της παραγωγής. Μόνο μέσα από ένα ολοκληρωμένο, δημόσιο και δημοκρατικό σχέδιο διαχείρισης των υδάτων θα μπορέσουμε να διασφαλίσουμε ότι ο πρωτογενής τομέας θα παραμείνει ζωντανός, ανταγωνιστικός και ικανός να θρέψει τις επόμενες γενιές των Ελλήνων.

Ψηφιακό Κράτος και Ψηφιακός Μετασχηματισμός του Αγροδιατροφικού Τομέα

Ο ψηφιακός μετασχηματισμός του αγροδιατροφικού τομέα δεν μπορεί να περιορίζεται στη μεταφορά της υφιστάμενης γραφειοκρατίας από το χαρτί στην οθόνη. Ούτε η δημιουργία περισσότερων εφαρμογών, μητρώων και πληροφοριακών συστημάτων συνιστά από μόνη της μεταρρύθμιση, όταν αυτά δεν επικοινωνούν μεταξύ τους, όταν ο παραγωγός εξακολουθεί να δηλώνει επανειλημμένα στοιχεία που το Δημόσιο ήδη διαθέτει και όταν τα δεδομένα που συλλέγονται δεν επιστρέφουν σε αυτόν ως καλύτερη υπηρεσία, γνώση και παραγωγικό όφελος.

Η επόμενη μεγάλη μεταρρύθμιση πρέπει να αφορά ολόκληρο το αγροδιατροφικό οικοσύστημα: από τη γη και τη θάλασσα έως τη μεταποίηση, τη διακίνηση, την αγορά και το ράφι. Να συνδέει το ψηφιακό κράτος με την ευφυή παραγωγή, τη γνώση και τις γεωργικές συμβουλές, τα δεδομένα και την Τεχνητή Νοημοσύνη, τη ρομποτική και τους αυτοματισμούς, την ιχνηλασιμότητα, τους ελέγχους και τη διαφάνεια της αγοράς.

➤ Η Ελλάδα σήμερα

Η Ελλάδα διαθέτει σήμερα ένα σημαντικό σύνολο ψηφιακών υποδομών, μητρώων και πληροφοριακών συστημάτων που αφορούν τον πρωτογενή και τον αγροδιατροφικό τομέα. Η Ενιαία Αίτηση Ενίσχυσης, τα συστήματα παρακολούθησης της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής, τα επιμέρους αγροτικά μητρώα, τα πληροφοριακά συστήματα των αρμόδιων φορέων, το myDATA και οι ψηφιακές φορολογικές και εμπορικές συναλλαγές συγκροτούν ένα εκτεταμένο, αλλά ακόμη κατακερματισμένο ψηφιακό περιβάλλον.

Το κρίσιμο έλλειμμα δεν είναι πλέον μόνο η απουσία ή η ανεπάρκεια επιμέρους ψηφιακών συστημάτων. Είναι κυρίως η απουσία μιας **ενιαίας ψηφιακής αρχιτεκτονικής που να εξασφαλίζει τη διαλειτουργικότητα και τον ασφαλή διαμοιρασμό των δεδομένων**, να καταργεί την επαναλαμβανόμενη καταχώριση της ίδιας πληροφορίας και να μετατρέπει τα δεδομένα που ήδη συλλέγονται σε καλύτερες υπηρεσίες, γνώση και προστιθέμενη αξία για τον παραγωγό και την αγροδιατροφική οικονομία.

Σήμερα, δεδομένα για την ίδια εκμετάλλευση, το ίδιο προϊόν ή την ίδια συναλλαγή βρίσκονται κατακερματισμένα σε διαφορετικά μητρώα και πληροφοριακά συστήματα. Ο παραγωγός εξακολουθεί σε πολλές περιπτώσεις να καλείται να δηλώνει ή να προσκομίζει πληροφορίες που το Δημόσιο ήδη διαθέτει, ενώ συχνά λειτουργεί ο ίδιος ως «μεταφορέας» δεδομένων μεταξύ υπηρεσιών που δεν διαλειτουργούν επαρκώς.

Η ψηφιοποίηση στον αγροτικό χώρο έχει έως σήμερα επικεντρωθεί σε σημαντικό βαθμό στη δήλωση του παραγωγού. Η επόμενη μεγάλη μεταρρύθμιση είναι τα ίδια δεδομένα να χρησιμοποιηθούν πρωτίστως για να τον υπηρετούν: να μειώνουν τη γραφειοκρατία, να προλαμβάνουν λάθη, να παρέχουν γνώση, να υποστηρίζουν την παραγωγική απόφαση και να ενισχύουν τη θέση του στην αγορά.

Παράλληλα, η γενικότερη ψηφιακή θέση της χώρας αναδεικνύει δύο κρίσιμες προκλήσεις. Παρά τη σημαντική ανάπτυξη των δικτύων κινητών επικοινωνιών, εξακολουθούν να υπάρχουν ανισότητες στην πρόσβαση σε δίκτυα πολύ υψηλής χωρητικότητας, ιδιαίτερα στις αγροτικές και απομακρυσμένες περιοχές. Αντίστοιχα, οι βασικές ψηφιακές δεξιότητες στην Ελλάδα παραμένουν χαμηλότερες από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο, γεγονός που καθιστά αναγκαία μια πολιτική ψηφιακής μετάβασης χωρίς νέους αποκλεισμούς.

Με άλλα λόγια, η Ελλάδα διαθέτει ψηφιακές υποδομές, αλλά δεν διαθέτει **ακόμη ένα ενιαίο ψηφιακό αγροδιατροφικό οικοσύστημα**. Η μετάβαση από τον κατακερματισμό στη διαλειτουργικότητα και από τη συλλογή δεδομένων στην παραγωγή αξίας αποτελεί το επόμενο μεγάλο μεταρρυθμιστικό βήμα.

Η νέα πολιτική πρέπει επομένως να στηριχθεί σε πέντε θεμελιώδεις αρχές:

A. Το κράτος δεν ξαναζητά πληροφορία που ήδη διαθέτει.

B. Μία φορά καταχώριση – ασφαλής διαμοιρασμός – πολλαπλή νόμιμη αξιοποίηση των δεδομένων.

Γ. Τα δεδομένα του παραγωγού πρέπει να του επιστρέφουν αξία με τη μορφή καλύτερων υπηρεσιών, γνώσης και παραγωγικών εργαλείων.

Δ. Ψηφιακά κατά προτεραιότητα, αλλά ποτέ με αποκλεισμό όσων χρειάζονται ανθρώπινη υποστήριξη.

Ε. Κάθε ψηφιακή επένδυση πρέπει να παράγει μετρήσιμο οικονομικό, παραγωγικό, κοινωνικό ή περιβαλλοντικό όφελος: μείωση κόστους, αύξηση παραγωγικότητας και εισοδήματος, εξοικονόμηση νερού, ενέργειας και εισροών, προστασία του περιβάλλοντος και ενίσχυση της ανθεκτικότητας απέναντι στην κλιματική κρίση.

➤ **Ψηφιακή σχέση του παραγωγού με το κράτος**

Προτείνεται η δημιουργία **Ενιαίας Ψηφιακής Ταυτότητας Αγροτικής Εκμετάλλευσης**, ως του μοναδικού ψηφιακού σημείου αναφοράς για τη σχέση του παραγωγού και της αγροτικής εκμετάλλευσης με τη δημόσια διοίκηση.

Προτείνεται η διασύνδεση, μέσω κοινής αρχιτεκτονικής και κανόνων διαλειτουργικότητας, των αυθεντικών μητρώων και πληροφοριακών συστημάτων που ήδη τηρούν στοιχεία για την αγροτική δραστηριότητα: ΕΑΕ/ΟΣΔΕ, Μητρώο Αγροτών και Αγροτικών Εκμεταλλεύσεων, ΑΑΔΕ, Ελληνικό Κτηματολόγιο, ΕΛΓΑ, ΕΛΓΟ-ΔΗΜΗΤΡΑ, Ελαιοκομικό, Αμπελουργικό και Μελισσοκομικό Μητρώο, κτηνιατρικά μητρώα και λοιπά ειδικά πληροφοριακά συστήματα.

Κάθε πληροφορία που έχει ήδη δηλωθεί, πιστοποιηθεί ή αντλείται από αυθεντική δημόσια πηγή πρέπει, όπου το επιτρέπει το θεσμικό πλαίσιο, να επαναχρησιμοποιείται χωρίς να ζητείται εκ νέου από τον παραγωγό. Η αρχή «μόνον άπαξ» (once-only) πρέπει να αποτελέσει βασικό κανόνα της αγροτικής διοίκησης.

Ο παραγωγός πρέπει να μπορεί, μέσα από ένα ενιαίο ψηφιακό περιβάλλον, να έχει συνολική εικόνα της εκμετάλλευσής του: αγροτεμάχια και καλλιέργειες, ζωικό ή μελισσοκομικό κεφάλαιο, δικαιώματα και ενισχύσεις, ασφαλιστική εικόνα και δηλώσεις ζημιών, συμμετοχή σε προγράμματα, πιστοποιήσεις, διοικητικές εκκρεμότητες και κρίσιμες προθεσμίες.

Η ψηφιακή ταυτότητα δεν πρέπει όμως να λειτουργεί μόνο ως χώρος αποθήκευσης πληροφοριών. Πρέπει να εξελιχθεί σε ενεργό ψηφιακό σημείο εξυπηρέτησης του παραγωγού.

Το κράτος, αντί να περιμένει κάθε φορά την αίτηση ή το λάθος, πρέπει σταδιακά να αποκτήσει τη δυνατότητα προνοητικής παροχής υπηρεσιών: να ενημερώνει εγκαίρως τον παραγωγό για δικαιώματα και διαθέσιμα προγράμματα, να υπενθυμίζει προθεσμίες, να εντοπίζει πιθανές ασυμφωνίες μεταξύ μητρώων πριν αυτές οδηγήσουν σε απόρριψη ή κύρωση και να προσυμπληρώνει αιτήσεις με στοιχεία που ήδη διαθέτει.

Στόχος είναι η μετάβαση από ένα κράτος στο οποίο ο παραγωγός αναζητά την πληροφορία και αποδεικνύει διαρκώς όσα το Δημόσιο ήδη γνωρίζει, σε ένα κράτος που οργανώνει την πληροφορία γύρω από τον ίδιο και την εκμετάλλευσή του και τον ενημερώνει εγκαίρως για όσα τον αφορούν.

Η Ενιαία Ψηφιακή Ταυτότητα Αγροτικής Εκμετάλλευσης αποτελεί έτσι τη βάση για την ουσιαστική εφαρμογή της αρχής:

μία εκμετάλλευση – μία ψηφιακή εικόνα – μία σχέση με το κράτος.

➤ ***Τα αγροδιατροφικά δεδομένα ως παραγωγικό κεφάλαιο***

Η σύγχρονη αγροδιατροφή παράγει καθημερινά έναν αυξανόμενο όγκο δεδομένων: διοικητικά και γεωχωρικά δεδομένα, δορυφορικές παρατηρήσεις, μετεωρολογικά στοιχεία, δεδομένα αισθητήρων και γεωργικών μηχανημάτων, στοιχεία παραγωγής, εισροών, μεταποίησης, πιστοποίησης, διακίνησης και εμπορικών συναλλαγών.

Τα δεδομένα αυτά δεν πρέπει να αντιμετωπίζονται αποκλειστικά ως μέσο διοικητικού ελέγχου. Αποτελούν παραγωγικό κεφάλαιο που, με σαφείς κανόνες προστασίας και αξιοποίησης, μπορεί να μειώσει το κόστος, να βελτιώσει τις παραγωγικές αποφάσεις, να ενισχύσει την έρευνα και την καινοτομία και να δημιουργήσει νέες υπηρεσίες για τον παραγωγό και την αγροδιατροφική οικονομία.

Προτείνεται **η συγκρότηση Εθνικού Χώρου Αγροδιατροφικών Δεδομένων**, όχι ως μιας νέας υπερ-βάσης στην οποία θα συγκεντρώνονται ανεξέλεγκτα όλες οι πληροφορίες, αλλά ως ενός ασφαλούς οικοσυστήματος διασύνδεσης και διαμοιρασμού δεδομένων, με κοινά πρότυπα, σαφείς ρόλους, δικαιώματα πρόσβασης και ισχυρές εγγυήσεις προστασίας προσωπικών και εμπορικά ευαίσθητων πληροφοριών.

Κεντρική αρχή του νέου οικοσυστήματος πρέπει να είναι:

Μία φορά καταχώριση – ασφαλής διαμοιρασμός – πολλαπλή νόμιμη αξιοποίηση.

Ο παραγωγός πρέπει να γνωρίζει ποια δεδομένα που τον αφορούν τηρούνται και αξιοποιούνται και, όπου απαιτείται η εξουσιοδότησή του, να μπορεί να γνωρίζει και να ελέγχει ποιος αποκτά πρόσβαση, σε ποια δεδομένα, για ποιον σκοπό και για πόσο χρονικό διάστημα, καθώς και να ανακαλεί την πρόσβαση όταν αυτή βασίζεται στη συναίνεσή του.

Με την κατάλληλη εξουσιοδότηση, ένας γεωργικός σύμβουλος πρέπει να μπορεί να αποκτά πρόσβαση στα δεδομένα που είναι αναγκαία για την παροχή συμβουλής, ένας συνεταιρισμός ή μία Οργάνωση Παραγωγών στα στοιχεία που απαιτούνται για τις υπηρεσίες που παρέχει στα μέλη της, ένας φορέας πιστοποίησης στις πληροφορίες που απαιτούνται για τον έλεγχο και μια εφαρμογή ευφυούς γεωργίας στα δεδομένα της εκμετάλλευσης που χρειάζεται για την παροχή προσωποποιημένων υπηρεσιών.

Ιδιαίτερη σημασία έχει η φορητότητα των δεδομένων. Ο παραγωγός που αλλάζει γεωργικό σύμβουλο, εφαρμογή, κατασκευαστή ή πάροχο ψηφιακών υπηρεσιών δεν πρέπει να χάνει το

ιστορικό των δεδομένων της εκμετάλλευσής του ούτε να εγκλωβίζεται τεχνολογικά σε έναν συγκεκριμένο προμηθευτή.

Για τον λόγο αυτό, κάθε ψηφιακό σύστημα, μηχανήμα, αισθητήρας ή πλατφόρμα που χρηματοδοτείται με δημόσιους ή ευρωπαϊκούς πόρους πρέπει, στον βαθμό που είναι τεχνικά εφαρμόσιμο και συμβατό με το ενωσιακό πλαίσιο, να υποστηρίζει ανοιχτά πρότυπα, διαλειτουργικότητα, ασφαλή πρόσβαση και φορητότητα των δεδομένων.

Παράλληλα, τα δημόσια και μη προσωπικά αγροδιατροφικά δεδομένα υψηλής αξίας πρέπει, όπου επιτρέπεται, να διατίθενται σε ανοικτές και μηχαναγνώσιμες μορφές, ώστε πανεπιστήμια, ερευνητικά κέντρα, νεοφυείς επιχειρήσεις, συνεταιρισμοί και άλλοι φορείς να μπορούν να αναπτύσσουν νέες εφαρμογές και υπηρεσίες.

Η πολιτική για τα αγροδιατροφικά δεδομένα πρέπει τελικά να απαντά σε ένα απλό ερώτημα: ποια αξία επιστρέφει στον παραγωγό από τα δεδομένα που ο ίδιος και η εκμετάλλευσή του παράγουν;

Η απάντηση πρέπει να είναι συγκεκριμένη: λιγότερη γραφειοκρατία, καλύτερη συμβουλευτική, έγκαιρες προειδοποιήσεις, ακριβέστερες παραγωγικές αποφάσεις, πρόσβαση σε νέες υπηρεσίες και ισχυρότερη θέση μέσα στην αγροδιατροφική αλυσίδα.

➤ *Τεχνητή Νοημοσύνη στην καθημερινή υπηρεσία του παραγωγού*

Η Τεχνητή Νοημοσύνη δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται ως μια μελλοντική ή αφηρημένη τεχνολογική δυνατότητα. Μπορεί να αποτελέσει πρακτικό εργαλείο της καθημερινότητας του παραγωγού, του γεωργικού συμβούλου και της δημόσιας διοίκησης, μετατρέποντας τον αυξανόμενο όγκο διαθέσιμων δεδομένων σε έγκαιρη και αξιοποιήσιμη γνώση.

Προτείνεται η ανάπτυξη ενός Ψηφιακού Αγροτικού Βοηθού, προσβάσιμου από κινητό τηλέφωνο και ηλεκτρονικό υπολογιστή, ο οποίος θα βασίζεται σε πιστοποιημένες επιστημονικές, διοικητικές και κανονιστικές πηγές και, με την κατάλληλη εξουσιοδότηση, θα μπορεί να αξιοποιεί δεδομένα της ίδιας της εκμετάλλευσής.

Ο παραγωγός θα μπορεί να υποβάλλει ερωτήματα σε απλή φυσική γλώσσα και να λαμβάνει εξατομικευμένη πληροφόρηση για διοικητικές υποχρεώσεις, προθεσμίες, διαθέσιμα προγράμματα και ενισχύσεις, καλλιεργητικές προειδοποιήσεις, μετεωρολογικούς κινδύνους και άλλα ζητήματα που αφορούν την εκμετάλλευσή του.

Η πραγματική προστιθέμενη αξία, όμως, βρίσκεται στη μετάβαση από την απλή απάντηση σε ερωτήματα στην προνοητική ψηφιακή υποστήριξη. Με τη σύνθεση δεδομένων της εκμετάλλευσης, μετεωρολογικών προβλέψεων, δορυφορικών παρατηρήσεων και επιστημονικών μοντέλων, τα ψηφιακά εργαλεία μπορούν να παρέχουν έγκαιρες και προσωποποιημένες προειδοποιήσεις για κινδύνους, ασθένειες, ανάγκες άρδευσης και άλλες κρίσιμες παραγωγικές παραμέτρους.

Αντίστοιχα εργαλεία Τεχνητής Νοημοσύνης μπορούν να λειτουργήσουν ως ψηφιακός συνεργάτης του γεωργικού συμβούλου, επιτρέποντάς του να συνθέτει ταχύτερα μεγάλο όγκο πληροφοριών, να παρακολουθεί περισσότερες εκμεταλλεύσεις και να παρέχει περισσότερο εξατομικευμένες και τεκμηριωμένες συμβουλές.

Στη δημόσια διοίκηση, η Τεχνητή Νοημοσύνη μπορεί να αξιοποιηθεί για την αυτοματοποίηση επαναλαμβανόμενων εργασιών, τον εντοπισμό ασυμφωνιών και λαθών πριν αυτά δημιουργήσουν πρόβλημα στον πολίτη, την καλύτερη στόχευση των ελέγχων και την ταχύτερη επεξεργασία μεγάλου όγκου δεδομένων.

Η αξιοποίηση της Τεχνητής Νοημοσύνης πρέπει, ωστόσο, να διέπεται από σαφείς κανόνες. Δεν μπορεί να μετατραπεί σε “μαύρο κουτί” που αποφασίζει ανεξέλεγκτα για δικαιώματα, ενισχύσεις, αποζημιώσεις ή κυρώσεις. Οι αποφάσεις που παράγουν έννομα ή σημαντικά αποτελέσματα για τον παραγωγό πρέπει να διαθέτουν ανθρώπινη εποπτεία, επαρκή διαφάνεια και ουσιαστική δυνατότητα αμφισβήτησης και επανεξέτασης.

Αντίστοιχα, όταν η Τεχνητή Νοημοσύνη παρέχει γεωργικές ή κτηνιατρικές πληροφορίες, πρέπει να διακρίνεται σαφώς η ενημερωτική υποστήριξη από την επιστημονική συμβουλή που απαιτεί εξειδικευμένο επαγγελματία.

Η πολιτική επιλογή είναι σαφής: η Τεχνητή Νοημοσύνη δεν υποκαθιστά τον παραγωγό, τον επιστήμονα ή τον δημόσιο λειτουργό. Τους δίνει καλύτερα εργαλεία για να αποφασίζουν.

➤ *Γεωργική γνώση και συμβουλευτική νέας γενιάς*

Ο ψηφιακός μετασχηματισμός δεν έχει πραγματική αξία εάν η τεχνολογία και η επιστημονική γνώση δεν φτάνουν στον ίδιο τον παραγωγό και δεν μετατρέπονται σε καλύτερες αποφάσεις μέσα στην εκμετάλλευση.

Η Ελλάδα χρειάζεται ένα πραγματικά λειτουργικό Σύστημα Γεωργικής Γνώσης και Καινοτομίας (Agricultural Knowledge and Innovation System – AKIS), το οποίο θα συνδέει σε ένα συνεκτικό δίκτυο την έρευνα, την εκπαίδευση, τη συμβουλευτική και την παραγωγή.

ΕΛΓΟ-ΔΗΜΗΤΡΑ, πανεπιστήμια, ερευνητικά κέντρα, πιστοποιημένοι γεωργικοί σύμβουλοι, συνεταιρισμοί, Ομάδες και Οργανώσεις Παραγωγών και άλλοι φορείς γνώσης πρέπει να μπορούν να συνεργάζονται συστηματικά, ώστε η νέα γνώση να μεταφέρεται ταχύτερα στην πραγματική παραγωγή και, αντίστροφα, οι πραγματικές ανάγκες των παραγωγών να τροφοδοτούν την έρευνα και την καινοτομία.

Η επιστημονική γνώση που παράγεται με δημόσια και ευρωπαϊκή χρηματοδότηση δεν πρέπει να παραμένει κατακερματισμένη σε ερευνητικά έργα, επιστημονικές δημοσιεύσεις και διαφορετικές ιστοσελίδες. Πρέπει να οργανώνεται σε ενιαίο ψηφιακό αποθετήριο εφαρμοσμένης αγροτικής γνώσης, με πρακτικές οδηγίες, πρωτόκολλα, εκπαιδευτικό υλικό, αποτελέσματα ερευνητικών έργων και βέλτιστες πρακτικές, προσαρμοσμένες στις ελληνικές καλλιέργειες, στην κτηνοτροφία, στη μελισσοκομία, στην αλιεία και στις υδατοκαλλιέργειες.

Η πληροφορία πρέπει να είναι αναζητήσιμη με απλό τρόπο και να μπορεί να αξιοποιείται τόσο από τον παραγωγό όσο και από τον γεωργικό σύμβουλο και τον Ψηφιακό Αγροτικό Βοηθό.

Παράλληλα, απαιτείται αναβάθμιση του ρόλου των γεωργικών συμβουλών. Ο γεωργικός σύμβουλος πρέπει να επιστρέψει στον ουσιαστικό του ρόλο: να βοηθά τον παραγωγό να παράγει καλύτερα, οικονομικότερα, ασφαλέστερα και βιωσιμότερα και όχι να αναλώνεται κυρίως στη διοικητική διεκπεραίωση.

Οι συμβουλευτικές υπηρεσίες πρέπει σταδιακά να αξιοποιούν, με την κατάλληλη εξουσιοδότηση του παραγωγού, πραγματικά δεδομένα της εκμετάλλευσης: ιστορικό παραγωγής, εδαφολογικά και μετεωρολογικά στοιχεία, δορυφορικές παρατηρήσεις, δεδομένα αισθητήρων, εισροές, κόστος και άλλες διαθέσιμες πληροφορίες. Έτσι η συμβουλή μπορεί να μετακινηθεί από τη γενική σύσταση στην εξατομικευμένη, τεκμηριωμένη και μετρήσιμη παρέμβαση.

Ιδιαίτερη έμφαση πρέπει να δοθεί στη δημιουργία μηχανισμών έγκαιρης γεωργικής προειδοποίησης. Μετεωρολογικά δεδομένα, δίκτυα παγίδων και αισθητήρων, δορυφορικές παρατηρήσεις και επιστημονικά μοντέλα μπορούν να συνδυάζονται για την έγκαιρη ενημέρωση παραγωγών και συμβούλων σχετικά με φυτοϋγειονομικούς κινδύνους, εχθρούς και ασθένειες, ακραίες καιρικές συνθήκες και άλλες απειλές.

Η ίδια ψηφιακή λογική μπορεί να ενισχύσει την επιδημιολογική και φυτοϋγειονομική επιτήρηση, επιτρέποντας ταχύτερο εντοπισμό πιθανών εστιών, γεωχωρική παρακολούθηση της εξάπλωσης κινδύνων και καλύτερη στόχευση των μέτρων πρόληψης και βιοασφάλειας.

Παράλληλα, η συμβουλευτική πρέπει να συνδεθεί περισσότερο με το οικονομικό αποτέλεσμα της εκμετάλλευσης. Η ψηφιακή παρακολούθηση κόστους, εισροών, αποδόσεων και παραγωγικών δεικτών μπορεί να βοηθήσει τον παραγωγό να γνωρίζει όχι μόνο πόσο παράγει, αλλά και πόσο πραγματικά του κοστίζει να παράγει και πού υπάρχουν περιθώρια βελτίωσης.

Η νέα γεωργική συμβουλευτική πρέπει επομένως να στηρίζεται σε έναν συνεχή κύκλο:

δεδομένα → επιστημονική γνώση → εξατομικευμένη συμβουλή → εφαρμογή στην εκμετάλλευση → μέτρηση αποτελέσματος → νέα γνώση.

Στόχος είναι να δημιουργηθεί ένα σύστημα στο οποίο η καινοτομία δεν θα τελειώνει με την ολοκλήρωση ενός ερευνητικού προγράμματος, αλλά θα φτάνει μέχρι το χωράφι, τη μονάδα, το θερμοκήπιο, την κυψέλη και τη θάλασσα και θα αξιολογείται με βάση το πραγματικό όφελος που δημιουργεί για τον παραγωγό και την παραγωγή.

➤ **Ψηφιακές δεξιότητες, κατάρτιση και καινοτομία χωρίς αποκλεισμούς**

Ο ψηφιακός μετασχηματισμός του αγροδιατροφικού τομέα δεν μπορεί να επιτύχει εάν ένα σημαντικό μέρος των παραγωγών αδυνατεί να αξιοποιήσει τις νέες υπηρεσίες και τεχνολογίες. Η ανάπτυξη ψηφιακών υποδομών πρέπει επομένως να συνοδεύεται από μια οργανωμένη και διαρκή πολιτική ανάπτυξης ψηφιακών δεξιοτήτων, κατάρτισης και διάχυσης της καινοτομίας, προσαρμοσμένη στις διαφορετικές ανάγκες, ηλικίες και επίπεδα ψηφιακής εξοικείωσης του αγροτικού πληθυσμού.

Η πολιτική αυτή δεν μπορεί να είναι ενιαία για όλους. Άλλες είναι οι ανάγκες ενός νέου παραγωγού που καλείται να ενσωματώσει την Τεχνητή Νοημοσύνη, τη γεωργία ακριβείας και τα δεδομένα στο επιχειρηματικό του μοντέλο και άλλες ενός παραγωγού μεγαλύτερης ηλικίας που χρειάζεται πρακτική υποστήριξη για να χρησιμοποιήσει με ασφάλεια τις βασικές ψηφιακές υπηρεσίες.

Ψηφιακές δεξιότητες νέας γενιάς

Για τους νέους αγρότες και τους νεοεισερχόμενους στον πρωτογενή τομέα απαιτείται ένα σύγχρονο πλαίσιο ψηφιακής κατάρτισης, που θα υπερβαίνει τη βασική χρήση ηλεκτρονικών υπηρεσιών.

Η κατάρτιση πρέπει να περιλαμβάνει, ανάλογα με τον παραγωγικό κλάδο, αξιοποίηση αγροτικών δεδομένων, γεωργία ακριβείας, αισθητήρες και τηλεμετρία, Συστήματα Γεωγραφικών Πληροφοριών, μη επανδρωμένα αεροσκάφη (drones), εφαρμογές Τεχνητής Νοημοσύνης, αυτοματισμούς και ρομποτική, ψηφιακή διαχείριση της εκμετάλλευσης, ηλεκτρονικό εμπόριο και σύγχρονα εργαλεία πρόσβασης στην αγορά, καθώς και βασικές γνώσεις κυβερνοασφάλειας και προστασίας δεδομένων.

Η απόκτηση αυτών των δεξιοτήτων πρέπει να συνδέεται οργανικά με τις πολιτικές εγκατάστασης νέων αγροτών, τις επενδυτικές παρεμβάσεις και τη γεωργική συμβουλευτική, ώστε η δημόσια στήριξη για την αγορά μιας νέας τεχνολογίας να συνοδεύεται και από την πραγματική ικανότητα αξιοποίησής της.

Καμία γενιά έξω από την ψηφιακή μετάβαση

Ιδιαίτερη μέριμνα απαιτείται για τους παραγωγούς μεγαλύτερης ηλικίας και όσους διαθέτουν περιορισμένη ψηφιακή εξοικείωση.

Η ψηφιακή μετάβαση δεν μπορεί να δημιουργήσει μια νέα διαχωριστική γραμμή ανάμεσα σε όσους μπορούν να ακολουθήσουν την τεχνολογική αλλαγή και σε όσους κινδυνεύουν να μείνουν εκτός υπηρεσιών, προγραμμάτων και παραγωγικών ευκαιριών.

Για τις ομάδες αυτές απαιτούνται δια ζώσης, πρακτικά και επαναλαμβανόμενα προγράμματα εκμάθησης, με απλή γλώσσα και πραγματικές εφαρμογές: χρήση των βασικών ψηφιακών υπηρεσιών, ασφαλής ταυτοποίηση και συναλλαγές, προστασία από ηλεκτρονικές απάτες, χρήση εφαρμογών κινητού και σταδιακή εξοικείωση με ψηφιακά εργαλεία που μπορούν να έχουν άμεσο όφελος στην καθημερινή παραγωγική δραστηριότητα.

Η κατάρτιση δεν πρέπει να αποτελεί μία εφάπαξ διαδικασία. Η ταχύτητα της τεχνολογικής αλλαγής απαιτεί ένα σύστημα διαρκούς επανακατάρτισης και αναβάθμισης δεξιοτήτων σε όλη τη διάρκεια του επαγγελματικού βίου.

Περιφερειακοί Κόμβοι Αγροτικής Καινοτομίας (Agro-Innovation Hubs)

Προτείνεται η ανάπτυξη δικτύου Περιφερειακών Κόμβων Αγροτικής Καινοτομίας (Agro-Innovation Hubs), όχι ως μιας ακόμη παράλληλης διοικητικής δομής, αλλά ως λειτουργικού δικτύου συνεργασίας και μεταφοράς τεχνολογίας στην πραγματική παραγωγή.

Οι Κόμβοι μπορούν να αναπτύσσονται αξιοποιώντας υφιστάμενες υποδομές και συνέργειες μεταξύ πανεπιστημίων, ερευνητικών κέντρων, ΕΛΓΟ-ΔΗΜΗΤΡΑ, Περιφερειών,

συνεταιρισμών, Ομάδων και Οργανώσεων Παραγωγών, γεωργικών συμβούλων και άλλων φορέων του οικοσυστήματος καινοτομίας.

Κάθε Κόμβος πρέπει να αποκτά παραγωγική εξειδίκευση ανάλογα με τα χαρακτηριστικά της περιοχής. Σε άλλες περιοχές προτεραιότητα μπορεί να αποτελεί η ελαιοκομία και η αμπελουργία, σε άλλες η κτηνοτροφία και οι ζωοτροφές, σε άλλες τα θερμοκήπια, οι δενδρώδεις καλλιέργειες, η μελισσοκομία, η αλιεία ή οι υδατοκαλλιέργειες.

Οι Περιφερειακοί Κόμβοι δεν πρέπει να λειτουργούν μόνο ως χώροι εκπαίδευσης. Πρέπει να συνδέουν: εκπαίδευση → επίδειξη → δοκιμή → εφαρμογή → αξιολόγηση → διάδοση της καινοτομίας.

Στο πλαίσιο αυτό μπορούν να λειτουργούν επιδεικτικές εκμεταλλεύσεις και πραγματικά πεδία δοκιμών, στα οποία οι παραγωγοί θα έχουν τη δυνατότητα να δουν στην πράξη συστήματα γεωργίας ακριβείας, ευφυούς άρδευσης, αισθητήρες, εφαρμογές Τεχνητής Νοημοσύνης, ρομποτική, αυτοματισμούς και άλλες τεχνολογίες.

Ο παραγωγός πρέπει να μπορεί να δει μια τεχνολογία να λειτουργεί στις πραγματικές συνθήκες της ελληνικής παραγωγής, να γνωρίζει το κόστος της και να αξιολογεί το πραγματικό οικονομικό και παραγωγικό αποτέλεσμα πριν αποφασίσει να επενδύσει σε αυτή.

Οι Κόμβοι μπορούν παράλληλα να αποτελέσουν σημεία συνάντησης της παραγωγής με την έρευνα και την επιχειρηματική καινοτομία, επιτρέποντας σε πανεπιστήμια, ερευνητικές ομάδες και επιχειρήσεις τεχνολογίας να δοκιμάζουν νέες λύσεις μαζί με τους παραγωγούς και όχι αποκομμένα από αυτούς.

Έτσι δημιουργείται και ο αναγκαίος μηχανισμός ώστε οι ανάγκες που ανακύπτουν στο χωράφι, στη μονάδα, στο θερμοκήπιο, στην κυψέλη ή στη θάλασσα να επιστρέφουν προς την έρευνα και να οδηγούν στην ανάπτυξη λύσεων προσαρμοσμένων στις πραγματικές ανάγκες της ελληνικής αγροδιατροφής.

Η βασική αρχή πρέπει να είναι:

δοκιμάζουμε – μετράμε – αποδεικνύουμε – διαδίδουμε και χρηματοδοτούμε σε κλίμακα.

Ψηφιακή μετάβαση χωρίς αποκλεισμούς

Η ανάπτυξη ψηφιακών δεξιοτήτων δεν αναιρεί την υποχρέωση του κράτους να σχεδιάζει απλές και προσβάσιμες υπηρεσίες. Δεν μπορεί η πολυπλοκότητα ενός δημόσιου πληροφοριακού συστήματος να μετατρέπεται σε ατομική ευθύνη του παραγωγού.

Για τον λόγο αυτό η βασική αρχή της ψηφιακής δημόσιας πολιτικής πρέπει να παραμένει:

«ψηφιακά κατά προτεραιότητα, όχι αποκλειστικά ψηφιακά».

Ιδιαίτερη μέριμνα πρέπει να υπάρχει για μεγαλύτερες ηλικίες, ορεινές και νησιωτικές περιοχές, απομακρυσμένες κοινότητες και πολίτες με περιορισμένη ψηφιακή εξοικείωση.

Αντίστοιχα, δεν μπορεί να επιβάλλεται κύρωση ή να χάνεται δικαίωμα όταν η αδυναμία εμπρόθεσμης ψηφιακής συμμόρφωσης οφείλεται αποδεδειγμένα σε δυσλειτουργία δημόσιου πληροφοριακού συστήματος ή σε αντικειμενική αδυναμία πρόσβασης για την οποία ο πολίτης δεν ευθύνεται.

Ο στόχος πρέπει να είναι διπλός: οι νεότερες γενιές παραγωγών να αποκτήσουν τις δεξιότητες που απαιτεί η αγροδιατροφή του μέλλοντος και οι μεγαλύτερες γενιές να έχουν όλα τα εργαλεία που χρειάζονται για να συμμετέχουν ισότιμα στην ψηφιακή μετάβαση.

Η τεχνολογία πρέπει να μειώνει τις αποστάσεις — όχι να δημιουργεί νέες.

➤ ***Συνδεδεμένη υπαίθρος – διαδίκτυο εκεί όπου γίνεται η παραγωγή***

Η καθολική και αξιόπιστη συνδεσιμότητα αποτελεί βασική παραγωγική υποδομή της σύγχρονης αγροδιατροφής. Χωρίς επαρκή πρόσβαση σε δίκτυα επικοινωνιών, μεγάλο μέρος των δυνατοτήτων της γεωργίας ακριβείας, της τηλεμετρίας, των συνδεδεμένων μηχανημάτων, της Τεχνητής Νοημοσύνης και των ψηφιακών δημόσιων υπηρεσιών παραμένει θεωρητικό.

Η κάλυψη της υπαίθρου δεν πρέπει να αξιολογείται αποκλειστικά με βάση το εάν υπάρχει σήμα ή σύνδεση στο κέντρο ενός οικισμού. Η παραγωγή πραγματοποιείται έξω από τους οικισμούς: στα χωράφια, στις κτηνοτροφικές εγκαταστάσεις, στα θερμοκήπια, στα μελισσοκομεία, στις εγκαταστάσεις υδατοκαλλιέργειας, στους χώρους μεταποίησης και σε απομακρυσμένες παραγωγικές περιοχές.

Απαιτείται επομένως συστηματική χαρτογράφηση της πραγματικής ποιότητας της σταθερής και κινητής συνδεσιμότητας στις παραγωγικές ζώνες της χώρας, με στοιχεία για πραγματικές ταχύτητες, ποιότητα υπηρεσίας, διαθεσιμότητα και γεωγραφική κάλυψη.

Η χαρτογράφηση αυτή πρέπει να επιτρέπει τον εντοπισμό των πραγματικών «λευκών» και υποεξυπηρετούμενων παραγωγικών ζωνών και να κατευθύνει αποτελεσματικότερα τις δημόσιες παρεμβάσεις και τις υποχρεώσεις κάλυψης.

Η αντιμετώπιση των κενών δεν μπορεί να στηρίζεται σε μία μόνο τεχνολογία. Ανάλογα με τη γεωγραφία και τις παραγωγικές ανάγκες κάθε περιοχής απαιτείται συνδυασμός δικτύων οπτικών ινών, κινητών δικτύων νέας γενιάς, σταθερής ασύρματης πρόσβασης και, όπου είναι αναγκαίο, δορυφορικής συνδεσιμότητας.

Παράλληλα, η αγροτική ψηφιακή πολιτική πρέπει να λάβει υπόψη ότι πολλές εφαρμογές του Διαδικτύου των Πραγμάτων δεν χρειάζονται απαραίτητα πολύ υψηλές ταχύτητες, αλλά απαιτούν σταθερή, ενεργειακά αποδοτική και εκτεταμένη γεωγραφική κάλυψη. Για αισθητήρες εδάφους, υδρομετρητές, μετεωρολογικούς σταθμούς, συστήματα παρακολούθησης ζώων και άλλες εφαρμογές τηλεμετρίας πρέπει να υποστηρίζεται η ανάπτυξη κατάλληλων δικτύων χαμηλής κατανάλωσης και μεγάλης εμβέλειας, όπου αυτά αποτελούν την τεχνικά και οικονομικά αποδοτικότερη λύση.

Οι κρίσιμες εφαρμογές πρέπει επίσης, όπου είναι τεχνικά δυνατό, να σχεδιάζονται με δυνατότητα λειτουργίας εκτός σύνδεσης (offline) και μεταγενέστερου συγχρονισμού, ώστε μια προσωρινή διακοπή δικτύου να μη σημαίνει αδυναμία εργασίας ή απώλεια δεδομένων.

Η συνδεσιμότητα της υπαίθρου πρέπει επομένως να αντιμετωπίζεται όχι μόνο ως πολιτική τηλεπικοινωνιών, αλλά ως αγροτική παραγωγική υποδομή, αντίστοιχη σε σημασία με την πρόσβαση στην ενέργεια, το νερό και το οδικό δίκτυο.

Ο στόχος είναι σαφής:

αξίопιστο διαδίκτυο όχι μόνο εκεί όπου κατοικεί ο παραγωγός, αλλά εκεί όπου παράγει.

➤ **Ψηφιακός Αναδασμός και σύγχρονη διαχείριση της αγροτικής γης**

Ο έντονος κατακερματισμός της ελληνικής αγροτικής γης αποτελεί διαχρονικό διαρθρωτικό περιορισμό για την παραγωγικότητα, το κόστος παραγωγής, τη δημιουργία σύγχρονων αρδευτικών και αγροτικών υποδομών και την αξιοποίηση νέων τεχνολογιών.

Η γεωργία ακριβείας, η ευφυής άρδευση, τα αυτόνομα και ημιαυτόνομα γεωργικά μηχανήματα και η ρομποτική είναι πολύ δυσκολότερο να εφαρμοστούν οικονομικά και αποτελεσματικά όταν μια εκμετάλλευση αποτελείται από πολλά μικρά και διάσπαρτα αγροτεμάχια.

Προτείνεται η μετάβαση σε ένα σύγχρονο μοντέλο Ψηφιακού Αναδασμού, το οποίο δεν θα περιορίζεται στην ψηφιοποίηση των υφιστάμενων διοικητικών διαδικασιών, αλλά θα αξιοποιεί σύγχρονα γεωχωρικά δεδομένα και εργαλεία υποστήριξης αποφάσεων για την ταχύτερη και αποτελεσματικότερη αναδιάρθρωση του αγροτικού κλήρου.

Βάση του συστήματος πρέπει να αποτελέσει ένα ενιαίο γεωχωρικό ψηφιακό περιβάλλον που, με τις αναγκαίες θεσμικές εγγυήσεις και κανόνες πρόσβασης, θα αξιοποιεί τη διαλειτουργικότητα μεταξύ Ελληνικού Κτηματολογίου, Ε9, ΕΑΕ/ΟΣΔΕ, δασικών χαρτών, υφιστάμενων αναδασμών και διανομών, δημόσιας αγροτικής γης, αρδευτικών και αγροτικών οδικών δικτύων και άλλων αναγκαίων γεωχωρικών δεδομένων.

Μέσω Συστημάτων Γεωγραφικών Πληροφοριών και εργαλείων χωρικής ανάλυσης θα μπορούν να εντοπίζονται περιοχές υψηλού κατακερματισμού, διάσπαρτα τεμάχια της ίδιας εκμετάλλευσης, προβλήματα πρόσβασης, όμορες εκτάσεις και δυνατότητες καλύτερης σύνδεσης της αναδιάρθρωσης της γης με αρδευτικά, οδικά και άλλα έργα υποδομής.

Συστήματα υποστήριξης αποφάσεων μπορούν να δημιουργούν εναλλακτικά σενάρια αναδιάταξης των αγροτεμαχίων, λαμβάνοντας υπόψη όχι μόνο την έκταση, αλλά και την αξία, την παραγωγικότητα, την αρδευσιμότητα, την πρόσβαση και άλλα αντικειμενικά χαρακτηριστικά.

Η τεχνολογία δεν αποφασίζει ποιος κατέχει ή λαμβάνει γη. Ο αλγόριθμος προτείνει – ο άνθρωπος αποφασίζει.

Η αποτίμηση, τα δικαιώματα ιδιοκτησίας, η συμμετοχή των ενδιαφερομένων, η διαβούλευση, οι ενστάσεις και η τελική διοικητική απόφαση πρέπει να παραμένουν πλήρως θεσμικά κατοχυρωμένα.

Παράλληλα, προτείνεται η διερεύνηση δημιουργίας Εθνικής Τράπεζας Αγροτικής Γης, ως θεσμικού και ψηφιακού μηχανισμού που θα διευκολύνει την κινητικότητα και παραγωγική αξιοποίηση της γης και όχι ως μηχανισμού κρατικής συγκέντρωσης ιδιοκτησίας.

Στο πλαίσιο αυτό θα μπορούν, με σαφείς κανόνες, να αξιοποιούνται διαθέσιμες δημόσιες αγροτικές εκτάσεις, καθώς και ιδιωτικές εκτάσεις που οι ιδιοκτήτες επιθυμούν εθελοντικά να διαθέσουν για μακροχρόνια μίσθωση ή ανταλλαγή, με ιδιαίτερη μέριμνα για νέους και ενεργούς παραγωγούς και σε συνέργεια με τις πολιτικές ηλικιακής ανανέωσης και αναβίωσης της υπαίθρου.

Συμπληρωματικά, μπορεί να αναπτυχθεί μηχανισμός εθελοντικού αναδασμού χρήσης, ώστε να μην απαιτείται σε κάθε περίπτωση μεταβολή της κυριότητας για να αντιμετωπιστεί ο λειτουργικός κατακερματισμός.

Μέσω εθελοντικών ανταλλαγών χρήσης και μακροχρόνιων μισθώσεων, διαφορετικές ιδιοκτησίες μπορούν να οργανώνονται σε περισσότερο ενιαίες παραγωγικές ενότητες. Ο ιδιοκτήτης διατηρεί την κυριότητα της γης του, ενώ ο ενεργός παραγωγός αποκτά τη δυνατότητα να καλλιεργεί λειτουργικότερες και περισσότερο συγκεντρωμένες εκτάσεις.

Ο Ψηφιακός Αναδασμός πρέπει να συνδέεται από τον σχεδιασμό του με τις πολιτικές για το νερό, τις αγροτικές υποδομές, την ηλικιακή ανανέωση και την τεχνολογική μετάβαση της παραγωγής.

Ο ψηφιακός μετασχηματισμός της παραγωγής προϋποθέτει και πιο λειτουργική οργάνωση της γης πάνω στην οποία πραγματοποιείται.

➤ ***Ευφυής παραγωγή, ρομποτική και αυτοματισμοί***

Ο ψηφιακός μετασχηματισμός πρέπει να φτάσει στην ίδια την παραγωγική διαδικασία. Η αξιοποίηση δεδομένων, αισθητήρων, δορυφορικών συστημάτων, Τεχνητής Νοημοσύνης, ρομποτικής και αυτοματισμών μπορεί να συμβάλει στην αύξηση της παραγωγικότητας, στη μείωση του κόστους, στην ορθολογικότερη χρήση νερού, ενέργειας και εισροών, στην αντιμετώπιση της έλλειψης εργατικών χεριών και στη μεγαλύτερη ανθεκτικότητα απέναντι στην κλιματική κρίση.

Η τεχνολογική μετάβαση δεν αφορά μόνο τη φυτική παραγωγή. Πρέπει να καλύπτει το σύνολο του πρωτογενούς τομέα, με εφαρμογές προσαρμοσμένες στις ανάγκες κάθε παραγωγικού κλάδου και κάθε περιοχής.

Ευφυής φυτική παραγωγή και γεωργία ακριβείας

Η αξιοποίηση δορυφορικών δεδομένων, αισθητήρων εδάφους και φυτού, μετεωρολογικών σταθμών, τηλεπισκόπησης, Συστημάτων Γεωγραφικών Πληροφοριών, μη επανδρωμένων αεροσκαφών (drones), μηχανικής όρασης και εφαρμογών Τεχνητής Νοημοσύνης μπορεί να επιτρέψει ακριβέστερες και έγκαιρες αποφάσεις σε επίπεδο αγροτεμαχίου.

Η παρακολούθηση της ανάπτυξης των καλλιεργειών, η έγκαιρη αναγνώριση υδατικού ή άλλου στρες, η πρόγνωση εχθρών και ασθενειών, η χαρτογράφηση της παραλλακτικότητας του εδάφους και η πρόβλεψη αποδόσεων μπορούν να επιτρέψουν περισσότερο στοχευμένες παρεμβάσεις.

Ιδιαίτερη σημασία έχει η εφαρμογή **μεταβλητών εισροών**, ώστε λίπανση, φυτοπροστασία και άλλες καλλιεργητικές παρεμβάσεις να εφαρμόζονται στον αναγκαίο χρόνο, τόπο και ποσότητα και όχι οριζόντια στο σύνολο της έκτασης.

Η τεχνολογία μπορεί παράλληλα να ενισχύσει τη φυτοϋγειονομική επιτήρηση, επιτρέποντας την ταχύτερη ανίχνευση πιθανών εστιών και τη γεωχωρική παρακολούθηση της εξάπλωσης εχθρών και ασθενειών.

Ευφυής άρδευση και ψηφιακή διαχείριση του νερού

Η ευφυής άρδευση πρέπει να αποτελέσει έναν από τους βασικούς άξονες της τεχνολογικής μετάβασης της ελληνικής γεωργίας, ιδιαίτερα υπό τις συνθήκες αυξανόμενης λειψυδρίας και ενεργειακού κόστους.

Η σύνθεση δεδομένων εδαφικής υγρασίας, μετεωρολογικών προβλέψεων, εξατμισοδιαπνοής, χαρακτηριστικών του εδάφους, είδους καλλιέργειας και σταδίου ανάπτυξης μπορεί να προσδιορίζει με μεγαλύτερη ακρίβεια **πότε, πού και πόσο πρέπει να αρδευτεί μια καλλιέργεια**.

Η ευφυής διαχείριση του νερού πρέπει να επεκτείνεται και στα συλλογικά αρδευτικά δίκτυα. Τηλεμετρία, έξυπνοι υδρομετρητές, τηλεχειρισμός αντλιοστασίων και βανών, παρακολούθηση πιέσεων και παροχών, έγκαιρος εντοπισμός διαρροών και ενεργειακή βελτιστοποίηση μπορούν να περιορίσουν σημαντικές απώλειες νερού και ενέργειας και να βελτιώσουν τη λειτουργία των δικτύων.

Οι ψηφιακές αυτές εφαρμογές πρέπει να σχεδιαστούν σε συνέργεια με το αυτοτελές κεφάλαιο του πορίσματος για τη διαχείριση του νερού και τις αναγκαίες υδατικές υποδομές.

Ευφυής κτηνοτροφία

Στην κτηνοτροφία, αισθητήρες, φορητές συσκευές και συστήματα μηχανικής όρασης μπορούν να υποστηρίζουν την παρακολούθηση της υγείας, της δραστηριότητας, της διατροφής, της αναπαραγωγής και της παραγωγικότητας των ζώων.

Η συνεχής παρακολούθηση κρίσιμων δεικτών μπορεί να επιτρέπει την έγκαιρη ανίχνευση αποκλίσεων και πιθανών προβλημάτων υγείας, ενώ αυτοματοποιημένα συστήματα διατροφής, άμελξης και ελέγχου των συνθηκών σταβλισμού μπορούν να βελτιώνουν την παραγωγικότητα και την ευζωία και να περιορίζουν επαναλαμβανόμενες εργασίες.

Παράλληλα, η αξιοποίηση ψηφιακών δεδομένων μπορεί να ενισχύσει την **επιδημιολογική επιτήρηση και τη βιοασφάλεια**, επιτρέποντας ταχύτερη αναγνώριση ύποπτων μεταβολών, καλύτερη γεωχωρική εικόνα πιθανών εστιών και περισσότερο στοχευμένα μέτρα πρόληψης και ελέγχου.

Έξυπνα θερμοκήπια και ελεγχόμενη παραγωγή

Τα θερμοκήπια αποτελούν πεδίο στο οποίο ο ψηφιακός μετασχηματισμός μπορεί να έχει άμεσα και μετρήσιμα αποτελέσματα.

Αισθητήρες θερμοκρασίας, υγρασίας, διοξειδίου του άνθρακα και φωτισμού, αυτοματοποιημένος έλεγχος μικροκλίματος, άρδευσης και υδρολίπανσης, συστήματα μηχανικής όρασης και εργαλεία Τεχνητής Νοημοσύνης μπορούν να συμβάλουν στην αύξηση της παραγωγικότητας, στην καλύτερη ποιότητα και στη μείωση της κατανάλωσης νερού, ενέργειας και εισροών.

Η παρακολούθηση των φυτών σε πραγματικό χρόνο μπορεί επίσης να υποστηρίξει την έγκαιρη αναγνώριση ασθενειών, την πρόβλεψη παραγωγής και τον καλύτερο προγραμματισμό της συγκομιδής και διάθεσης.

Ευφυής μελισσοκομία

Η ψηφιακή τεχνολογία μπορεί να προσφέρει σημαντικά εργαλεία και στη μελισσοκομία, ιδιαίτερα λόγω της γεωγραφικής διασποράς και των συχνών μετακινήσεων των μελισσοσμηνών.

Ψηφιακές κυψέλες και συστήματα απομακρυσμένης παρακολούθησης μπορούν να αξιοποιούν αισθητήρες βάρους, θερμοκρασίας, υγρασίας και άλλων παραμέτρων, καθώς και γεωεντοπισμό, ώστε ο μελισσοκόμος να αποκτά καλύτερη εικόνα της κατάστασης των μελισσοσμηνών χωρίς να απαιτούνται συνεχείς επισκέψεις.

Η ανάλυση των δεδομένων μπορεί να συμβάλει στον καλύτερο προγραμματισμό των μετακινήσεων και των παρεμβάσεων και, όπου η τεχνολογία έχει επαρκώς τεκμηριωθεί, στην έγκαιρη αναγνώριση ασυνήθιστων μεταβολών που απαιτούν έλεγχο από τον μελισσοκόμο.

Ευφυής αλιεία

Στην αλιεία, η ψηφιακή τεχνολογία μπορεί να συμβάλει ταυτόχρονα στην οικονομική βιωσιμότητα του κλάδου, στην καλύτερη διαχείριση των αλιευτικών πόρων και στην αποτελεσματικότερη εποπτεία.

Ηλεκτρονικά ημερολόγια, ψηφιακή καταγραφή και γεωεντοπισμός αλιευτικής δραστηριότητας, δορυφορικά και ωκεανογραφικά δεδομένα, ηλεκτρονική ιχνηλασιμότητα των αλιευμάτων και σύγχρονα εργαλεία παρακολούθησης μπορούν να βελτιώσουν τη διαθέσιμη γνώση και να υποστηρίξουν την αντιμετώπιση της παράνομης, λαθραίας και άναρχης αλιείας (ΠΛΑ).

Παράλληλα, η αξιοποίηση δεδομένων μπορεί να υποστηρίξει καλύτερες αποφάσεις για τη διαχείριση των αλιευτικών πεδίων, την προστασία των αποθεμάτων και τον περιορισμό ανεπιθύμητων και παρεμπιπτόντων αλιευμάτων.

Ευφυείς υδατοκαλλιέργειες

Στις υδατοκαλλιέργειες, αισθητήρες οξυγόνου, θερμοκρασίας, αλατότητας και άλλων παραμέτρων ποιότητας του νερού, υποβρύχιες κάμερες, αυτοματοποιημένα συστήματα σίτισης και εργαλεία Τεχνητής Νοημοσύνης μπορούν να επιτρέψουν ακριβέστερη παρακολούθηση της παραγωγής.

Η εκτίμηση της βιομάζας, η παρακολούθηση της συμπεριφοράς των εκτρεφόμενων οργανισμών, η βελτιστοποίηση της σίτισης και η έγκαιρη αναγνώριση αποκλίσεων μπορούν να μειώσουν το κόστος, να βελτιώσουν την υγεία και την παραγωγικότητα και να περιορίσουν το περιβαλλοντικό αποτύπωμα.

Ρομποτική, αυτοματισμοί και αυτόνομα συστήματα

Η ρομποτική και οι αυτοματισμοί πρέπει να αποτελέσουν διακριτό πεδίο της νέας αγροδιατροφικής πολιτικής.

Αυτόνομα και ημιαυτόνομα γεωργικά μηχανήματα, συστήματα μηχανικής όρασης, ρομποτική ζιζανιοκτονία, στοχευμένοι ψεκασμοί, αυτοματοποιημένη διαλογή και, όπου η τεχνολογία είναι ώριμη και οικονομικά βιώσιμη, ρομποτική συγκομιδή μπορούν να μειώσουν τις απαιτούμενες εισροές και να αυξήσουν την ακρίβεια των εργασιών.

Αντίστοιχα, αυτοματισμοί μπορούν να εφαρμοστούν σε θερμοκήπια, κτηνοτροφικές εγκαταστάσεις, μονάδες υδατοκαλλιέργειας και άλλες παραγωγικές δραστηριότητες.

Η ρομποτική δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται ως τεχνολογική πολυτέλεια. Μπορεί να αποτελέσει μέρος της απάντησης στην αυξανόμενη έλλειψη εργατικών χεριών, ιδιαίτερα σε βαριές, επικίνδυνες, επαναλαμβανόμενες ή υψηλής ακρίβειας εργασίες.

Η δημόσια πολιτική δεν πρέπει, ωστόσο, να μετατραπεί σε μια νέα γενιά προγραμμάτων απλής επιδότησης εξοπλισμού. Η χρηματοδότηση της τεχνολογικής μετάβασης πρέπει να συνδέεται με πραγματική χρήση και, όπου είναι δυνατό, με μετρήσιμο παραγωγικό, οικονομικό ή περιβαλλοντικό αποτέλεσμα.

Η κατεύθυνση πρέπει να μετακινηθεί από το:

«επιδοτώ την αγορά ενός μηχανήματος»

στο:

«χρηματοδοτώ μια επένδυση που αποδεικνύει ότι μειώνει το κόστος, εξοικονομεί νερό ή ενέργεια, περιορίζει εισροές, αντιμετωπίζει ελλείψεις εργασίας ή αυξάνει την παραγωγικότητα και την ποιότητα».

Η τεχνολογία πρέπει, τέλος, να είναι προσβάσιμη και στις μικρές και μεσαίες εκμεταλλεύσεις. Συνεταιρισμοί, Ομάδες και Οργανώσεις Παραγωγών, συλλογικά σχήματα χρήσης εξοπλισμού και υπηρεσίες τεχνολογίας μπορούν να επιτρέψουν την κοινή αξιοποίηση ακριβού εξοπλισμού, ώστε η ψηφιακή μετάβαση να μη μετατραπεί σε νέο παράγοντα συγκέντρωσης και ανισότητας στον πρωτογενή τομέα.

➤ ***Ψηφιακή μεταποίηση και ποιότητα τροφίμων***

Ο ψηφιακός μετασχηματισμός της αγροδιατροφής δεν σταματά στην πύλη της αγροτικής εκμετάλλευσης. Η ανταγωνιστικότητα και η προστιθέμενη αξία της ελληνικής παραγωγής εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό και από τον τρόπο με τον οποίο τα προϊόντα διαλέγονται, αποθηκεύονται, μεταποιούνται, συσκευάζονται και διακινούνται.

Αισθητήρες, αυτοματισμοί, μηχανική όραση και εφαρμογές Τεχνητής Νοημοσύνης μπορούν να αξιοποιούνται στη διαλογή και στον ποιοτικό έλεγχο πρώτων υλών και τελικών προϊόντων, επιτρέποντας ταχύτερη και περισσότερο αντικειμενική αναγνώριση ποιοτικών χαρακτηριστικών και αποκλίσεων.

Η ψηφιακή παρακολούθηση κρίσιμων παραμέτρων στη μεταποίηση μπορεί να υποστηρίξει τον καλύτερο έλεγχο της παραγωγικής διαδικασίας, την πρόληψη αστοχιών, τη μείωση απωλειών και αποβλήτων και την αποτελεσματικότερη χρήση πρώτων υλών.

Ιδιαίτερη σημασία έχει η ψηφιακή παρακολούθηση της ψυκτικής αλυσίδας, με συνεχή καταγραφή κρίσιμων παραμέτρων κατά την αποθήκευση και τη μεταφορά ευπαθών προϊόντων. Η δυνατότητα έγκαιρης ειδοποίησης για αποκλίσεις μπορεί να περιορίσει

απώλειες, να ενισχύσει την ασφάλεια των τροφίμων και να προστατεύσει την ποιότητα μέχρι τον τελικό προορισμό.

Παράλληλα, η ανάλυση δεδομένων μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την ενεργειακή βελτιστοποίηση των μονάδων μεταποίησης και αποθήκευσης, την καλύτερη πρόβλεψη αναγκών και τον περιορισμό του κόστους.

Η σύνδεση των δεδομένων της πρωτογενούς παραγωγής με τα δεδομένα της μεταποίησης, της συσκευασίας και της διακίνησης αποτελεί, τέλος, βασική προϋπόθεση για την πραγματική ιχνηλασιμότητα από την πρώτη ύλη έως το τελικό προϊόν.

Έτσι δημιουργείται η ψηφιακή συνέχεια πάνω στην οποία μπορεί να στηριχθεί η επόμενη μεγάλη παρέμβαση: η διαφάνεια σε ολόκληρη την αγροδιατροφική αλυσίδα, από την παραγωγή και τις εισαγωγές έως την αγορά και τον καταναλωτή.

➤ **Ψηφιακή πρόληψη και εκτίμηση αγροτικών ζημιών**

Η κλιματική κρίση αυξάνει τη συχνότητα, την ένταση και την πολυπλοκότητα των κινδύνων που αντιμετωπίζει η αγροτική παραγωγή. Η ψηφιακή τεχνολογία μπορεί να συμβάλει ουσιαστικά τόσο στην πρόληψη και την έγκαιρη προειδοποίηση όσο και στην ταχύτερη, αντικειμενικότερη και περισσότερο τεκμηριωμένη εκτίμηση των ζημιών.

Η πρώτη μεγάλη αλλαγή πρέπει να αφορά τη μετάβαση από ένα σύστημα που ενεργοποιείται κυρίως μετά την επέλευση της ζημιάς σε ένα σύστημα που αξιοποιεί τα διαθέσιμα δεδομένα και πριν από το συμβάν.

Μετεωρολογικά και κλιματικά δεδομένα, δορυφορικές παρατηρήσεις, γεωχωρικές πληροφορίες και επιστημονικά μοντέλα μπορούν να συνδυάζονται ώστε να δημιουργούνται έγκαιρες και γεωγραφικά στοχευμένες προειδοποιήσεις για ακραία καιρικά φαινόμενα και άλλους κινδύνους που απειλούν την παραγωγή.

Οι προειδοποιήσεις αυτές πρέπει, όπου είναι εφικτό, να συνδέονται με την ψηφιακή εικόνα της εκμετάλλευσης, ώστε ο παραγωγός να λαμβάνει προσωποποιημένη ενημέρωση για τον συγκεκριμένο κίνδυνο που αφορά τη δική του παραγωγή και περιοχή, μαζί με τις διαθέσιμες οδηγίες πρόληψης.

Η ίδια ψηφιακή υποδομή μπορεί να αλλάξει ριζικά και τον τρόπο με τον οποίο καταγράφονται και εκτιμώνται οι ζημιές μετά από ένα ακραίο γεγονός.

Δορυφορικά δεδομένα, γεωεντοπισμένες φωτογραφίες, μετεωρολογικά στοιχεία, τηλεπισκόπηση, ιστορική εικόνα του αγροτεμαχίου και εργαλεία Τεχνητής Νοημοσύνης μπορούν να υποστηρίξουν ένα υβριδικό σύστημα ψηφιακής εκτίμησης ζημιών.

Μετά από ένα ακραίο φαινόμενο, το σύστημα μπορεί να εντοπίζει αυτόματα τις δυνητικά πληγείσες περιοχές, να συγκρίνει την εικόνα πριν και μετά το συμβάν και να υποστηρίζει την ιεράρχηση και καλύτερη στόχευση των επιτόπιων ελέγχων.

Ο γεωτεχνικός εκτιμητής δεν καταργείται. Αποκτά περισσότερα και καλύτερα εργαλεία. Οι φυσικοί έλεγχοι μπορούν να επικεντρώνονται στις περιπτώσεις όπου είναι πραγματικά αναγκαίοι, ενώ η τεχνολογία μπορεί να επιταχύνει την επεξεργασία μεγάλου αριθμού δηλώσεων και να ενισχύσει την τεκμηρίωση της εκτίμησης.

Σε περιπτώσεις όπου η φύση και η έκταση ενός φαινομένου μπορούν να αποδειχθούν με επαρκή αξιοπιστία από αντικειμενικά δεδομένα, πρέπει να εξεταστεί η δυνατότητα απλούστερων και ταχύτερων διαδικασιών, πάντοτε με σαφείς κανόνες, ανθρώπινη εποπτεία και δικαίωμα επανεξέτασης.

Στόχος είναι η δημιουργία μιας συνεχούς ψηφιακής αλυσίδας:

πρόγνωση κινδύνου → έγκαιρη προειδοποίηση → καταγραφή συμβάντος → εκτίμηση ζημιάς → έλεγχος → αποζημίωση.

Η εξειδίκευση των σχετικών παρεμβάσεων πρέπει να πραγματοποιηθεί σε συνέργεια με το αυτοτελές κεφάλαιο του πορίσματος για τον ΕΛΓΑ και την κλιματική κρίση.

➤ **ΑΓΟΡΑ 360° – Ψηφιακή διαφάνεια από την παραγωγή και τα σύνορα έως το ράφι**

Η ψηφιακή μετάβαση της αγροδιατροφής δεν ολοκληρώνεται στην παραγωγή. Πρέπει να καλύπτει ολόκληρη τη διαδρομή του προϊόντος και να δίνει στην Πολιτεία σύγχρονα εργαλεία για την προστασία της ελληνικής παραγωγής, την αντιμετώπιση των ελληνοποιήσεων, της νοθείας και της αγροδιατροφικής απάτης, την παρακολούθηση κρίσιμων αποθεμάτων και την ενίσχυση της διαφάνειας στην αγορά.

Προτείνεται η ανάπτυξη του **ΑΓΟΡΑ 360°**, μιας ενιαίας διαλειτουργικής ψηφιακής υποδομής που θα συνδέει, χωρίς να δημιουργεί νέες παράλληλες δηλωτικές υποχρεώσεις, τα διαθέσιμα δεδομένα σε ολόκληρη την αγροδιατροφική αλυσίδα:

παραγωγή → εισαγωγή → παρτίδα → διακίνηση → μεταποίηση → εμπορία → τελικό προϊόν.

Το ΑΓΟΡΑ 360° δεν πρέπει να αποτελεί μία ακόμη βάση δεδομένων. Πρέπει να λειτουργεί ως ψηφιακό επίπεδο διασύνδεσης των υφιστάμενων πληροφοριακών συστημάτων και δεδομένων, με σαφείς κανόνες πρόσβασης, προστασίας των προσωπικών και εμπορικά ευαίσθητων πληροφοριών και αξιοποίησης αποκλειστικά για θεμιτούς και προκαθορισμένους σκοπούς.

Η αρχή είναι απλή:

δεν ζητάμε από την επιχείρηση ή τον παραγωγό να δηλώσει ξανά όσα έχουν ήδη δηλωθεί – διασυνδέουμε τις πληροφορίες που ήδη παράγονται.

Με τη διαλειτουργικότητα παραγωγικών μητρώων, φορολογικών και τελωνειακών δεδομένων, ψηφιακών παραστατικών διακίνησης, συστημάτων ιχνηλασιμότητας και άλλων νόμιμα διαθέσιμων πηγών, η Πολιτεία μπορεί να αποκτήσει μια πολύ πληρέστερη εικόνα των πραγματικών ροών προϊόντων.

Το ΑΓΟΡΑ 360° συγκροτείται γύρω από έξι αλληλοσυνδεόμενες λειτουργίες.

Ψηφιακό Ισοζύγιο Προϊόντος – απέναντι στις ελληνοποιήσεις

Για προϊόντα και κλάδους αυξημένου κινδύνου προτείνεται η σταδιακή ανάπτυξη Ψηφιακού Ισοζυγίου Προϊόντος, προσαρμοσμένου στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά κάθε αγοράς.

Η βασική λογική είναι:

αρχικό απόθεμα + εγχώρια παραγωγή + εισαγωγές – εξαγωγές – μεταποίηση – πωλήσεις = αναμενόμενο υπόλοιπο.

Η σύνθεση δεδομένων παραγωγής, εισαγωγών, εξαγωγών, διακίνησης, μεταποίησης και εμπορίας μπορεί να επιτρέπει την αυτόματη αναγνώριση σημαντικών ποσοτικών αποκλίσεων.

Όταν, για παράδειγμα, οι ποσότητες ενός προϊόντος που εμφανίζονται στην αγορά ως ελληνικής προέλευσης δεν μπορούν να δικαιολογηθούν από την τεκμηριωμένη εγχώρια παραγωγή και τις καταγεγραμμένες εμπορικές ροές, το σύστημα θα μπορεί να δημιουργεί σήμα αυξημένου κινδύνου για στοχευμένο έλεγχο.

Το ίδιο μπορεί να συμβαίνει όταν μία επιχείρηση εμφανίζει εισροές, εκροές ή αποθέματα που αποκλίνουν σημαντικά από τα αναμενόμενα μεγέθη του συγκεκριμένου προϊόντος και της παραγωγικής της δραστηριότητας.

Το ψηφιακό σήμα κινδύνου δεν αποτελεί απόδειξη παράβασης ούτε τεκμήριο ενοχής. Αποτελεί εργαλείο ώστε οι ελεγκτικοί μηχανισμοί να κατευθύνουν τους περιορισμένους πόρους τους εκεί όπου τα δεδομένα υποδεικνύουν μεγαλύτερη πιθανότητα παρατυπίας.

Η κατεύθυνση είναι: περισσότεροι έξυπνοι και στοχευμένοι έλεγχοι.

Ψηφιακός έλεγχος νοθείας και αγροδιατροφικής απάτης

Η ίδια υποδομή μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση της νοθείας και της οργανωμένης αγροδιατροφικής απάτης.

Η διασταύρωση μεγάλου όγκου δεδομένων μπορεί να αναδεικνύει ασυνήθιστα μοτίβα συναλλαγών, επαναλαμβανόμενες αποκλίσεις, μη αναμενόμενες μεταβολές ποσοτήτων και άλλους δείκτες που δικαιολογούν περαιτέρω διερεύνηση.

Εργαλεία ανάλυσης δεδομένων και Τεχνητής Νοημοσύνης μπορούν να υποστηρίξουν βαθμολόγηση κινδύνου (risk scoring) επιχειρήσεων, προϊόντων, παρτίδων και συναλλαγών, ώστε οι έλεγχοι να πραγματοποιούνται με βάση αντικειμενικά κριτήρια κινδύνου.

Η ψηφιακή ανάλυση δεν υποκαθιστά τον φυσικό έλεγχο, τη δειγματοληψία ή την εργαστηριακή εξέταση.

Τους κατευθύνει εκεί όπου είναι πιθανότερο να χρειάζονται.

Παράλληλα, τα μοντέλα που χρησιμοποιούνται από δημόσιες αρχές για την επιλογή επιχειρήσεων προς έλεγχο πρέπει να διαθέτουν θεσμική εποπτεία και να μην παράγουν αυτοματοποιημένες κυρώσεις χωρίς ανθρώπινη αξιολόγηση.

Εθνική ψηφιακή εικόνα παραγωγής και αποθεμάτων

Μια σύγχρονη αγροδιατροφική πολιτική απαιτεί η χώρα να γνωρίζει με πολύ μεγαλύτερη ακρίβεια **τι** παράγει, **τι** εισάγει, **τι** εξάγει, **τι** μεταποιεί, **τι** διακινεί και **τι** διαθέτει.

Προτείνεται, στο πλαίσιο του ΑΓΟΡΑ 360°, η ανάπτυξη Ψηφιακού Πίνακα Αγροδιατροφικής Εικόνας της Χώρας, ο οποίος θα συνθέτει αυτοματοποιημένα, όπου αυτό είναι νομικά και τεχνικά εφικτό, δεδομένα παραγωγικών μητρώων, εισαγωγών και εξαγωγών, myDATA, ψηφιακών παραστατικών διακίνησης και υφιστάμενων υποχρεώσεων δήλωσης αποθεμάτων.

Η βασική αρχή πρέπει και εδώ να είναι σαφής:

δεν δημιουργούμε μία ακόμη δήλωση αποθεμάτων – αξιοποιούμε πρώτα τα δεδομένα που ήδη παράγονται.

Η εικόνα αυτή μπορεί να επιτρέψει στην Πολιτεία να παρακολουθεί σχεδόν σε πραγματικό χρόνο ή με την αναγκαία συχνότητα, ανάλογα με το προϊόν, κρίσιμες μεταβολές στην παραγωγή, στις εμπορικές ροές και στα διαθέσιμα αποθέματα.

Μπορεί επίσης να υποστηρίξει την έγκαιρη αναγνώριση ασυνήθιστων ελλείψεων ή πλεονασμάτων, την αντιμετώπιση κρίσεων και τον καλύτερο σχεδιασμό πολιτικών επισιτιστικής ασφάλειας.

Τα στοιχεία που δημοσιοποιούνται προς την αγορά και την κοινωνία πρέπει να είναι συγκεντρωτικά και να προστατεύουν πλήρως το εμπορικό απόρρητο και τα δικαιώματα των επιμέρους επιχειρήσεων.

Ψηφιακή Ταυτότητα Προϊόντος και Ετικέτας

Προτείνεται η ανάπτυξη Ψηφιακής Ταυτότητας Αγροδιατροφικού Προϊόντος, μέσω της οποίας θα μπορούν να οργανώνονται με ενιαίο τρόπο τα βασικά στοιχεία ταυτότητας ενός προϊόντος, οι προβλεπόμενες ενδείξεις, οι πιστοποιήσεις και, όπου απαιτείται, οι εμπρόσθιες και οπίσθιες όψεις της ετικέτας.

Η πρόταση δεν αφορά τη δημιουργία ενός γενικευμένου συστήματος κρατικής προέγκρισης κάθε ετικέτας πριν ένα προϊόν κυκλοφορήσει στην αγορά.

Η ψηφιακή πλατφόρμα μπορεί όμως να παρέχει αυτοματοποιημένο προέλεγχο συμμόρφωσης, επισημαίνοντας πιθανές ελλείψεις ή αντιφάσεις και διασταυρώνοντας, όπου είναι δυνατό, προστατευόμενες ονομασίες, γεωγραφικές ενδείξεις, πιστοποιήσεις και άλλες θεσμοθετημένες ιδιότητες του προϊόντος.

Με την αξιοποίηση Τεχνητής Νοημοσύνης μπορούν να αναπτυχθούν εργαλεία που υποβοηθούν επιχειρήσεις και ελεγκτικές αρχές στον έλεγχο της πληρότητας και συνέπειας των υποχρεωτικών ενδείξεων, χωρίς να μεταφέρουν την τελική νομική ευθύνη από τον οικονομικό φορέα ή την αρμόδια αρχή σε έναν αλγόριθμο.

Σε επόμενο επίπεδο, η ψηφιακή ταυτότητα μπορεί να συνδέεται με την παρτίδα και τα δεδομένα ιχνηλασιμότητας, δημιουργώντας μια ψηφιακή συνέχεια από την πρώτη ύλη έως το τελικό προϊόν.

Έτσι, το ίδιο ψηφιακό οικοσύστημα μπορεί να υπηρετεί ταυτόχρονα την επιχείρηση, τον έλεγχο και την ενημέρωση του καταναλωτή.

Ηλεκτρονικά δημοπρατήρια και νέες ψηφιακές αγορές

Η τεχνολογία μπορεί να ενισχύσει και τη θέση του παραγωγού στην εμπορία, διευρύνοντας την πρόσβαση σε αγοραστές και δημιουργώντας μεγαλύτερη διαφάνεια στη διαδικασία διαμόρφωσης των τιμών.

Προτείνεται η δημιουργία κοινής θεσμικής και τεχνικής υποδομής πάνω στην οποία συνεταιρισμοί, Ομάδες και Οργανώσεις Παραγωγών και άλλοι πιστοποιημένοι φορείς θα μπορούν να αναπτύσσουν ηλεκτρονικά δημοπρατήρια αγροδιατροφικών προϊόντων.

Δεν προτείνεται η δημιουργία ενός ενιαίου κρατικού ηλεκτρονικού καταστήματος.

Το Δημόσιο πρέπει να δημιουργήσει τις προϋποθέσεις: κοινά πρότυπα για την ψηφιακή ταυτότητα της παρτίδας, την ποσότητα, τα ποιοτικά χαρακτηριστικά, την προέλευση, τις πιστοποιήσεις, τους όρους παράδοσης, την πιστοποίηση των συμμετεχόντων και την ασφαλή διενέργεια των συναλλαγών.

Πάνω σε αυτή την υποδομή μπορούν να αναπτύσσονται διαφορετικές αγορές και δημοπρατήρια ανά προϊόν και παραγωγικό κλάδο.

Η ψηφιακή εμπορία δεν αντικαθιστά τα συλλογικά σχήματα. Αντίθετα, μπορεί να ενισχύσει τον ρόλο των συνεταιρισμών και των Οργανώσεων Παραγωγών ως φορέων συγκέντρωσης προσφοράς, τυποποίησης, πιστοποίησης και οργανωμένης πρόσβασης στην αγορά.

Διαφάνεια τιμών και καλύτερη γνώση της αγοράς

Η διαφάνεια στην αγροδιατροφική αλυσίδα δεν αφορά μόνο την προέλευση και τη διακίνηση των προϊόντων. Αφορά και την καλύτερη γνώση των πραγματικών συνθηκών υπό τις οποίες λειτουργεί η αγορά.

Με κατάλληλη ανωνυμοποίηση και προστασία του εμπορικού απορρήτου, τα δεδομένα του ΑΓΟΡΑ 360° και των ηλεκτρονικών δημοπρατηρίων μπορούν να συμβάλουν στη δημιουργία αξιόπιστων δεικτών για την εξέλιξη τιμών, ποσοτήτων και εμπορικών ροών ανά προϊόν και περιοχή.

Ο παραγωγός πρέπει να έχει πρόσβαση σε καλύτερη πληροφόρηση για την αγορά στην οποία καλείται να διαπραγματευτεί, ενώ η Πολιτεία πρέπει να διαθέτει καλύτερα εργαλεία για την παρακολούθηση της λειτουργίας της αγροδιατροφικής αλυσίδας.

Στόχος δεν είναι η κρατική διαμόρφωση των τιμών, αλλά η μείωση της ασυμμετρίας πληροφόρησης και η ενίσχυση της διαφάνειας και της διαπραγματευτικής θέσης του παραγωγού.

Το ΑΓΟΡΑ 360° μπορεί έτσι να αποτελέσει μία ενιαία ψηφιακή υποδομή που συνδέει:

ιχνηλασιμότητα – ελληνοποιήσεις – νοθεία – αποθέματα – ταυτότητα προϊόντος – ηλεκτρονικές αγορές – διαφάνεια τιμών.

Και να υπηρετεί έναν σαφή στόχο:

να γνωρίζει καλύτερα η Πολιτεία τι συμβαίνει στην αγορά, να προστατεύεται αποτελεσματικότερα ο παραγωγός από τον αθέμιτο ανταγωνισμό και να γνωρίζει καλύτερα ο καταναλωτής τι αγοράζει.

➤ **Ψηφιακή κυριαρχία, ασφάλεια και εμπιστοσύνη**

Όσο περισσότερο η αγροδιατροφική παραγωγή, η δημόσια διοίκηση, οι πληρωμές, οι έλεγχοι και η λειτουργία της αγοράς εξαρτώνται από ψηφιακά συστήματα και δεδομένα, τόσο περισσότερο η κυβερνοασφάλεια, η ανθεκτικότητα των υποδομών και η προστασία των δεδομένων μετατρέπονται σε ζήτημα παραγωγικής και εθνικής ασφάλειας.

Μία κυβερνοεπίθεση ή μία εκτεταμένη τεχνική αστοχία σε κρίσιμο πληροφοριακό σύστημα δεν αποτελεί πλέον απλώς πρόβλημα πληροφορικής. Μπορεί να επηρεάσει την υποβολή αιτήσεων, την καταβολή ενισχύσεων και αποζημιώσεων, τη λειτουργία μητρώων, την ιχνηλασιμότητα προϊόντων, τις εμπορικές συναλλαγές ή ακόμη και συνδεδεμένες παραγωγικές υποδομές.

Για τον λόγο αυτό, κάθε κρίσιμη ψηφιακή υποδομή του αγροδιατροφικού τομέα πρέπει να σχεδιάζεται εξ αρχής με την αρχή της ασφάλειας και της προστασίας δεδομένων ήδη από τον σχεδιασμό (security and privacy by design) και όχι να επιχειρείται η θωράκισή της εκ των υστέρων.

Απαιτούνται υψηλές προδιαγραφές κυβερνοασφάλειας, ισχυρή ταυτοποίηση και διαχείριση δικαιωμάτων πρόσβασης, καταγραφή των ενεργειών στα κρίσιμα συστήματα, τακτικός έλεγχος ευπαθειών, ασφαλή αντίγραφα δεδομένων, σχέδια επιχειρησιακής συνέχειας και δυνατότητα ταχείας αποκατάστασης μετά από σοβαρό περιστατικό.

Ιδιαίτερη προσοχή απαιτείται στις συνδεδεμένες συσκευές, στους αισθητήρες, στα γεωργικά μηχανήματα, στα συστήματα τηλεμετρίας, στα αυτοματοποιημένα θερμοκήπια, στα αρδευτικά συστήματα και στις άλλες εφαρμογές του Διαδικτύου των Πραγμάτων. Η αύξηση των συνδεδεμένων συσκευών αυξάνει ταυτόχρονα και την επιφάνεια πιθανής ψηφιακής επίθεσης.

Η κυβερνοασφάλεια πρέπει επομένως να ενσωματωθεί και στην εκπαίδευση των παραγωγών, των συνεταιρισμών, των γεωργικών συμβούλων και των αγροδιατροφικών επιχειρήσεων, με πρακτικές οδηγίες για ασφαλή πρόσβαση, προστασία λογαριασμών, ηλεκτρονική απάτη και ασφαλή χρήση ψηφιακών εφαρμογών και εξοπλισμού.

Παράλληλα, η χώρα πρέπει να περιορίσει τον κίνδυνο τεχνολογικού εγκλωβισμού σε κλειστά συστήματα και συγκεκριμένους προμηθευτές.

Τα πληροφοριακά συστήματα και οι ψηφιακές υποδομές που αναπτύσσονται με δημόσιους ή ευρωπαϊκούς πόρους πρέπει, στον βαθμό που είναι τεχνικά και νομικά εφικτό, να βασίζονται σε ανοιχτά πρότυπα, τεκμηριωμένες διεπαφές και δυνατότητα μεταφοράς δεδομένων και αλλαγής παρόχου.

Η δημόσια διοίκηση πρέπει να διατηρεί ουσιαστικό έλεγχο των κρίσιμων δεδομένων, των προδιαγραφών και της αρχιτεκτονικής των συστημάτων της, ακόμη και όταν η ανάπτυξη ή η τεχνική λειτουργία επιμέρους υποδομών ανατίθεται σε εξωτερικούς αναδόχους.

Η ψηφιακή κυριαρχία δεν σημαίνει ότι το κράτος πρέπει να κατασκευάζει μόνο του κάθε τεχνολογία. Σημαίνει ότι δεν πρέπει να εξαρτάται από έναν προμηθευτή για να έχει πρόσβαση στα δικά του δεδομένα, να αλλάξει ένα σύστημα ή να συνεχίσει μία κρίσιμη δημόσια λειτουργία.

Η εμπιστοσύνη αποτελεί τελικά προϋπόθεση της ίδιας της ψηφιακής μετάβασης. Ο παραγωγός πρέπει να γνωρίζει ότι τα δεδομένα του προστατεύονται, ότι χρησιμοποιούνται για σαφείς και νόμιμους σκοπούς και ότι οι ψηφιακές υπηρεσίες στις οποίες καλείται να βασιστεί είναι ασφαλείς, αξιόπιστες και ανθεκτικές.

➤ *Από τα ψηφιακά έργα στα μετρήσιμα αποτελέσματα*

Η πέμπτη θεμελιώδης αρχή του σχεδίου —ότι κάθε ψηφιακή επένδυση πρέπει να παράγει μετρήσιμο όφελος— πρέπει να μεταφραστεί σε συγκεκριμένο σύστημα αξιολόγησης. Η επιτυχία της ψηφιακής πολιτικής δεν μπορεί να μετριέται πλέον από τον αριθμό των εφαρμογών που δημιουργήθηκαν, των πληροφοριακών συστημάτων που παραδόθηκαν, των αισθητήρων που εγκαταστάθηκαν ή των κονδυλίων που απορροφήθηκαν.

Το κρίσιμο ερώτημα πρέπει να είναι:

τι άλλαξε στην πράξη για τον παραγωγό, την παραγωγή, τη δημόσια διοίκηση και την αγροδιατροφική οικονομία;

Κάθε σημαντικό ψηφιακό έργο στον αγροδιατροφικό τομέα πρέπει να συνοδεύεται εξ αρχής από σαφείς και δημοσιοποιημένους δείκτες αποτελέσματος, οι οποίοι θα επιτρέπουν την αντικειμενική αξιολόγησή του.

Οι δείκτες αυτοί πρέπει, ανάλογα με το αντικείμενο της παρέμβασης, να μετρούν μεταξύ άλλων:

- τη μείωση του διοικητικού χρόνου και των δικαιολογητικών που απαιτούνται από τον παραγωγό,
- τη μείωση των επαναλαμβανόμενων καταχωρίσεων των ίδιων στοιχείων,
- τον χρόνο διεκπεραίωσης αιτήσεων, ελέγχων και αποζημιώσεων,
- τη μείωση λαθών και διοικητικών εκκρεμοτήτων,
- την πραγματική χρήση των ψηφιακών υπηρεσιών από τους παραγωγούς,
- τη γεωγραφική και ηλικιακή διάχυση των νέων τεχνολογιών,
- την εξοικονόμηση νερού, ενέργειας, λιπασμάτων και φυτοπροστατευτικών προϊόντων όπου αυτή αποτελεί στόχο του έργου,
- τη μείωση του κόστους παραγωγής,
- τη μεταβολή της παραγωγικότητας και της ποιότητας,
- την ταχύτητα εντοπισμού και αντιμετώπισης παρατυπιών,
- και την πραγματική οικονομική απόδοση των δημόσιων επενδύσεων.

Για τα έργα ευφούς γεωργίας, άρδευσης, ρομποτικής και αυτοματισμών πρέπει να προβλέπεται, όπου είναι εφικτό, μέτρηση της κατάστασης πριν από την παρέμβαση και μετά από αυτήν, ώστε να είναι δυνατό να αποδειχθεί το πραγματικό αποτέλεσμα.

Αντίστοιχα, τα μεγάλα ψηφιακά έργα πρέπει να συνοδεύονται από ανεξάρτητη αξιολόγηση, δημοσιοποίηση βασικών στοιχείων προόδου και αποτελεσμάτων και σαφή εικόνα για το συνολικό κόστος δημιουργίας, λειτουργίας και συντήρησής τους.

Η δημόσια χρηματοδότηση πρέπει σταδιακά να μετακινηθεί από τη λογική της απλής προμήθειας εξοπλισμού προς τη λογική της χρηματοδότησης αποτελέσματος.

Δεν αρκεί να γνωρίζουμε πόσοι αισθητήρες αγοράστηκαν. Πρέπει να γνωρίζουμε εάν μειώθηκε η κατανάλωση νερού.

Δεν αρκεί να γνωρίζουμε πόσα πληροφοριακά συστήματα δημιουργήθηκαν. Πρέπει να γνωρίζουμε εάν μειώθηκαν οι διαδικασίες και ο χρόνος που απαιτείται από τον παραγωγό.

Δεν αρκεί να γνωρίζουμε πόσα συστήματα Τεχνητής Νοημοσύνης εγκαταστάθηκαν. Πρέπει να γνωρίζουμε εάν βελτίωσαν την ποιότητα των υπηρεσιών, την πρόληψη, την παραγωγικότητα ή την αποτελεσματικότητα των ελέγχων.

Δεν αρκεί να γνωρίζουμε πόσα χρήματα απορροφήθηκαν.

Πρέπει να γνωρίζουμε ποια αξία δημιουργήθηκε.

Παράλληλα, κάθε νέο μεγάλο ψηφιακό έργο πρέπει πριν από τη χρηματοδότησή του να ελέγχεται ως προς το εάν υπάρχει ήδη αντίστοιχη δημόσια υποδομή, εάν μπορεί να επεκταθεί υφιστάμενο σύστημα και εάν έχουν διασφαλιστεί εξαρχής η διαλειτουργικότητα και η βιώσιμη λειτουργία του μετά τη λήξη της χρηματοδότησης.

Η χώρα δεν χρειάζεται περισσότερες ψηφιακές «νησίδες». Χρειάζεται λιγότερα, καλύτερα διασυνδεδεμένα και πραγματικά χρησιμοποιούμενα συστήματα.

Ο ψηφιακός μετασχηματισμός του αγροδιατροφικού τομέα δεν αποτελεί αυτοσκοπό ούτε ένα ακόμη πεδίο τεχνολογικών προμηθειών. Αποτελεί εργαλείο για έναν συγκεκριμένο παραγωγικό και κοινωνικό στόχο: να παράγει η χώρα περισσότερο και καλύτερα, με μικρότερο κόστος και λιγότερη σπατάλη πόρων, να προστατεύει αποτελεσματικότερα τον παραγωγό και τον καταναλωτή και να δημιουργεί μεγαλύτερη προστιθέμενη αξία από την ελληνική παραγωγή.

Η μετάβαση αυτή απαιτεί αλλαγή φιλοσοφίας.

Από το κράτος που ζητά επανειλημμένα στοιχεία, στο κράτος που διασυνδέει τις πληροφορίες που ήδη διαθέτει.

Από τα δεδομένα που χρησιμοποιούνται κυρίως για τη δήλωση και τον έλεγχο, στα δεδομένα που επιστρέφουν στον παραγωγό ως γνώση, υπηρεσία και παραγωγικό εργαλείο.

Από τις αποσπασματικές ψηφιακές εφαρμογές, σε ένα ενιαίο και διαλειτουργικό αγροδιατροφικό οικοσύστημα.

Από την οριζόντια επιδότηση εξοπλισμού, στην τεχνολογία που αποδεικνύει το αποτέλεσμα που παράγει.

Από τους τυχαίους ελέγχους, στους στοχευμένους ελέγχους που αξιοποιούν δεδομένα και σύγχρονα εργαλεία ανάλυσης.

Από την αντιμετώπιση της ζημιάς μόνο αφού συμβεί, στην πρόληψη, την έγκαιρη προειδοποίηση και την ταχύτερη τεκμηριωμένη αποκατάσταση.

Από την τεχνολογία ως προνόμιο των μεγαλύτερων εκμεταλλεύσεων, στην τεχνολογία ως προσβάσιμο παραγωγικό εργαλείο για τον μικρό και μεσαίο παραγωγό, τα συλλογικά σχήματα και κάθε παραγωγική περιοχή της χώρας.

Η Ελλάδα μπορεί να μετατρέψει την ψηφιακή μετάβαση σε πραγματικό συγκριτικό πλεονέκτημα για την αγροδιατροφή της. Αυτό όμως προϋποθέτει ότι το ψηφιακό κράτος, η γνώση, τα δεδομένα, η Τεχνητή Νοημοσύνη και η τεχνολογία θα σχεδιάζονται γύρω από τις ανάγκες της παραγωγής και όχι γύρω από τις ανάγκες των ίδιων των πληροφοριακών συστημάτων.

Το ζητούμενο δεν είναι ένας αγρότης που θα πρέπει να γίνει ειδικός στην ψηφιακή διοίκηση για να μπορέσει να παράγει.

Το ζητούμενο είναι ένα κράτος και ένα ψηφιακό οικοσύστημα αρκετά έξυπνα ώστε να του επιτρέπουν να ασχολείται περισσότερο με αυτό που πραγματικά γνωρίζει: να παράγει.

Διεπαγγελματικές Οργανώσεις – Συνεταιρισμοί

Η ενίσχυση της συλλογικής οργάνωσης αποτελεί μία από τις βασικές προϋποθέσεις για τη μετάβαση του ελληνικού πρωτογενούς τομέα από ένα μοντέλο μικρών και κατακερματισμένων εκμεταλλεύσεων σε ένα περισσότερο ανταγωνιστικό, εξωστρεφές και ανθεκτικό παραγωγικό πρότυπο. Η ελληνική αγροτιά χαρακτηρίζεται από μικρό μέγεθος εκμεταλλεύσεων, περιορισμένη διαπραγματευτική δύναμη των παραγωγών, υψηλό κόστος παραγωγής και δυσκολίες πρόσβασης σε χρηματοδότηση, τεχνολογία και οργανωμένη αγορά. Σε αυτό το περιβάλλον, οι συνεταιρισμοί, οι Ομάδες Παραγωγών και οι Διεπαγγελματικές Οργανώσεις μπορούν να λειτουργήσουν ως μηχανισμοί συγκέντρωσης παραγωγής, μείωσης του κόστους, ενίσχυσης της διαπραγματευτικής ισχύος, πρόσβασης σε επενδύσεις και δημιουργίας προστιθέμενης αξίας.

Η σημασία των συλλογικών σχημάτων αναδείχθηκε με ιδιαίτερη σαφήνεια και κατά τις εργασίες της Διακομματικής Επιτροπής. Η μελέτη του Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών επισημαίνει ότι μόλις το 24% των Ελλήνων αγροτών συμμετέχει σε συνεταιρισμούς, ποσοστό σημαντικά χαμηλότερο από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Το χαμηλό αυτό ποσοστό δεν αποτελεί απλώς ένα οργανωτικό έλλειμμα. Αποτυπώνει σε σημαντικό βαθμό την κρίση εμπιστοσύνης που έχει δημιουργηθεί διαχρονικά γύρω από τον συνεταιριστικό θεσμό, ως αποτέλεσμα τόσο ιστορικών φαινομένων κακοδιοίκησης και αδυναμιών διακυβέρνησης όσο και της απουσίας μιας σταθερής πολιτικής που θα ενίσχυε τα υγιή και παραγωγικά συνεταιριστικά σχήματα.

Η εικόνα αυτή, ωστόσο, δεν δικαιολογεί την απαξίωση του συνεταιριστικού θεσμού. Αντιθέτως, τα παραδείγματα που παρουσιάστηκαν στη Διακομματική καταδεικνύουν ότι όταν ένας συνεταιρισμός διαθέτει επαγγελματική διοίκηση, σαφείς κανόνες λειτουργίας, οικονομική πειθαρχία και πραγματική συμμετοχή των μελών του, μπορεί να αποτελέσει ισχυρό αναπτυξιακό εργαλείο.

Παράλληλα, από τις παρεμβάσεις των φορέων προέκυψε ότι το πρόβλημα δεν αφορά μόνο την εσωτερική λειτουργία των συνεταιρισμών. Αφορά και το θεσμικό και οικονομικό περιβάλλον μέσα στο οποίο καλούνται να λειτουργήσουν. Για παράδειγμα αναδείχθηκε η δυσκολία λήψης αποφάσεων σε μεγάλα συνεταιριστικά σχήματα εξαιτίας των απαιτήσεων αυξημένης απαρτίας, η ανάγκη ουσιαστικότερων φορολογικών και άλλων κινήτρων, οι καθυστερήσεις στα προγράμματα των Οργανώσεων Ελαιοργαλικών Φορέων, αλλά και η ανάγκη συνεταιριστικής εκπαίδευσης. Ακόμη, επισημάνθηκε ότι η περιορισμένη πρόσβαση σε κεφάλαιο κίνησης και η καθυστέρηση των ενισχύσεων δημιουργούν σοβαρές πιέσεις στη

ρευστότητα των συνεταιρισμών. Οι ίδιες δυσκολίες αποτυπώνονται και στη μελέτη του Γεωπονικού Πανεπιστημίου, σύμφωνα με την οποία η πρόσβαση σε χρηματοδότηση εξακολουθεί να αποτελεί σημαντικό εμπόδιο, ιδίως λόγω του υψηλού κόστους δανεισμού, της δυσκολίας πρόσβασης σε κεφάλαιο κίνησης και των καθυστερήσεων στις πληρωμές.

Ιδιαίτερη σημασία έχει και το ζήτημα της κλίμακας. Η ελληνική γεωργία δεν μπορεί να αντιμετωπίσει τις απαιτήσεις των διεθνών αγορών με χιλιάδες μικρές και κατακερματισμένες παραγωγικές μονάδες που λειτουργούν μεμονωμένα. Η συλλογική οργάνωση δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται μόνο ως τρόπος από κοινού διάθεσης του προϊόντος. Αντίθετα, πρέπει να συνδέεται με την επίτευξη οικονομιών κλίμακας, τη συγκέντρωση επενδύσεων, την τυποποίηση, την πιστοποίηση, την καινοτομία, την ψηφιακή γεωργία και την πρόσβαση στις διεθνείς αγορές.

Στο ίδιο πλαίσιο, κρίσιμος είναι ο ρόλος των Διεπαγγελματικών Οργανώσεων. Σε αντίθεση με τους συνεταιρισμούς και τις Ομάδες Παραγωγών, οι Διεπαγγελματικές μπορούν να λειτουργήσουν σε επίπεδο ολόκληρης της αλυσίδας αξίας, φέρνοντας στο ίδιο τραπέζι την παραγωγή, τη μεταποίηση, την τυποποίηση, το εμπόριο και τις εξαγωγές. Μπορούν, συνεπώς, να διαμορφώσουν κοινές στρατηγικές για έναν ολόκληρο παραγωγικό κλάδο, να συμβάλουν στην αντιμετώπιση στρεβλώσεων της αγοράς, να οργανώσουν δράσεις προβολής και εξωστρέφειας, να δημιουργήσουν παρατηρητήρια αγοράς και να συμβάλουν στην προστασία της ποιότητας και της ταυτότητας των ελληνικών προϊόντων.

Παρά τη σημασία τους, όμως, οι Διεπαγγελματικές Οργανώσεις δεν διαθέτουν σήμερα πάντοτε τους αναγκαίους πόρους και τα εργαλεία για να επιτελέσουν αυτόν τον ρόλο. Η έλλειψη σταθερής χρηματοδότησης περιορίζει τη δυνατότητά τους να διαθέτουν εξειδικευμένο προσωπικό, να πραγματοποιούν συστηματικές δράσεις, να αναπτύσσουν παρατηρητήρια αγοράς και να συμμετέχουν αποτελεσματικά σε ευρωπαϊκά προγράμματα. Η μελέτη προτείνει, προς αυτή την κατεύθυνση, τη θεσμοθέτηση ανταποδοτικής εισφοράς του ίδιου του κλάδου, χωρίς επιβάρυνση του κρατικού προϋπολογισμού, ώστε να δημιουργηθεί μια σταθερή χρηματοδοτική βάση για οριζόντιες δράσεις προς όφελος του συνόλου της παραγωγικής αλυσίδας.

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι η Πολιτεία οφείλει να αλλάξει προσέγγιση. Δεν χρειάζεται ούτε να δημιουργεί τεχνητά συνεταιρισμούς ούτε να υποκαθιστά τη διοίκηση των παραγωγικών φορέων. Χρειάζεται να δημιουργήσει το θεσμικό, χρηματοδοτικό και αναπτυξιακό περιβάλλον μέσα στο οποίο οι υγιείς συλλογικοί σχηματισμοί θα μπορούν να

αναπτυχθούν. Η ευθύνη της Πολιτείας είναι να επιβραβεύει τη συλλογική οργάνωση, τη χρηστή διοίκηση, την παραγωγικότητα, την καινοτομία και την εξωστρέφεια και όχι απλώς να επιδοτεί την ύπαρξη ενός νομικού προσώπου.

Στο πλαίσιο αυτό, προτείνονται οι ακόλουθες παρεμβάσεις:

- Εκσυγχρονισμός του θεσμικού πλαισίου των αγροτικών συνεταιρισμών, με μεγαλύτερη ευελιξία στη λειτουργία των μεγάλων συνεταιριστικών σχημάτων και προσαρμογή των απαιτήσεων απαρτίας και λήψης αποφάσεων στα πραγματικά χαρακτηριστικά τους, χωρίς να υπονομεύονται οι δημοκρατικές αρχές του συνεταιριστικού θεσμού.
- Ισχυρά και στοχευμένα κίνητρα για τη συμμετοχή των παραγωγών σε συνεταιρισμούς και Ομάδες Παραγωγών, με φορολογικά και επενδυτικά κίνητρα που θα συνδέονται πραγματικά με την παράδοση της παραγωγής, τη συλλογική εμπορία, την τυποποίηση και τη δημιουργία προστιθέμενης αξίας.
- Προνομιακή μοριοδότηση των συλλογικών επενδύσεων στα χρηματοδοτικά εργαλεία της ΚΑΠ, ώστε οι συνεταιρισμοί και οι Ομάδες Παραγωγών να μπορούν να επενδύουν σε σύγχρονες εγκαταστάσεις, αποθήκευση, τυποποίηση, logistics, ψηφιακά εργαλεία και γεωργία ακριβείας. Η μελέτη του Γεωπονικού Πανεπιστημίου αναδεικνύει άλλωστε τη συλλογική οργάνωση, την τεχνική αποτελεσματικότητα, την ποιοτική αναβάθμιση και την αξιοποίηση νέων τεχνολογιών ως βασικούς άξονες αύξησης της ανταγωνιστικότητας.
- Δημιουργία αναπτυξιακών τραπεζικών προγραμμάτων, με δυνατότητα παροχής κεφαλαίου κίνησης, επενδυτικών δανείων, χρηματοδότησης μεταποίησης και τυποποίησης, εξαγωγών, συμβολαιακής γεωργίας και δανείων έναντι παραγωγής, με αυστηρούς κανόνες εταιρικής διακυβέρνησης και εποπτείας.
- Αξιοποίηση της συνεταιριστικής ακίνητης περιουσίας, μέσω ειδικού χρηματοδοτικού εργαλείου που θα επιτρέπει την παραγωγική αξιοποίηση ανενεργών εγκαταστάσεων και ακινήτων, αντί της δημιουργίας νέων υποδομών όπου ήδη υπάρχουν διαθέσιμες εγκαταστάσεις.
- Επαναφορά και αναβάθμιση της συνεταιριστικής εκπαίδευσης, με συστηματική κατάρτιση των μελών, των διοικήσεων και των στελεχών σε ζητήματα εταιρικής διακυβέρνησης, οικονομικής διαχείρισης, σύγχρονου μάρκετινγκ, εξαγωγών και αξιοποίησης

χρηματοδοτικών εργαλείων. Η καλλιέργεια κουλτούρας συνεργασίας αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για την αναγέννηση του συνεταιριστικού κινήματος.

- Θεσμοθέτηση σταθερής ανταποδοτικής εισφοράς υπέρ των Διεπαγγελματικών Οργανώσεων, χωρίς επιβάρυνση του κρατικού προϋπολογισμού, ώστε να αποκτήσουν επαρκείς και σταθερούς πόρους για εξειδικευμένο προσωπικό, παρατηρητήρια αγοράς, ελέγχους, δράσεις προβολής και συμμετοχή σε ευρωπαϊκά προγράμματα.

- Ενίσχυση του θεσμικού ρόλου των Διεπαγγελματικών Οργανώσεων στη χάραξη κλαδικής πολιτικής, με ουσιαστική συμμετοχή στη διαμόρφωση στρατηγικών για την παραγωγή, την ποιότητα, την τυποποίηση, την εξωστρέφεια και την αντιμετώπιση των στρεβλώσεων της αγοράς.

- Σύνδεση των συλλογικών σχημάτων με την έρευνα, την εκπαίδευση και την καινοτομία, ώστε οι συνεταιρισμοί να μην περιορίζονται στη συγκέντρωση και εμπορία προϊόντων, αλλά να λειτουργούν ως κόμβοι διάχυσης νέων τεχνολογιών, γεωργίας ακριβείας, νέων ποικιλιών και σύγχρονων καλλιεργητικών πρακτικών.

- Δημιουργία κινήτρων για συλλογική αξιοποίηση της αγροτικής γης, ιδίως σε περιοχές όπου παρατηρείται εγκατάλειψη εκτάσεων, με δυνατότητα των συνεταιρισμών να αναλαμβάνουν οργανωμένα την καλλιέργεια ή τη διαχείριση εκτάσεων των μελών τους.

- Ενίσχυση της εξωστρέφειας μέσα από συλλογικά εμπορικά σήματα, πιστοποίηση, ιχνηλασιμότητα και οργανωμένες δράσεις προβολής, ώστε η ελληνική παραγωγή να μην ανταγωνίζεται μόνο με βάση την τιμή αλλά κυρίως με βάση την ποιότητα, την προέλευση και την προστιθέμενη αξία.

Η Ελλάδα χρειάζεται συλλογικά σχήματα που να λειτουργούν με επαγγελματισμό, διαφάνεια, οικονομική αυτοτέλεια και εξαγωγικό προσανατολισμό, αλλά και μια Πολιτεία που θα δημιουργεί τις προϋποθέσεις για να αναπτυχθούν και δεν θα υποκαθιστά τη λειτουργία τους. Η εμπειρία των επιτυχημένων συνεταιρισμών που παρουσιάστηκε στη Διακομματική δείχνει ότι το μοντέλο μπορεί να λειτουργήσει. Το ζητούμενο πλέον είναι να δημιουργηθούν οι συνθήκες ώστε αυτά τα παραδείγματα να πάψουν να αποτελούν εξαιρέσεις και να μετατραπούν σε έναν σταθερό πυλώνα της ελληνικής αγροτικής ανάπτυξης.

Σύνδεση Πρωτογενούς Τομέα και Τουρισμού

➤ Υφιστάμενες Δυναμικές

Ο τουρισμός αποτελεί έναν από τους κεντρικούς πυλώνες της ελληνικής οικονομίας και της αναπτυξιακής προοπτικής της χώρας, με ισχυρό πολλαπλασιαστικό αποτύπωμα που εκτείνεται πολύ πέρα από τα στενά όρια της φιλοξενίας και της εστίασης. Τροφοδοτεί το εμπόριο, τις μεταφορές, τις κατασκευές, τις υπηρεσίες και μπορεί να δημιουργήσει σημαντική και σταθερή ζήτηση για την αγροδιατροφή, την εγχώρια μεταποίηση και την τοπική παραγωγή. Παράλληλα, δημιουργεί εκατοντάδες χιλιάδες θέσεις εργασίας, ενισχύει το ισοζύγιο υπηρεσιών και μπορεί να αποτελέσει ουσιαστικό μοχλό περιφερειακής ανάπτυξης, διατηρώντας οικονομική δραστηριότητα, εισόδημα και απασχόληση στα νησιά, στις ορεινές περιοχές και συνολικά στην ελληνική περιφέρεια.

Ακριβώς αυτή η πολλαπλασιαστική δυναμική καθιστά τη διασύνδεση του τουρισμού με τον πρωτογενή τομέα στρατηγική επιλογή για το παραγωγικό μοντέλο της χώρας. Η Ελλάδα διαθέτει προϊόντα υψηλής ποιότητας, ισχυρή γαστρονομική ταυτότητα, σημαντικό αριθμό προϊόντων ΠΟΠ και ΠΓΕ, μικρές οικογενειακές εκμεταλλεύσεις και πλούσια παραγωγική και πολιτιστική παράδοση. Ταυτόχρονα, τα εκατομμύρια επισκεπτών που υποδέχεται κάθε χρόνο η χώρα συνιστούν μια τεράστια δυνητική αγορά για την ελληνική παραγωγή.

Ωστόσο, αυτή η δυναμική παραμένει σε μεγάλο βαθμό αναξιοποίητη. Η σύνδεση μεταξύ πρωτογενούς παραγωγής, αγροδιατροφής, μεταποίησης και τουριστικής οικονομίας εξακολουθεί να είναι αποσπασματική, με αποτέλεσμα σημαντικό μέρος της τουριστικής κατανάλωσης να μη μετατρέπεται σε αντίστοιχη ζήτηση για ελληνικά προϊόντα και σε εισόδημα που παραμένει στις τοπικές οικονομίες.

Η οργανωμένη σύνδεση της γεωργίας, της κτηνοτροφίας, της αλιείας και της μεταποίησης με τη φιλοξενία και την εστίαση μπορεί να δημιουργήσει ισχυρές εγχώριες αλυσίδες αξίας: να εξασφαλίσει σταθερότερη ζήτηση και καλύτερες προοπτικές εισοδήματος για τον παραγωγό, να αυξήσει την εγχώρια προστιθέμενη αξία του τουρισμού και να ενισχύσει την ποιότητα, την αυθεντικότητα και τη γαστρονομική ταυτότητα των ελληνικών προορισμών.

Παράλληλα, η ανάπτυξη του αγροτουρισμού, του οινοτουρισμού, του γαστρονομικού, του αλιευτικού και γενικότερα του τουρισμού εμπειρίας μπορεί να δημιουργήσει συμπληρωματικές πηγές εισοδήματος για τους ανθρώπους της υπαίθρου, να ενισχύσει την

πολυδραστηριότητα και να συμβάλει στη χρονική και γεωγραφική διάχυση της τουριστικής δραστηριότητας. Έτσι, ο τουρισμός μπορεί να λειτουργήσει όχι ως ένας απομονωμένος κλάδος της οικονομίας, αλλά ως καταλύτης για την παραγωγική ανασυγκρότηση, την αναζωογόνηση της υπαίθρου και την ισόρροπη περιφερειακή ανάπτυξη.

➤ **Ευθύνες της Κυβέρνησης της Νέας Δημοκρατίας**

Παρά τη σημαντική μεγέθυνση του ελληνικού τουρισμού τα τελευταία χρόνια σε επίπεδο αφίξεων και εσόδων, η Κυβέρνηση δεν διαμόρφωσε μια συνεκτική στρατηγική ουσιαστικής διασύνδεσής του με τον πρωτογενή τομέα, την αγροδιατροφή και την εγχώρια μεταποίηση. Μια διασύνδεση αναγκαία, όχι μόνο για τη διάχυση της τουριστικής υπεραξίας σε περισσότερους κλάδους και στις τοπικές οικονομίες, αλλά και για τη σταδιακή απεξάρτηση από ένα μονοδιάστατο τουριστικό πρότυπο και την ενίσχυση της ανθεκτικότητας και της παραγωγικής βάσης της ελληνικής οικονομίας. Ως αποτέλεσμα, δύο από τους σημαντικότερους εξωστρεφείς πυλώνες της χώρας εξακολουθούν σε μεγάλο βαθμό να αναπτύσσονται παράλληλα, αντί να λειτουργούν συμπληρωματικά και να δημιουργούν ισχυρές εγχώριες αλυσίδες αξίας.

Η αδυναμία αυτή έχει ευρύτερες συνέπειες για το παραγωγικό μοντέλο της χώρας. Όταν η αυξανόμενη τουριστική ζήτηση δεν καλύπτεται σε μεγαλύτερο βαθμό από την εγχώρια παραγωγή, σημαντικό μέρος της μετατρέπεται σε ζήτηση για εισαγόμενα προϊόντα και υπηρεσίες. Δημιουργούνται έτσι **διαρροές της τουριστικής δαπάνης προς το εξωτερικό**, περιορίζεται ο εγχώριος πολλαπλασιαστής του τουρισμού και χάνεται πολύτιμη προστιθέμενη αξία για τους Έλληνες παραγωγούς, τη μεταποίηση και τις τοπικές οικονομίες.

Το αποτέλεσμα αποτυπώνει μια βαθύτερη αντίφαση του σημερινού παραγωγικού μοντέλου: **ο τουρισμός καλείται να καλύπτει τις αδυναμίες μιας οικονομίας που δεν παράγει αρκετά από όσα καταναλώνει, ενώ την ίδια στιγμή δεν αξιοποιείται επαρκώς ώστε να δημιουργήσει μεγαλύτερη ζήτηση για όσα η ίδια η χώρα μπορεί να παράγει**. Είναι χαρακτηριστικό ότι, σύμφωνα με την Τράπεζα της Ελλάδος, το 2025 οι καθαρές ταξιδιωτικές εισπράξεις αντιστάθμισαν το **59,9% του ελλείμματος του ισοζυγίου αγαθών**.

Με άλλα λόγια, **ο τουρισμός εισφέρει πολύτιμους πόρους για να καλύψει ένα μεγάλο μέρος του εμπορικού ελλείμματος, την ώρα που η ελλιπής διασύνδεσή του με την ελληνική παραγωγή συμβάλλει στην ίδια τη διαρροή πόρων μέσω εισαγωγών**. Πρόκειται για έναν

φαύλο κύκλο που δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί με περισσότερες αφίξεις και περισσότερες κλίνες, αλλά με αλλαγή του παραγωγικού υποδείγματος.

Παράλληλα, δεν δημιουργήθηκαν οργανωμένοι μηχανισμοί διασύνδεσης παραγωγών, συνεταιρισμών, ξενοδοχείων και επιχειρήσεων εστίασης, ούτε επαρκή κίνητρα για σταθερές και μακροχρόνιες συνεργασίες. Δεν αξιοποιήθηκε δηλαδή η τεράστια τουριστική αγορά της χώρας **ως σταθερή εσωτερική αγορά για την ελληνική αγροτική παραγωγή και μεταποίηση**, ούτε ως εργαλείο εξωστρέφειας των ελληνικών προϊόντων προς εκατομμύρια επισκέπτες από όλο τον κόσμο.

➤ **Η πρόταση του ΠΑΣΟΚ**

Το ΠΑΣΟΚ προτείνει μια Εθνική Στρατηγική Διασύνδεσης Πρωτογενούς Τομέα – Αγροδιατροφής – Τουρισμού, με στόχο μεγαλύτερο μέρος της τουριστικής κατανάλωσης να επιστρέφει στην ελληνική παραγωγή και στις τοπικές κοινωνίες.

Ειδικότερα:

- **Οργανωμένη διασύνδεση παραγωγών, συνεταιρισμών, Ομάδων Παραγωγών, ξενοδοχείων και εστίασης**, με περιφερειακά δίκτυα συνεργασίας και σταθερούς μηχανισμούς αντιστοίχισης προσφοράς και ζήτησης.
- **Ανάπτυξη συμβολαιακής γεωργίας και κτηνοτροφίας με επίκεντρο τον παραγωγό**, με προσυμφωνημένα προϊόντα, ποσότητες, ποιοτικές προδιαγραφές και όρους διάθεσης προς επιχειρήσεις φιλοξενίας και εστίασης.
- **Ενίσχυση της παρουσίας ελληνικών, τοπικών, ΠΟΠ και ΠΓΕ προϊόντων στη φιλοξενία και την εστίαση**, με κίνητρα για επιχειρήσεις που ενσωματώνουν συστηματικά την εγχώρια παραγωγή στις προμήθειες και στη γαστρονομική τους ταυτότητα.
- **Σύνδεση της τουριστικής προβολής της χώρας με την ελληνική αγροδιατροφή και τη γαστρονομία**, ώστε κάθε δράση εξωστρέφειας του ελληνικού τουρισμού να λειτουργεί παράλληλα ως δράση προβολής των ελληνικών προϊόντων.
- **Ανάπτυξη αγροτουρισμού, οινοτουρισμού, γαστρονομικού τουρισμού, αλιευτικού τουρισμού και βιωματικών εμπειριών παραγωγής**, δημιουργώντας πρόσθετο εισόδημα για παραγωγούς και τοπικές κοινωνίες και συμβάλλοντας στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου.

- **Ψηφιακή πλατφόρμα και εργαλεία διασύνδεσης της παραγωγής με την τουριστική αγορά,** με αξιοποίηση της ιχνηλασιμότητας, των ψηφιακών αγορών και των ηλεκτρονικών δημοπρατηρίων που μπορούν να αναπτύσσουν συνεταιρισμοί και οργανώσεις παραγωγών.
- **Στήριξη της αναγεννητικής γεωργίας σε σύνδεση με την αναγεννητική φιλοξενία,** ώστε ο τουρισμός να στηρίζει παραγωγικές πρακτικές που προστατεύουν και αποκαθιστούν το έδαφος, εξοικονομούν νερό, ενισχύουν τη βιοποικιλότητα και αυξάνουν την ανθεκτικότητα των προορισμών απέναντι στην κλιματική κρίση.
- **Ανάπτυξη προτύπων “farm-to-table” και “farm-to-hotel”,** δηλαδή θέσπιση ειδικού εθνικού ή περιφερειακού σήματος για ξενοδοχειακές, τουριστικές επιχειρήσεις και χώρους εστίασης που χρησιμοποιούν τοπικά προϊόντα με πιστοποιημένη και αποδεδειγμένη προέλευση και ιχνηλασιμότητα και παράλληλη παροχή φορολογικών και αναπτυξιακών κινήτρων στις επιχειρήσεις που συμμετέχουν.
- **Ενίσχυση συνεταιρισμών και συλλογικών σχημάτων,** ώστε ιδιαίτερα οι μικροί και μεσαίοι παραγωγοί να μπορούν να ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις ποσότητας, ποιότητας, τυποποίησης και σταθερής τροφοδοσίας της τουριστικής αγοράς.
- **Θεσμοθέτηση μετρήσιμων δεικτών διασύνδεσης,** όπως η συμμετοχή ελληνικών προϊόντων στις προμήθειες της φιλοξενίας, η αξία των τοπικών προμηθειών και το ποσοστό του τουριστικού εισοδήματος που παραμένει στις τοπικές οικονομίες.

Στόχος είναι η μετάβαση από ένα μοντέλο στο οποίο ο τουρισμός απλώς συνυπάρχει με την ελληνική παραγωγή, σε ένα μοντέλο στο οποίο οι δύο τομείς λειτουργούν ως ενιαία αλυσίδα αξίας.

Ο τουρισμός πρέπει να αποτελεί αγορά και όχημα εξωστρέφειας για την ελληνική παραγωγή και η ελληνική παραγωγή πηγή ποιότητας, αυθεντικότητας και προστιθέμενης αξίας για τον τουρισμό. Έτσι, η τουριστική ανάπτυξη μετατρέπεται σε πραγματική περιφερειακή και παραγωγική ανάπτυξη.

Νέοι Αγρότες

Η ανανέωση των γενεών αποτελεί σήμερα τη μεγαλύτερη πρόκληση για το μέλλον της ελληνικής και ευρωπαϊκής γεωργίας. Συγκεκριμένα, το 64,3% των αρχηγών των αγροτικών εκμεταλλεύσεων είναι πάνω από 55 ετών, σε αντίθεση με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο που είναι στο 57,3%. Παράλληλα, ο μέσος όρος των νέων αρχηγών αγροτικών εκμεταλλεύσεων κάτω των 35 ετών είναι μόλις στο 3,5% σε αντίθεση με την Ε.Ε. όπου είναι 6,5% και σε επιμέρους χώρες πολύ υψηλότερος. Τα επόμενα χρόνια η Ελλάδα πρέπει να αναπληρώσει πάνω από 200 χιλιάδες αγρότες και ως εκ τούτου πρέπει να χαραχθεί άμεσα ένα ολοκληρωμένο σχέδιο αναπλήρωσης και ουσιαστικής στήριξης του αγροτικού πληθυσμού.

Οι κυριότεροι παράγοντες που αποτρέπουν τους νέους να ασχοληθούν με τον αγροτικό κλάδο είναι οι εξής: Η γενικότερη υποβάθμιση της υπαίθρου και ιδίως των ορεινών περιοχών, η εγκατάλειψη του κοινωνικού κράτους, η έλλειψη αξιοκρατίας, ισονομίας και διαφάνειας (όπως αποδείχθηκε από το σκάνδαλο του ΟΠΕΚΕΠΕ) και η αβεβαιότητα που συνοδεύει την αγροτική παραγωγή, (όπως το ανεξέλεγκτο κόστος παραγωγή, οι επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής, οι ζωνόσοι κ.λ.π.).

Σε αυτό τον μακρύ κατάλογο έρχεται να προστεθεί και άλλος ένας κρίσιμος παράγοντας, δηλαδή **το υψηλό κόστος εισόδου στην αγροτική δραστηριότητα**, καθώς για να εισέλθει ένας νέος στο επάγγελμα χρειάζεται κεφάλαιο, γη και εξοπλισμό, κάτι που είναι αδύνατο για τους περισσότερους νέους επαγγελματίες της χώρας. Η νέα Κοινή Αγροτική Πολιτική οφείλει να δώσει απόλυτη προτεραιότητα στη δημιουργία των προϋποθέσεων ώστε περισσότεροι νέοι άνθρωποι να επιλέξουν συνειδητά τη γεωργία και την κτηνοτροφία ως επαγγελματική προοπτική.

Σε αυτό το σημείο οφείλουμε να επισημάνουμε ότι οι μεγάλες καθυστερήσεις στην καταβολή της δεύτερης δόσης στους δικαιούχους του προγράμματος Νέων Αγροτών 2021, καθώς και η πολύμηνη καθυστέρηση στην ολοκλήρωση της ένταξης και της πληρωμής των δικαιούχων του προγράμματος Νέων Αγροτών 2024, εκπέμπουν ένα εξαιρετικά αρνητικό μήνυμα προς τη νέα γενιά.

Ειδικότερα, στην 3η Πρόσκληση του Υπομέτρου 6.1 «Εγκατάσταση Νέων Γεωργών» του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης κατά τη μεταβατική περίοδο 2021-2022 εγκρίθηκαν 13.888 δικαιούχοι και στις 13 Περιφέρειες της Χώρας. Οι άνθρωποι αυτοί ενώ έλαβαν το 70% της ενίσχυσης (Α' δόση), δεν έχουν λάβει μέχρι και σήμερα το υπόλοιπο 30% της ενίσχυσης

(Β' Δόση), παρότι οι περισσότεροι από αυτούς πληρούν τις προϋποθέσεις. Όμως χειρότερη αντιμετώπιση βρίσκουν οι εγκεκριμένοι της 1ης Πρόσκλησης της Παρέμβασης Π3-75.1 «Εγκατάσταση Γεωργών Νεαρής Ηλικίας» του Στρατηγικού Σχεδίου της ΚΑΠ 2023-2027, ύψους 410 εκ. ευρώ, η οποία ούτε καν καλύφθηκε. Ειδικότερα, έως τις 11 Μαρτίου 2025 υποβλήθηκαν 6.829 αιτήσεις στήριξης, με συνολική αιτούμενη δαπάνη 241 εκ. ευρώ. Έως και σήμερα και παρά τις κυβερνητικές δεσμεύσεις, τα ενδιαφερόμενα πρόσωπα ουδεμία σαφή ενημέρωση έχουν για την αξιολόγηση της αίτησης τους αλλά ούτε για το χρονοδιάγραμμα και την έναρξη καταβολής της Α' δόσης. Η ανωτέρω αδικαιολόγητη καθυστέρηση έχει φέρει σε ομηρία τους νέους αγρότες, οι οποίοι εκτός των άλλων έχουν επενδύσει ήδη χρηματικά ποσά σε γη, εξοπλισμό κ.λ.π., αναμένοντας την δεδομένη, νόμιμη και ουσιαστική ενίσχυση από το Κράτος

Οι ανωτέρω καθυστερήσεις υπονομεύουν την εμπιστοσύνη των νέων προς την Πολιτεία, ανατρέπουν τον οικονομικό και επαγγελματικό τους προγραμματισμό και λειτουργούν αποτρεπτικά για όσους σκέφτονται να επενδύσουν το μέλλον τους στον πρωτογενή τομέα. Η εικόνα ενός κράτους που καθυστερεί να τηρήσει τις δεσμεύσεις του είναι ακριβώς η εικόνα της αναβλητικότητας και της αναξιπιστίας που οφείλουμε να αλλάξουμε. Εάν θέλουμε πραγματικά να ανανεώσουμε τον αγροτικό πληθυσμό και να προσελκύσουμε περισσότερους νέους στη γεωργία, η συνέπεια, η ταχύτητα και η αξιοπιστία στην εφαρμογή των προγραμμάτων πρέπει να αποτελέσουν αδιαπραγμάτευτες προτεραιότητες.

Επίσης, η στήριξη των νέων αγροτών δεν μπορεί να περιορίζεται **μόνο** σε μια εφάπαξ ενίσχυση εγκατάστασης **την οποία οφείλουμε να υπερδιπλασιάσουμε με υποχρεωτική 10ετή παραμονή στο αγροτικό επάγγελμα, και παράλληλη αύξηση των ορίων ηλικίας.**

Απαιτείται ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο πολιτικών που θα διευκολύνει την **πρόσβαση στη γεωργική γη**, θα **εξασφαλίζει ευνοϊκή χρηματοδότηση των επενδύσεων**, θα ενισχύει τη μεταφορά γνώσης μεταξύ των γενεών, θα παρέχει κίνητρα για διαδοχή και μεταβίβαση εκμεταλλεύσεων και θα δημιουργεί σταθερές προοπτικές βιώσιμου εισοδήματος.

Ιδιαίτερη έμφαση πρέπει να δοθεί **στη στήριξη των γυναικών της υπαίθρου** και των νεοεισερχόμενων παραγωγών, οι οποίοι εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν σημαντικά εμπόδια στην ανάπτυξη της επιχειρηματικής τους δραστηριότητας.

Η ανανέωση του πρωτογενούς τομέα είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την αναζωογόνηση της ελληνικής υπαίθρου. **Η παραμονή των ανθρώπων στις αγροτικές περιοχές δεν εξαρτάται μόνο από το αγροτικό εισόδημα αλλά και από την ποιότητα ζωής.** Η πρόσβαση σε

υπηρεσίες υγείας, εκπαίδευσης, μεταφορών, ψηφιακών υποδομών, παιδικής φροντίδας και αξιοπρεπούς στέγασης αποτελεί βασική προϋπόθεση για να παραμείνουν ζωντανές οι τοπικές κοινωνίες. Η νέα ΚΑΠ πρέπει να λειτουργεί συμπληρωματικά με τις πολιτικές συνοχής, ώστε η ύπαιθρος να μην αντιμετωπίζεται αποκλειστικά ως χώρος παραγωγής αλλά ως χώρος διαβίωσης, δημιουργίας και ανάπτυξης.

Αναβίωση της Υπαίθρου

Οι ζωντανές τοπικές κοινωνίες της υπαίθρου είναι προϋπόθεση για την ύπαρξη και την βιωσιμότητα της αγροτικής παραγωγικής δραστηριότητας. Η παραμονή στην ύπαιθρο δεν είναι αποκλειστικά ζήτημα εισοδήματος αλλά πρωτίστως ποιότητας ζωής, δηλαδή πρόσβασης σε δημόσιες υπηρεσίες ιδίως εκπαίδευσης και υγείας, προσιτής στέγασης, υποδομών, οδικού δικτύου, πολιτισμού κ.α. **Με λίγα λόγια, η εγκατάλειψη της υπαίθρου δεν θα σταματήσει εάν δεν δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις ώστε ένας νέος άνθρωπος να μπορεί να ζήσει, να εργαστεί και να μεγαλώσει την οικογένεια του στον τόπο του.**

Η εγκατάλειψη του αγροτικού επαγγέλματος και η πληθυσμιακή αποδυνάμωση της υπαίθρου αποτελούν δύο αλληλένδετες εξελίξεις. Όσο περιορίζεται η παραγωγική δραστηριότητα, αποδυναμώνεται η τοπική οικονομία και συρρικνώνονται οι υπηρεσίες και οι κοινωνικές υποδομές. Και όσο υποβαθμίζεται η ποιότητα ζωής, τόσο λιγότερο ελκυστική γίνεται η παραμονή ή η επιστροφή νέων ανθρώπων. Δημιουργείται έτσι ένας φαύλος κύκλος οικονομικής και κοινωνικής αποδυνάμωσης, τον οποίο μια σύγχρονη πολιτεία οφείλει να ανατρέψει με συνεκτικό και μακροπρόθεσμο σχεδιασμό.

➤ Ειδική πολιτική για την Ύπαιθρο - Δημιουργία θεσμικού φορέα συντονισμού σε επίπεδο Υπουργείου:

Η μέχρι σήμερα πολυδιάσπαση αρμοδιοτήτων μεταξύ Υπουργείων, Περιφερειών και Δήμων δυσχεραίνει τον σχεδιασμό και, κυρίως, την εφαρμογή μιας συνεκτικής πολιτικής. Απαιτείται μία ειδική και ολοκληρωμένη εθνική πολιτική για την αναβίωση της υπαίθρου, με συγκεκριμένους και μετρήσιμους στόχους, πολυετή ορίζοντα και διασφαλισμένους πόρους. **Το σχέδιο αυτό πρέπει να εξειδικεύεται σε τοπικά αναπτυξιακά σχέδια**, τα οποία θα καταρτίζονται με τη συμμετοχή των τοπικών κοινωνιών και θα αξιολογούνται ως προς την αποτελεσματικότητά τους. Η εφαρμογή του σχεδίου θα επιτηρείται ένα θεσμικό φορέα συντονισμού σε επίπεδο Υπουργείου, ώστε να υπάρχει συνέχεια, λογοδοσία και συντονισμός των επιμέρους πολιτικών.

➤ Αντιμετώπιση του δημογραφικού προβλήματος.

Η αναβίωση της υπαίθρου προϋποθέτει πολιτικές που δεν θα περιορίζονται στη συγκράτηση του υφιστάμενου πληθυσμού, αλλά θα δημιουργούν πραγματικές προϋποθέσεις για την

επιστροφή και την εγκατάσταση νέων ανθρώπων. Στο πλαίσιο αυτό, απαιτούνται ολοκληρωμένες πολιτικές στέγασης, αξιοποίηση της εγκαταλελειμμένης δημόσιας και δημοτικής περιουσίας, κίνητρα για νέα ζευγάρια και οικογένειες, καθώς και διευκόλυνση της πρόσβασης σε γη για όσους επιθυμούν να δραστηριοποιηθούν στον πρωτογενή τομέα. Παράλληλα, είναι αναγκαία η **συστηματική χαρτογράφηση του κενού και εγκαταλελειμμένου κτιριακού αποθέματος της υπαίθρου** και η δημιουργία κινήτρων για την ανακαίνιση και τη μακροχρόνια διάθεση των ακινήτων αυτών σε νέους μόνιμους κατοίκους, μετατρέποντας ένα σήμερα αναξιοποίητο απόθεμα σε εργαλείο δημογραφικής ανανέωσης και αναζωογόνησης των τοπικών κοινωνιών.

➤ ***Ενίσχυση του κοινωνικού κράτους και η ουσιαστική βελτίωση της ποιότητας ζωής.***

Δεν μπορεί να ζητείται από μια οικογένεια να παραμείνει σε ένα χωριό όταν δεν έχει πρόσβαση σε στοιχειώδεις δημόσιες υπηρεσίες. Η ύπαρξη σχολείου, δομής υγείας, παιδικού ή βρεφονηπιακού σταθμού, ασφαλούς οδικού δικτύου, ύδρευσης, αποχέτευσης και αξιόπιστων τηλεπικοινωνιών δεν αποτελεί πολυτέλεια. Είναι βασική προϋπόθεση κοινωνικής και οικονομικής ισότητας.

Για τον λόγο αυτό προτείνεται:

- Θέσπιση ελάχιστου εγγυημένου επιπέδου βασικών υπηρεσιών στην ύπαιθρο, ώστε κάθε κάτοικος, ανεξαρτήτως τύπου διαμονής και οικονομικής βιωσιμότητας της παρεχόμενης υπηρεσίας, να έχει ισότιμη πρόσβαση σε υγεία, εκπαίδευση, παιδική φροντίδα και βασικές διοικητικές υπηρεσίες.
- Ο χαρακτηρισμός όλων των κέντρων υγείας των ορεινών περιοχών ως Αγώνα Τύπου Α.
- Ο χαρακτηρισμός όλων των σχολικών μονάδων Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης των ορεινών περιοχών ως δυσπρόσιτων για την παροχή κινήτρων στους εκπαιδευτικούς, ούτως ώστε να επιλέγουν τις εν λόγω περιοχές.
- Δημιουργία περισσότερων βρεφονηπιακών σταθμών και ενίσχυση των υπαρχόντων.
- Παροχή φορολογικών κινήτρων για τη δημιουργία φροντιστηρίων μέσης εκπαίδευσης και ξένων γλωσσών στις ορεινές περιοχές.
- Ειδικό φορολογικό και ασφαλιστικό καθεστώς για τις πολύ μικρές επιχειρήσεις στα χωριά και ειδικά για τα καφενεία και παντοπωλεία.

- Θέσπιση μεταφορικού ισοδύναμου για τους μόνιμους κατοίκους και τις επιχειρήσεις των δυσπρόσιτων περιοχών, στα πρότυπα του μεταφορικού ισοδύναμου για τις θαλάσσιες μεταφορές.

➤ ***Χώρα προσβάσιμη παντού – δρόμοι, μεταφορές και δίκτυα***

Η επαρχιακή και αγροτική οδοποιία, η συντήρηση και ασφάλεια του δικτύου και η σύνδεση χωριών και κωμοπόλεων με περιφερειακούς κόμβους αποτελούν βασικές υποδομές χωρικής συνοχής. Σε αραιοκατοικημένες περιοχές πρέπει να αναπτυχθούν και νέες μορφές συλλογικής μετακίνησης, συμπεριλαμβανομένων συστημάτων μεταφοράς κατά παραγγελία (demand-responsive transport).

Εξίσου κρίσιμη είναι πλέον η ψηφιακή προσβασιμότητα. Αξιόπιστη κινητή τηλεφωνία και ευρυζωνική σύνδεση υψηλής ταχύτητας δεν αποτελούν πολυτέλεια. Αποτελούν υποδομή εργασίας, επιχειρηματικότητας, εκπαίδευσης, υγείας και ασφάλειας. Σε περιοχές πολύ υψηλής χωρικής ευαλωτότητας μπορεί να εξεταστεί ακόμη και δωρεάν βασική ή ισχυρά επιδοτούμενη ευρυζωνική σύνδεση για συγκεκριμένο διάστημα σε νέους κατοίκους και επιχειρήσεις, ως μέρος ενός ολοκληρωμένου πακέτου εγκατάστασης.

➤ ***Πολιτική προστασία και η ανθεκτικότητα των τοπικών κοινωνιών.***

Η κλιματική κρίση καθιστά την ύπαιθρο περισσότερο ευάλωτη σε πυρκαγιές, πλημμύρες, κατολισθήσεις, ξηρασία και ακραία καιρικά φαινόμενα, όπως αποδείχθηκε στη Θεσσαλία με τις καταστροφές του Daniel και Elias. Η πολιτική προστασία δεν μπορεί να εξαντλείται στην αντιμετώπιση της καταστροφής όταν αυτή έχει ήδη συμβεί. Απαιτούνται προληπτικά έργα, αντιπλημμυρικές και αντιπυρικές υποδομές, συντήρηση του αγροτικού και επαρχιακού οδικού δικτύου, επαρκείς υποδομές ύδρευσης και αποθήκευσης νερού και ισχυρές τοπικές δομές πολιτικής προστασίας. Οι Δήμοι της υπαίθρου πρέπει να διαθέτουν τα μέσα, το προσωπικό και τους πόρους ώστε να μπορούν να ανταποκριθούν αποτελεσματικά στις νέες συνθήκες.

Η αναβίωση της υπαίθρου, συνεπώς, δεν είναι μια συμπληρωματική πολιτική για τον πρωτογενή τομέα. Είναι **εθνική αναπτυξιακή και κοινωνική επιλογή**. Η Ελλάδα δεν μπορεί να έχει ισχυρή αγροτική παραγωγή χωρίς ισχυρή ύπαιθρο και δεν μπορεί να έχει ισχυρή ύπαιθρο χωρίς ανθρώπους που θα μπορούν να ζήσουν σε αυτήν με αξιοπρέπεια και προοπτική. Στόχος πρέπει να είναι μια ύπαιθρος παραγωγική, κοινωνικά ζωντανή, ψηφιακά συνδεδεμένη,

ενεργειακά πιο αυτόνομη και ανθεκτική στην κλιματική κρίση. Μια ύπαιθρος που δεν θα αντιμετωπίζεται ως περιοχή «μειονεκτική», αλλά ως **ζωντανό και αναπόσπαστο τμήμα του αναπτυξιακού μέλλοντος της χώρας.**

Συμπέρασμα – Σύσταση Εθνικού Συμβουλίου Αγροτικής Πολιτικής

Η Διακομματική Επιτροπή, μέσα από τις εργασίες της και την ακρόαση δεκάδων εκπροσώπων του παραγωγικού κόσμου, των συνεταιρισμών, των επιστημονικών και ακαδημαϊκών φορέων ανέδειξε ότι οι προκλήσεις που αντιμετωπίζει ο πρωτογενής τομέας δεν είναι στατικές αλλά συνεχώς μεταβαλλόμενες. Ως εκ τούτου, τα προβλήματα της πρωτογενής παραγωγής δεν πρέπει να αντιμετωπίζονται με αποσπασματικές πολιτικές που σχεδιάζονται για να απαντήσουν στην εκάστοτε συγκυρία.

Παράλληλα, οι συνεχώς μεταβαλλόμενες εξελίξεις, ιδίως λόγω της κλιματικής αλλαγής, καθιστούν ολοένα και πιο σύνθετη την άσκηση αγροτικής πολιτικής. Άλλωστε, όπως ανέδειξε και η μελέτη του Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών πολλά από τα κρίσιμα ζητήματα που καλείται να διαχειριστεί η Πολιτεία έχουν υψηλό βαθμό τεχνικής και επιστημονικής εξειδίκευσης. Η πολυπλοκότητα αυτή καθιστά αναγκαία τη συστηματική αξιοποίηση της επιστημονικής γνώσης, της τεχνογνωσίας και της εμπειρίας των αρμόδιων φορέων, ώστε οι πολιτικές αποφάσεις να στηρίζονται σε τεκμηριωμένα δεδομένα, να διαθέτουν την απαιτούμενη εξειδίκευση και να μπορούν να ανταποκρίνονται αποτελεσματικά στις πραγματικές ανάγκες της παραγωγής.

Επίσης, ιδιαίτερος κρίσιμος για την πρωτογενή παραγωγή είναι η Ελληνική Πολιτεία να εμπνεύσει εμπιστοσύνη και αξιοπιστία απέναντι στον Έλληνα Αγρότη. Με άλλα λόγια, προϋπόθεση για να επενδύσει ο παραγωγός είναι ο μακροχρόνιος σχεδιασμός και ότι οι βασικές κατευθύνσεις της αγροτικής πολιτικής δεν θα μεταβάλλονται κάθε φορά που αλλάζει η πολιτική ηγεσία του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων.

Οι ευθύνες της Νέας Δημοκρατίας για την σημερινή κατάσταση του πρωτογενούς τομέα είναι γνωστές και αναδείχθηκαν από όλους τους φορείς που εξέθεσαν τις απόψεις τους στην Διακομματική Επιτροπή. Ωστόσο, η αποστολή της επιτροπής δεν πρέπει να εξαντληθεί στην καταγραφή ευθυνών αλλά πρέπει να διαμορφώσει τις θεσμικές προϋποθέσεις, ώστε οι όποιες αδυναμίες να μην επαναληφθούν στο μέλλον.

Στο πλαίσιο αυτό, το ΠΑΣΟΚ – Κίνημα Αλλαγής επαναφέρει την πρόταση για την σύσταση Εθνικού Συμβουλίου Αγροτικής Πολιτικής (Ε.Σ.Α.Π) και τη θεσμοθέτηση ενός Οδικού Χάρτη για τον Πρωτογενή Τομέα. Η πρόταση αυτή είχε κατατεθεί ως πρόταση νόμου από κοινού με τις κοινοβουλευτικές ομάδες του ΣΥΡΙΖΑ – Προοδευτική Συμμαχία και της Νέας Αριστεράς.

Συγκεκριμένα, μέσω της συμμετοχής εκπροσώπων της Πολιτείας, της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, των αγροτικών οργανώσεων, των συνεταιρισμών, της ακαδημαϊκής και ερευνητικής κοινότητας, καθώς και των κοινωνικών εταίρων, το Εθνικό Συμβούλιο Αγροτικής Πολιτικής (Ε.Σ.Α.Π.) θα λειτουργεί ως κόμβος συντονισμού γνώσης, εμπειρίας και κοινωνικού διαλόγου. Θα παρέχει τεκμηριωμένες γνωμοδοτήσεις, θα παρακολουθεί την εφαρμογή των αγροτικών πολιτικών και θα υποβάλλει προτάσεις βελτίωσης, με γνώμονα τη βιώσιμη ανάπτυξη, την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής αγροτικής παραγωγής, τη διατροφική ασφάλεια και την προστασία του περιβάλλοντος. Ιδιαίτερη έμφαση δίδεται στη σύνδεση της αγροτικής πολιτικής με την περιφερειακή ανάπτυξη, την κοινωνική συνοχή, την ανθεκτικότητα των τοπικών οικοσυστημάτων και τη διασφάλιση δίκαιου και αξιοπρεπούς αγροτικού εισοδήματος.

Κεντρική καινοτομία της παρούσας πρότασης είναι ότι το Ε.Σ.Α.Π. δεν περιορίζεται σε έναν στενό γνωμοδοτικό ρόλο, αλλά αναλαμβάνει την κατάρτιση, παρακολούθηση και επικαιροποίηση δεσμευτικού Εθνικού Οδικού Χάρτη Αγροτικής Πολιτικής.

Ο Εθνικός Οδικός Χάρτης εγκρίνεται από τη Βουλή των Ελλήνων και αποτελεί υποχρεωτικό πλαίσιο αναφοράς για τον σχεδιασμό και την εφαρμογή της αγροτικής πολιτικής από κάθε κυβέρνηση. Με τον τρόπο αυτό διασφαλίζονται η θεσμική συνέχεια της αγροτικής πολιτικής, η ύπαρξη σαφών και μετρήσιμων στόχων, συγκεκριμένων χρονοδιαγραμμάτων, δεικτών αξιολόγησης και ουσιαστικής λογοδοσίας απέναντι στους παραγωγούς και στην κοινωνία. Η Βουλή αποκτά ουσιαστικό ρόλο στρατηγικής εποπτείας και δημοκρατικού ελέγχου της αγροτικής πολιτικής, ενισχύοντας τη διαφάνεια και την εμπιστοσύνη των πολιτών.

Με την προτεινόμενη ρύθμιση, η χώρα αποκτά έναν σύγχρονο θεσμό στρατηγικού σχεδιασμού για τον πρωτογενή τομέα, ώστε η αγροτική πολιτική να αποκτήσει διάρκεια, αξιοπιστία, κοινωνική νομιμοποίηση και πραγματική αποτελεσματικότητα.

Η σύσταση του Ε.Σ.Α.Π. αναμένεται να συμβάλει καθοριστικά στη βελτίωση της ποιότητας του δημόσιου σχεδιασμού, στην ορθολογική και διαφανή αξιοποίηση των διαθέσιμων εθνικών και ευρωπαϊκών πόρων, στη στήριξη του αγροτικού εισοδήματος και στη διασφάλιση της επισιτιστικής επάρκειας της χώρας. Παράλληλα, ενισχύεται ο θεσμικός διάλογος και η δημοκρατική συμμετοχή στον αγροτικό τομέα, ανταποκρινόμενοι στις σύγχρονες ανάγκες και προκλήσεις της ελληνικής γεωργίας και της ελληνικής υπαίθρου.

Η θεσμική αυτή αλλαγή μπορεί να αποτελέσει ένα από τα σημαντικότερα συμπεράσματα της παρούσας Διακομματικής Επιτροπής. Γιατί το ζητούμενο δεν είναι απλώς να συμφωνήσουμε σήμερα ότι ο πρωτογενής τομέας αντιμετωπίζει προβλήματα. Αντίθετα, Ελλάδα χρειάζεται μια αγροτική πολιτική που να σχεδιάζει μακροπρόθεσμα, να εφαρμόζει αποτελεσματικά, να αξιολογεί με διαφάνεια και να προσαρμόζεται έγκαιρα. Μια πολιτική που θα υπερβαίνει την αποσπασματική διαχείριση των κρίσεων και θα δημιουργεί σταθερότητα χωρίς ακαμψία, συνέχεια χωρίς αδράνεια και λογοδοσία χωρίς κομματικές περιχαράκώσεις.

Η πρόταση για το Εθνικό Συμβούλιο Αγροτικής Πολιτικής και τον Εθνικό Οδικό Χάρτη αποτελεί, κατά την άποψη του ΠΑΣΟΚ – Κινήματος Αλλαγής, ένα συγκεκριμένο θεσμικό βήμα προς αυτή την κατεύθυνση. Ένα βήμα που μπορεί να μετατρέψει τα συμπεράσματα της Διακομματικής Επιτροπής από μια ακόμη κοινοβουλευτική καταγραφή προβλημάτων σε σταθερό μηχανισμό εθνικού σχεδιασμού για το μέλλον του πρωτογενούς τομέα και της ελληνικής υπαίθρου.

ΟΙ ΥΠΟΓΡΑΦΟΝΤΕΣ

ΒΟΥΛΕΥΤΕΣ

Χνάρης Εμμανουήλ

Μουλκιώτης Γεώργιος

Σταρακά Χριστίνα

